

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sőr vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Káver Mihály. János Albert, ref. pap. — Az énekek éneke. (Bibliai tanulmány.) Irta: Benkő István. (Folytatás.) — A modern papoás hanyatlása. F—i L—s. — Az áll. ig. tanács r. üléséből. r. t. — Irodalom — A világ folyása. — Tárca: Zsoltáraink újítása művészeti nézőpontból. Váro Ferencz. (Vége.) — Különfélék. — Szerkesztő postája.

Szül. Tordán 1824-ben s meghalt Hátszegen 1892. ápr. 20.

Egy minden czim nélküli egyszerű, de erdélyi ev. ref. egyházkerületünk csaknem minden értelmesebb tagja előtt ismert és nemes tényeiért a köztiszteletet méltán megérdemelt név ez, t. olvasó közönség! melynek személyes képviselője, már néhai áldott emlékü Háver Mihály, hátszegi birtokos ernyedetlen munkásságban, közbecsülésben és annyi hazafias s jótékony tettekben gazdag életét folyó év ápril hó 20-án 58 éves korában bevégezte, s kinek hült teteme a háznál megtartott gyászistenisztelet után, a legnagyobb részvétellel kísértetett ki helyeztetett el ápril 25-én a köztemetőbe. A gyászszertartás végzésével hunyadmegye esperese, nt. Bartha Lajos és a

helybeli lelkész afiai bizattak meg, a sirnál pedig Dózsa Dénes, szászvárosi tanár tartott búcsubeszédet. Képviselve volt ez alkalommal Hátszeg városa minden rangú és rendű lakóin kívül, minden helyben létező hivatalos testület és társulat, a szászvárosi Kun-tanoda tanári kara és ifjúsági dalárdája s számos vidéki birtokos úr

A fennirt, már néhai b. emlékü Háver Mihály, hátszegi birtokos érdemleges méltatását tűzém ki czélul e becses lap olvasói előtt, abban a reményben, hogy a nt. szerkesztő úr adni fog abban egy kis helyet az igazi érdemnek, annak valódi érdemnek, mely nem szorúl keresett szavakban dicséretre, mert nyilván hirdetik azt nemes tényei. Épen azért, hogy az érdemes olvasó tiszta képét nyerje áldott emlékü Háver Mihály, hátszegi birtokosnak, csakis tényeit sorolom föl, mert ékeesebben szólnak ezek róla minden emberi ékesszólásnál

Háver Mihály született Tordán, tisztességes polgári szülőktől. Mint felnőtt, erőteljes, munkaszerető s bíró férfit az isteni gondviselés Hátszeg vidékére vezérelte, hol — Órallja-Boldogfalván — mint a mélt. Kendeffy család birtokainak haszonbérletje működött több éven át nagy szorgalommal, lankadni nem tudó kitartással és előre számító bölcs belátással. A kitartó és szorgalmas munkásság nem maradt áldás nélkül, mert szép vagyont szerzett és hagyott maga után hátra; de oly tiszta kézzel és becsületességgel szerezte azt, hogy soha senkitől, még ellenségei-

től — ha ilyenek lettek volna sem hallottam azt, hogy igaztalan úton, bárcsak akarta volna is vagyonát növelni.

Tiszta szív, nemesen gondolkozó fő, becsületes jellem, munkásság, a közügyek előmozdítását célzó áldozatkészség, jó hazafiság és mély vallásosság voltak drága életének nemes és főjellemvonásai, melyekért ismerősei és barátai körében köztisztelet és becsület tárgyává lön.

Szélesebb körben, t. i. az erdélyi ev. ref. egyházkerületben 1862-ben tette magát ismertessé, a mikor ref. egyházközségünk kocsmajogát melyet addig a hátszegi ref. lelkész gyakorolt saját papilakán — 20 évre haszonbérbe véve oly szerződésre lépett, hogy a kikötött 20 év lejártával a hid mellett lévő, saját tulajdonát képező emeletes házat, melléképületeivel és kertjeivel együtt, az egyháznak adja tulajdonába, miáltal oly életforrás nyílt ref. egyházközségünk számára, mely annak jövő fenállását és felvirágzását örök időkre biztosítja, a 20 év elteltéig pedig egyházunknak papi és tanítói fizetésül 600 frtot fizet évenként.

E nemes ténnyét azóta még sok követte. Ugyanis a 60-as években épült felekezeti iskolánk falaiban lévő csaknem minden egyes kő és darab téglá, az ő becses — mondhatnám — nagy nevének néma hirdetője. Iskolatanítónk fizetésének alapja növelésére 200 frtot, a ref. templomban 1871-ben közadakozás útján létesített díszes orgonára 100 frtot adományozott. A Hátszegen létrejött magyar olvasó egyletnek 100 frttal alapító tagjává lett; nemcsak, de a második 100 frttal alapító tagjává kívánta tenni és tette is ez egyletnek mindenkorra a hátszegi ref. lelkészt is. A papilak vételárának könnyebb kifizethetése céljából 1877-ben egyházközségünknek 1000 forint urb. papírt ajándékozott. Adott ezeken kívül a korábban építtetni szándékolt papilak befedésére 44 ezer rövid prestyillát, melyet azonban csakis a folyó évben használtunk fel a vendéglői helyiségen lévő melléképületek szükségessé vált újból fedésére, mely épületeknek jókárba hozatala s egyéb renovatiokra 1880—81—82 és 1883 évekre 5—500, tehát összesen kétezer frt. öt illető jövedelemről mondott le s engedett át egyházunknak, oly kikötéssel azonban, hogy egyházunk szabad tetszése szerinti időben 500 frtot fizessen le abból a g. n. egyesült egyháznak, mint általa ígért kegyalapítványi tőkét.

Legújabbán alapító tagjává lett a városunkban is már megalakult önkéntes tűzoltó egyletnek is. Szóval: nem volt oly hazafias közügy, melynek oltárára — ha rá felhiva volt — a maga áldozatát készséggel le nem rakta volna.

Hát még hány egyesén segített, nemcsak gazdag élettapasztalataiból meritett bölcs tanácsaival, hanem anyagi erővel is, de csak akkor, ha meg volt győződve a hozzá segélyért folyamodónak becsületességéről és munkásságáról, mert — önmagából indulva ki — előtte csak a szorgalmas munkás élet és becsületesség volt kedves és pártolásra méltó.

Ily nemes munkásságban tölté el életének delét, ily nemes és áldásos munkásság volt éltető eleme szívének utolsó dobbanásáig, pedig oly szép vagyonból, melylyel birt a világ véleménye szerint, élhetett volna hajlott korában bármelyik fényesebb városban is nyugodtan, csendesén, hiszen gyermekei nem voltak s nincsenek.

Oh, de Háver Mihály boldogult afia nem így gondolkodott, nagyra törő lelke még többre készteté, törekedni még sok üdvös dolgot tervezteté a közjó érdekében létesíteni; legfőbb életcélül tűzte ki megmutatni, s meg is mutatta mindnyájunk előtt, hogy: „nem hiába élt!

Édes gyermekeiül fogadta egyházunkat, az iskolákat és hazánknak, e drága édes anyánknak, minden jó és szent ügyét.

Tanúbizonyságot tesz erről azon két végrendelet, melyek eredetiben a hátszegi m. kir. közjegyzői hivatalnál vannak letéve. Az előbbi kelt 1877-ben s tartalma röviden ez:

Szeretett nejeének özvegysege esetére teljes tulajdonjoggal hagyományozza várhelyi birtokait. Hagyott a hátszegi ref. iskolának 5000 s a tor-dai iskolának viszont 5000 frtot, azzala fentartással azonban, hogy ezen tizezer frt kamatait is neje élvezze élethossziglan, még férjhezmenetele esetében is; továbbá a szászvárosi Kun-tanodának négyezer frt., melynek kamatait fivére Háver József, hátszegi lakos élvezze évenként, a míg él.

A második végrendeletben pedig az elsőnek fentartásával az abban érintve nem volt hátszegi, n.-pestényi, nagy- és kis-osztrói és n.-klopotivai birtokairól rendelkezett oly formán, hogy mindazokat, a hozzá tartozó ingóságokkal együtt, teljes tulajdonjoggal hátszegi ref. egyházközségünknek hagyományozta, de a haszonélvezetet neje számára rendelte élethossziglan. Rendelkezett ezeken kívül arról is, hogy rokona, hátszegi lakos, Kósa Mártonnak, míg él, adassék a jószágok jövedelméből évenként 100 frt.

Hogy azonban ez utóbbi végrendelet szerint egyházunknak hány hold terjedelmű birtokot és mennyit érő vagyont hagyományozott a nemes szívu adományozó: azt a napokban felveendő leltár fogja határozottan feltüntetni, (úgy gondolom a fekvőségek 150 holdnál többre rugnak) addig

tehát erről határozott számokban beszélni nem lehet.

Ime, érdemes olvasók, ezek boldog emlékü Háver Mihály, hátszegi birtokosnak eléggé nem méltányolható és magasztalható nemes és nagy tényei. Kell-e ezekhez magasztaló szó?

A ki így élte át rövid 58 évre terjedő földi létének delét, a ki ily áldásteljesen munkált és a közügyek oltárára ennyi áldozatot hozott, az bizonyára méltóvá tette magát arra, hogy nemcsak barátai és ismerősei, hanem minden józan gondolkozó ember részéről még életében nagyra becsültessék; sőt méltóvá arra is, hogy még poraiban is hálatelt kebelrel áldja nagy nevét a késő ivadék mindaddig, míg csak egyetlen magyar protestáns szív dobog a föld kerekén!

Legyen azért már néhai b. e. Háver Mihály neve áldott, áldott, örökkön örökké áldott.

János Albert,
ref. pap.

AZ ÉNEKEK ÉNEKE.

— Bibliai tanulmány. —

Irta:

Benkő István.

4. A könyv különböző magyarázati módjai.

(Folytatás.)

Az egész könyvben nem fordul elő Jehova neve, se az ő törvénye vagy tisztelete; a könyvnek nincs vallásos jellege, semmi vonatkozása hitre, kegyességre. E körülmény egyenesen az allegorikai magyarázat ellen szól, de még inkább az, hogy sem Jézus, sem az apostolok nem említik e könyvet, sőt még vonatkozással sincsenek rá. Ha a könyv, mint némely magyarázók tartják, a Messiás dicsőségét tüntetné fel; Krisztus és apostolai a zsidókkal való vitatkozásuk közben e könyvből is idéznének vagy legalább rámutatnának éppen úgy, mint Ezsaiásra és az ó-testamentum más könyveire. Pál apostol, ki Krisztus és egyháza között a viszonyt a férj és feleség hasonlatában tünteti fel, (II. Kor. XI. 2; Rom. VII. 4; Eph. V. 23—32) bizonyosan említene e könyvet, mint a melyben e viszony le van írva. De Pál, úgy látszik, nem látván kedvencz hasonlatát e könyvben egyáltalában, nem tekintette allegoriának.

De ha allegoriának tekintetik, mint feltüntetése a szeretetnek Krisztus és egyháza között az új testamentum *διανομία*-jában, akkor minden historiai összeköttetés elszakíttatik, semmi vonatkozása sincs az ó-test. időkre, ezzel pedig meg van tagadva a könyv zsidó jellege és így minden tekintetben keresztyónné, keresztyén termékké lesz. Látható, hogy e föltevés egészen önkényes, kiszakítván e könyvet, a ker. időkre való áttétel által, azon viszonyok közül, melyekből

eredt; de egyszersmind helytelen is, mert megsérti az ó-test. szerkezet analogiáját és nem tekinti az ó-testamentumi zsidó nép szükségait az ó-testamentum alatt.

Továbbá Salamon kora után mindjárt a személyes Messiás fogalma nem volt kifejlődve a nép között, hanem egészen határozatlan. Talán vártak a zsidók egy királyt a Dávid családjából, ki a nép jövő nagyságát megalapítja. A leglelkesebb zsidónak sem volt fogalma az új testamentumi Messiásról, a ki szereti a népet és érte él. Ha volt is valami homályos sejtelmük egy szabadítóról, de az nem összpontosult a Messiásban: Salamon tehát nem személyesítheti a Messiást. De másfelől sem tehető fel, hogy Salamon a megszemélyesített Messiás volna. Salamon élete, nagy kiterjedésű háreme, feleségei unszolására a bálványimádás felé térése, éppen vén korában való elfajulása: mind ez ellen bizonyítanak. Salamon, ki nehéz jármat tett népére, nem személyesítheti azt, kinek igája könnyű és terhe gyönyörűsége.

A szentiratokban nem található megfelelő analogia, a mely e költemény allegorikai magyarázata mellett szólna, akár a Jehovát, akár a Messiást tekintjük a költemény tárgyának. A 45-ik zsolt. nem analogia erre, egy verset abból a héberekhez küldött levél írója csak Krisztusra alkalmazott. A 72-ik zsolt.-nak sincs vonatkozása Krisztusra.

A költeményben több személy van, s a leány szerelme tárgya a juhász és nem a király. Három a főszemély és nem kettő, nem a királyt, hanem a juhászt szereti a leány. Ily módon az allegoria, Jehova és a zsidó nép, vagy Krisztus és egyháza között sehogy sem magyarázható ki.

Tekintve végre a nyelvet, a beszédeket, melyek az allegorikai magyarázat szerint most Jehovának, majd az egyháznak vannak tulajdonítva, most Krisztus beszél, majd ismét az egyház felel: e beszédek illetlenek, tiszteletlenek, úgy Istennek, mint Krisztusnak méltóságával, tisztaságával ellenkeznek. P. o. Jehova Izraelhez (IV. 1—5)

„Ime, szép vagy én mátkám,

Ime, szép vagy;

A te szemeid galambok szemei a te hajadon kívül,

A te hajad hasonlatos a kecskéknak nyájához stb.

— — — — —
A te nyakad hasonló a Dávid tornyához,“ stb.

Az egyház (V. 11—16):

„Az ő feje, mint a választott drága arany

Fodor haja fekete, mint hollónak stb.

— — — — —
Az ő inye édességes.“ stb.

Vagy mily képtelenség Krisztusnak, annak, ki nagy méltósággal és úgy beszélt, a mint még ember nem, kit midőn a nép hallott, elálmélkodék, tulajdonítani a VII. 2 stb. az egyházhoz, mint jegyeshez, intézett beszédeket?! Ennek helytelenségét nem szükséges bizonyítani.

(Folytatása következik.)

A MODERN PAPOLÁS HANYATLÁSA *)

Senki sem lehet önmagának részrehajlatlan bírója: hibái mentegetésére, fogycokozásai takargatására mindig talál titulust. Ebből az elvből kiindulva, ma a kritika korában, egyáltalában nem fölösleges dolog, ha a papokat néha a világiak is megbirálják; hiszen a papságra, mint az egyes emberre nézve csak épületes dolog lehet, ha oly miveltek bírálata alá kerül, kik más szemüvegen nézik a világot, min: ő szokta nézni.

Szerző ugyan az irországi egyházi életet és miveltiséget tartja első renden szem előtt, de erőteljes és világos előadása és találó ítélete nagyjában talál a Szentgyörgycsatornán innen lévő egyházi szónoklatra is; s minket különösen azért is érdekel, mert szerző par excellence a prot. felekezetekkel foglalkozik, mint „a melyek a prédikálást a bitterjesztés és hitben megerősítés nevezetes eszközlőjének tekintik.“

Az angolországi papolás hanyatlásának első oka szerzőnk szerint az, hogy a prédikátoroknak tágas szószékeik vagy téres emelvényeik vannak, a hol járkaíhatnak és gestikulálhatnak, ha tetszik akár annyit, mint Spurgeon; továbbá szabadon bánhatnak el a textussal; c) papolhatnak egy egész óráig, sőt, ha tetszik, tovább s gyakran papolnak is, ha a prédikáció nincs istenítisztelettel összekötve; d) egy-egy népszerű pap soha sem áll illusztráló adomákat használni, mely eljárást szerzőnk „obscurusnak és utczainak (vulgar)“ nevez.

E mellett a következő történelmi okok szintén tényezői a papolás hanyatlásának: a) az a nehézség, hogy a prédikátoroknak egy tizenhatszázadot élt vallás tanai iránt új érdeket kell költenie; b) a miveltség növekedése; c) csodás események dolgában a modern élet nyugalmissága, melyet ritkán zavarnak fel mélyreható izgalmak.

Ime, ezek azok az egyéni és történelmi okok, melyek a prédikálás hatályosságának mintegy útonállói. Hozzájárulnak a társadalmiak, mert a társadalmi egyformaság, mely a szónokra minden rubrikánál és hitcikelynél nagyobb tekintéllyel nehezedik, egészen önkényeszerű akadály a prédikatori hatásnak. De mi módon is lehetne hatása valameddig a pap túrelmesen alkalmazkodik egy oly társadalom dictatumaihoz, mely nem kíván izgalmomba jöni; mely gyűlöli kedélye felzavarását és alig kíván többet a templomi szószéktől, minthogy előitéleteire ament mondjon. Ily körülmények közt bizony egy Szt. Domonkos, Szt. Ferencz, sőt Szt. Péter és Szt. Pál is siket füleknek beszéltek volna.

A templomban a lekipásztornak mulattatónak lenni nagy bűn. Ismeretes az a híros jezsuita szónokról fenmaradt adoma, kinek prédikációjáról nagyon megbotránkozva távozott egy angol nő, mert mint mondá „alig tudta megállani, hogy ne nevéssen a templomban.“ „Ah, kedvesem —

*) The decay of modern preaching by J. P. Mahaffy, London 1882.

mondá neki barátnöje — ugyan miért nem tetted azt, hiszen épen azt akarta, hogy jót nevéss.“

Az egyházközség (societas) ennél fogva nagymértékben szabályozza a papnak beszédkészítését, előadását, sőt gondolkodásmódját is. Szükséges szerző szerint, hogy a papnak szük szószéke legyen, a hol ne legyen alkalma nagyon mozogni vagy heves actiot kifejezni. Valóban a nagyon hangos beszéden és a szószéki párnára való ütésen kívül minden egyéb actiot meg kellene tiltani, sőt a most említett erőnyilvánítások is túlság és illetlenség. Legyen köteles továbbá a lekipásztor oly szentírási szöveget keresni, a melyből a tanúságokat kivonja, ha mindjárt azok nem lennének is eléggé odavágók, sőt ha sok szójátékba és szórszálhasogatásba kerülne is beszédének az alapigékre való alapítása.

Se igen halkán, se nagyon hangosan ne beszéljen; se hosszadalmas, se nagyon rövid ne legyen: a hosszadalmas beszéd sérti a világias gondolkozású hallgatókat, kik csak szokásból járnak templomba s szeretnek onnan ideje korán kimenni; az igen rövid beszéd botránkozttat a hallgató-közönség komoly és tiszteletreméltó részére, mely azt hiszi, hogy a rövidség ártalmára van a tárgy fontosságának; ha adomákat használ vagy aprólékoskodik, hogy beszédének színezete legyen, azt mondják, hogy mindennapi; ha csak a dogmához tartja magát, azt vetik ellen, hogy száraz. Valóban a lekipásztornak a megszokott normától, egy határozott beszéd- és gondolkodásmódtól való bármely eltérést gyülekezetének egyik-másik része rosz néven veszi.

Sajátszerű, hogy az egyéni akadályok közé a lekipásztor házias életét is fölveszi szerzőnk. A házias élet nagy akadály a sikeres papolásnak. A történelem azt mutatja, — úgy mond ide vonatkozólag, — hogy a legkiválóbb és legsikeresebb prédikátorok nőtlen szerzetesek és remeték voltak, kik a világtól elvonultan élve a tömeg előtt bizonyos szent színben látszottak s kik időnként szent rejtekökből előjőve, mintegy feltűntek a nép előtt. Mahaffynak erős meggyőződése, hogy a római kath. nőtlenségi törvény nagyon hasznos az egyházi pályán s ebből kiindulva azt javasolja, hogy a ref. egyházakban is legyen a nőtlen papoknak egy rendje. Ez a javaslat tökéletesen összevág a magyar prot. egyházban divó u. n. „káplán“ rendszerrel, úgy hogy a káplánokat nőtlen papok rendjének vehetjük.

(Vége köv.) F—i L—s.

AZ ÁLL. IG. TANÁCS R. ÜLÉSÉBŐL.

Kolozsvárt, 1882, ápr. 30-án.

lőterjesztvén és jóváhagytván az időközben elnökileg ellátott ügyek, tárgyalás alá vétetik az eródsi egyházközség az iránti kérése, hogy engedtessek meg a már 1870 óta tényleg megszűnt felekezeti iskoláját községivé változtatni. A tanítói állomás megszűntetése megengedtetik, egy új énekvezéri díjlevél kiállítására elrendeltetik.

A kraszna-mihályfalvi egyházközség új papi lakjának építési tervrajza és költségvetése (1084 frt.) helybenhagyatik.

A kutyfalvi egyházközségnek — az illető egyházmegyei tanács pártoló ajánlata alapján — megengedtetik, hogy 133 ööl területű taxás telkét 160 frtéért eladhassa.

Elvileg megengedtetik, hogy a nagy-borosnyói egyházközség a B. L.-féle házastelket pápilakú megvegye, de mert az egyházközség vagyoni állása és évi biztos jövedelme nincs feltüntetve, fahivatik az illető espores afia, hogy a helyszínére kiszállva álltassa egybe az egyházközség részletes vagyoni kimutatását és a folyó évi költségel-irányzatot; szerezzen meggyőződést, hogy a kérdéses házastelkek önkéntes vagy bírói árverésen fog-e eladatni? mindezekről haladéktalanul tegyen jelentést.

A fogarasi egyházközség tanácsa felküldi a Sz. Máriával kötendő szerződvény másodpéldányát, jelentve, hogy az egyház kényszerűségből vásárolta volt a 150 ööl területű taxás telket árverésen, mert azon 105 frt. követelése volt. Az alott felvilágosítás következtében a szerződvény helybenhagyatik.

Csiszér Gábor esperes a jegyzőkönyvi kivonat felküldésével igazolja, hogy Császár Bálint volt képviselő helyébe az iskolatanítók részéről Fejes Károly hidvégi énekezőt választott egyházkerületi képviselővé.

A deési egyházközségnek közfitanodája és tanítónői alapjairól 1880 évi számadásai felülvizsgálása rendén útasítottatik az illető egyházközség, hogy a felhajthatatlanoknak látszó követeléseket mindaddig vezesse számadásba, míg kitörölésök szabályszerű felterjesztésre nem engedélyeztetik.

A vallás- és közoktatási m. kir. miniszter, hivatkozva ig. tanács 1329—1880 sz. felterjesztésére, tudatja, hogy a szolnok-dobokamegyei közigazgatási bizottság határozata ellen kelt fölterjesztésében felhozott érveléseit elfogadhatónak nem tartja, mert ha a magyarországi vallásfelekezetek az 1827 évi 23-ik t. cz. rendelményének nehézség nélkül megfelehetnek és megfelelnek, nincs ok feltételezni, hogy erre az erd. vallásfelekezetek jó ákarat mellett képesek nem volnának; ennél fogva, nehogy kénytelen legyen a kormány — a jelen intézkedés sikertelensége esetén — az 1868: 43 t. cz. 12 §-a alapján az 1827: 23 t. cz. Erdélyre való kiterjesztésére nézve törvényhozási úton lépést tenni: felkéri az ig. tanácsot sürgősen intézkedni az iránt — jelentéstétel mellett — hogy az anyakönyvvezető lelkészek a nyilvántartáshoz szükséges anyakönyvi kivonatokat az illető megyei levéltár részére pontosan beszolgáltassák. Áttétetik az egyházkerületi közgyűléshez az ig. tanács véleményes jelentése kíséretében.

r. t.

IRODALOM.

Mehner Vilmos kiadásában legújában megjelentek: 1. „Képes Világtörténet. Alapította Ribáry Ferencz. A középkor. Irta Dr. Molnár Antal.“ 66—68 fű-

zet. E három fűzet is, mint előzői, különös gonddal szerkesztvék. A forrongó középkor korszakalkotó epizodjai, a keresztetes hadjáratok, a szász dynastia véguralma, kelet beható történelme (a mi különös fontossággal bír ma, midőn a keleti kérdés megoldása felé közelget) stb. stb. teszik e fűzetek tartalmát. Minden fűzet számos gyönyörű képpel van illusztrálva, és pedig nagy részt olyanokkal, melyek a megfelelő történelemmel egykorúak. Miután ilyen munka a magyar könyvpiacra sohasem volt, s azért is, mert minden művelt ember előtt nagy hűzapot pótól: ajánljuk a közönség jóakaró figyelmébe. Egy fűzet ára 30 kr, mely a kiadó nevére (papnövelde utca 8. sz.) utalványozandó. A mű különben minden könyvkereskedés útján megrendelhető 2. „A föld és népei“ (Európa) különös tekintettel Magyarországra; a legújabb források után dolgozta György Aladár. E mű — mely több mint 600 sikerült képet tartalmaz — a közművelődésnek valódi emeltyűje. A szerző rendkívüli lelkismerettel s szorgalommal adja elő a népek történetét stb. Az előttünk fekvő fűzetek (57—60) behatóan foglalkoznak a mesés Hollandiával, a sajtóságos Belgiummal, a szabad Schveicczal s Magyarországgal. Hazánkra nézve különösen érdekes képek diszlenek a fűzetben úgy a jelen, mint az előző korból. Nem ajánlhátjuk e művet eléggé a hazai olvasó közönségnek s könyvtárak, olvasó egyletek, kaszinók figyelmébe. Egy fűzet ára csak 30 kr. Megrendelhető a kiadónál és minden könyvkereskedésben.

A „Magyar Lexikon“ 101-ik füzete is el hagyta már a sajtót és a „Könyvornamentika“ szótól a „Krateros“ szög terjedvén, a fölötébb terjedelmes K.-val vége felé halad. E vállalat lehetőleg hűzagtalan tartalma által is bőven igazolja azt a bizalmat, a melyben ország-szerter részesül. Az eddig megjelent fűzetekből ítélve remélhetjük, hogy irodalmunk nagyjelentőségű s a műveltség minden osztályára egyaránt hasznos s nélkülözhetlen ága, kitűzött céljához biztos léptekkel közeledik.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

Országgyűlésünk mindkét háza újra megkezdte üléseit április 29-én. A képviselőházban a honvédelmi miniszter törvényjavaslatot nyújtott be a közös hadsereg nevelő intézeteiben százhusz magyar ifjú részére szervezendő alapítványi hely felállításáról. Herman Ottó pedig megemlékezett a magyarországi németek hazafias tüntetéséről. Mindjárt a másik ülésben érdekes horvát kérdés jutott napirendre, a mit röviden úgy lehet föltenni, hogy mennyibe kerül Magyarországnak Horvátország? Ugyanis az 1880-iki zárszámadások kerültek napirendre, s ezekből az tűnik ki, hogy 1876—79-ben Magyarország 21 millió forinttal adott többet Horvátország szükségleteinek fedezésére, mint a mennyire kötelezve volt. Az országgyűlés elé adott előterjesztés e számadást, egy két év előtti törvényre

való hivatkozással, befejezettek kéri tekinteni, úgy hogy a 20 millió visszatérítését Magyarország ne kívánja. Az ügy különben már 1880-ban eldőlt az országgyűlésen, mikor az külön törvényben mondta ki, hogy ez összegeket Magyarország kiegyenlítettnek tekinti. Most csak mint a zárszámadási bizottság előterjesztése került a törvényhozás elé, helybenhagyás végett. A képviselőház többsége, tekintettel az 1880-ban hozott törvényre, elfogadta az előterjesztést. A delegációkban a közös szavazás ápril 26-án délben megtörtént, megszavaztatott a magyar delegáció által tett két milliónyi törlesztés 8 osztrák delegátus hozzájárulásával, míg a magyar delegátusok közül csak egy szavazott a közös kormány által kért egész összeg mellett. Ötvenkilencz szóval 48 ellenében határozott a közös ülés. — A déli szlávok lázadásáról nem sok hír érkezett. Egyes fölkelő csapatok még mindig jelentkeznek. Itt-ott a lakosság is kezd visszatérni, de nem Krivosziába, hanem Hercegovinába Focsa környékére és a Diina mellé. A hatóság, a mennyiben a visszatérők nem mint főbb szervezők és izgatók szerepeltek, nem szerez nekik kellemetlenséget. A szerajevói katonai főparancsnok, Dahlen tábornagy, proklamációban hívja föl visszatérésre az eltávozott lakosságot. — Az okkupációs politika a delegációk tárgyalásai után új alakban merült föl. A mint a delegációk bevégeztek tárgyalásaikat, rögtön nyilvánosságra jutott, hogy Szláv József közös pénzügyminiszter, ki Bosznia és Hercegovina közigazgatási ügyeit vezette, már napok előtt beadta lemondását ő felségének. A „Pester Lloyd“, Szláv bizalmas lapja, közlé e hirt ápril 27-én s a következő magyarizációt tette hozzá: „Szláv lemondása a katonai abszolutista irányzat győzelmes előnyomulását jelenti s ezzel minden nyomorúság állandósítását az okkupált tartományokban; ez azt jelenti, hogy az áldozatok, melyeket a monarchia népei Boszniáért és Hercegovináért tettek, az örvénybe hullottak s hogy a mostani kormányzat alatt nem is mozdíthatnak elő termékeny czélokot“. — A királyné m. hó 27-ike óta Budapesten időz s már több ízben tett sétakocsizást a városban s lovaglást a városon kívül. Szombaton meglátogatta az „Erzsébet“ árvaházat, hol félórát töltött, megtekintvén a helyiségeket s több növendékhez kérdéseket is intézve. Ő felsége a „vörös kereszt“ egylet május 16-iki ülésén elnökölni fog. — Népgyűlés Bu-

dapesten. A Schulverein elleni tüntetés ápril utolsó napján délután a városligetben folyt le, hol összegezték a fővárosi egyetek külön-külön történt határozatait. A népgyűlés rendjének fentartására 400 tagú bizottság szervezkedett, de rendőrség is elég számmal jelent meg. — Képviselőválasztás. A gyöngyöspataji kerületben ápril 27-én egyhangúlag b. Prónay Dezső függetlenségét választották meg képviselőnek, a lemondott Kaszap Bertalan helyére. A maros-ludasi kerületben Miksa Elek kormánypárti választott meg 501 szóval gróf Klebersberg Zdenkó ellenzéki 248 szavazatával szemben. — Egy gyár égése. Maros-Vásárhelyen ápril 28-án délelőtt a Baruch-féle nagy gyártelepen tűz ütött ki s a szeszgyár főépületeit tökéletesen elhamvasztotta. E gyár, mint marha és sertéshizláló is, a legelső volt az erdélyi részekben. Most is 1200 ökör állt a hizlálóban s mintegy 13,000 métermázsa gabna főlhalmozva a raktárakban; szerencsére ezeket megmentették. — A veszprémi rögtönítelő bíróság a vörös-bereinyi rablógyilkosság ügyében, miután Rác Kálmán, a nagyon terhelő bizonyítványok daczára is folyvást tagadta, hogy ő támadta volna meg az öreg Csik Istvánt, ápril 27-én hirdette ki az ítéletet, mely szerint, tekintettel a vádlott konok tagadására, továbbá, mert a rögtönbíráskodási eljárásához szükséges két szemtanú nem volt, a bíróság beszüntette a rögtönítelő eljárást s az ügyet a rendes bírói útra terelte. — Ellopott Wertheim-kassza. A budapesti r. kath. papnöveldeben vakmerő rablás történt e hó elsőjére virradólag. Az első emeletről, Pellet apát-kanonok hálószobája mellől, ellopták a Wertheim-kasszát. A tolvajoknak legalább négyen kellett lenniök s álkulcsossal juthattak be az udvarra és a szobába, honnan lépcsőnkön, hosszú folyosón hozták le a nehéz szekrényt s bizonyára szerken szállították el. A lopást csak reggel vették észre. A szekrényben takarékpénztári könyvek voltak, melyek azonban a tolvajokra nézve teljesen értéktelenek; pénz kevés jutott kezökbe. De sok pénz volt egy másik Wertheim-szekrényben, mert az intézet épen előtte való napon százezer frtot kapott a vallásalapból. A tolvajok erre számítottak. Ez, valamint minden egyéb körülmény, arra mutat, hogy a viszonyokkal teljesen ismerős emberek követték el a lopást. Eddig egy férfi cselédre van gyanú, kit be is fogtak.

A „PROTESTÁNS KÖZLÖNY“ FÁRCZÁJA.

ZSOLTÁRAINK ÚJÍTÁSA

művészeti nézőpontból.

(Folytatás és vége.)

Czélunk nyelvi követelményét illetőleg azonban nem lesz helytelen röviden értekezni. Énekeskönyvünk a bibliával együtt népkönyv volt; az lesz jövőre is: annak szánjuk. Ez egyik czélpontunk. Vegyük itt figye-

lembe azt a nyelvtörténeti tanúságot, hogy a biblia s az egyházi irodalom (imák, katekismus, énekek) nyelvezete, melyet feltűnő s részben mind maig föltétlenül conservált jellemvonásai ma már csaknem contrastképen állítanak szembe a szabadabban fejlődött világi irodalmi stíllal: sok részben maradandó befolyást gyakorolt a (protestáns és per eminentiam magyar) köznépi nyelvére, elannyira, hogy még feltűnő idegenszerűségek is (latinismusok, hebraismusok), melyeket a fordító-mesterség erőszakolt rája, ha meg nem honosultak is, de a megszokás révén tűrhetőkké váltak.

Mindamellettt igen sok jelenség van ez egyházi nyelvben, a mit a nép nyelvérzéke meg nem emészthetett, a mi nem válván a nyelv élő szervezetének részévé, penésztől borítva — azt mondjuk — elavúlt. Most, midőn egyrészt épen ezek miatt is, újítjuk énekeskönyvünket: azt hiszem, nagyon is lelkiismeretesen számot kell vetnünk ez újítás nyelvi oldalával. Ez újítás cselekvő részeinek nem lesz elég a mai műköltészeti nyelvhasználat színvonalán állaniok, erős népies nyelvérzéküknek is kell lennie. E nélkül jót nem állhatnak annak a befolyásnak egészséges voltáról, melyet a népnyelvre gyakorolni énekeskönyvünk jövőre is hivatva van. Igenis, hivatva van. Akárhik és akármiképen szerkesztjük is: e könyvet tartosabban és többen s többször fogják olvasni, mint akármiképpen más; e verseket többen és többször, mint Petőfit vagy Aranyt.

— Az olvasás-írás mestersége ma-holnap absolute általános lesz, s a népnyelv ezáltal, a majdnem tolakodó tért foglaló sajtó buzgalmából is, teljesen megnyílik az irodalmi nyelv minden irányú befolyásainak. Nyelvtudósok féltik is azt ennek elkorcsosító befolyásaitól. de a nép „vademecumjaitól”, énekes és imakönyveitől nem várhatnánk-e a nyelv korcsosulását épen ellensúlyozó, nyelvőrző hatást? még pedig minden más olvasmányénál intenzívebb hatást? En hiszem és — óhajtom. Még pedig nem csupán az irodalmi meg a népnyelv legnemesebb tökélyeinek egyesítését szeretném énekeskönyvünk szövegében látni, hanem a szabályosság harmadik nézőpontjának, a műnem — ide vonatkozólag: nyelvi — hagyományainak követését is. Értem ez alatt azt, hogy egyszersmind, a mit énekügyi bizottságunk is kimondott: a Szenczi Molnár-féle szöveget is kifogástalan nyelvi tulajdonságaiban, — e mellett azonban a Károli-féle fordításnak s általában maig conservált egyházi nyelvünknek közkeletű szavait, szólásait kellően megbecsüljük. Úgy igyekezzünk bánni e részben régi egyházi nyelvünkkel, mint Arany bánik a Tinódi, Gyöngyösi nyelvvel.

A nyelvszerűségnek egy másik ága: verselésünk szabályainak megtartása — egyszersmind a műszerűség ügye is. Itt az a főkérdés merül fel — s e kérdést egyházi lapjainkban már többen vitatták — csak az ütemes-magyaros versformáknak lesz-e helyök énekeskönyvünkben vagy pedig az időmértékes (idegenes) verseknek is? Némelyek (tudtomra legnagyobb mértékben Kálmán Farkas) a kérdés első részére felelnek igennel; mások (így Fejes István) azt tartják, hogy az ütemes verselésnek nincs az ódák és himnuszok hangjához illő energiája. Ez bizony nagy szegénysége volna a magyaros vers technikának; mindazáltal részemről az első rendbeliekkel szavaznék s szavazatomat motiválnám egy idézettel Aranytól: „Remélem nincs meszse az idő, hogy a nemzeti rhythmus magasabb költészettel is megfér“ (Próz. Dolg. 54 l.) s hozzáteszem, hogy nem kellene ezen idő által előre láthatólag túlhaladtatnunk új énekeskönyvünket.*)

Azt a felfogást azonban, mely egy tudós értekezőnk-

*) „Zsoltárfordításaink Versformáiról“ szóló értekezésemben (Egyh. és Isk. Szemle 1881. 36 sz.) e kérdést illetőleg így fejeztem ki nézetemet: „... abban a században élünk, mely a költői irodalomban általában is a nemzeti népies költészeti elemeket emelte főérvényre; protestáns egyház vagyunk, melynek egyik legelső történelmi jellemvonása a népre való appellálás és az istenítiszteleknek nyelvben való nemzetesítése és népiesítése; énekeskönyvről gondoskodunk, mely a legszorosabb értelemben népkönyv; mindezeknél fogva túlzástól való félelem nélkül ki lehetne mondanunk, hogy megújítandó énekeskönyvünkben kizárólagosan csak nemzeti-népies versformáknak lesz helyök, s az időmértékelés s a román-germános versszak-szerkezetek csupán, mint amazoknak conveniens támogatói és művésztitói szerepelhetnek.“ E nézetemet most is fentartom.

nél is kísérteni látszik, s mely szerint a Szenczi Molnár-féle, csupán szótagszámos sorokat egyszerűen ugyanannyi szótagú ütemes sorokkal kicserélve minden esetben jó magyaros versszakokat nyernénk: ezt a felfogást, noha tekintélyi bizonyítékra nem támaszkodhatom, tévesnek kell tartanom. Különnemű sorok egy versszakba fűzését megkívánja ugyan a Szenczi Molnár hagyományához való ragaszkodásunk, azaz a műszerűség szabálya, de a Szenczi M. formáit csak nagyjában, csak tudatosan módosítva s többnemű feltételekhez alkalmazva lehet, így azonban kell is megtartanunk. A verselés ezen kérdéseinek elméleti analysisét az imént idézett értekezésomban igyekeztem vala előadni; a gyakorlati alkalmazást is megkísérlettem a XV., XIX és XXI. zs. fordításában.

A műszerűség szabálya kiterjed a hagyományos dal-lamok conserválására is. Ezt csak érintem; alkalmazása zene-szakértők feladata; vitatják is élénken. Egyfelől épen a zenészeti kérdésekre, másfelől pedig az énekszövegek czélszerűségi szabályaira értekező társaim eddigelé még legtöbb figyelemmel voltak. A czélszerűség kérdésére térve: czélunk — az egész gyülekezetnek énekeskönyvet, egyszersmind az egyes híveknek magán-buzgalmi „vademecumet“ adni. E czélunk világos követelményei — a theologiai nézőpontról eleve hallgatva:

- a) liturgiánk jellemének megfelelő énekelhetőség az egész gyülekezet által;
- b) tartalmi, nyelvi, formai tekintetben való érthetőség és élvezhetőség.

E követelmények egy részét más czimek alatt a fennebbiekben már tüzetesebben kifejtettük; más részeket aprólékos utasításokba foglalni akarni — kárba vezett fáradság volna; nem mulaszthatom el azonban megjegyezni, hogy némely ide vonatkozó kívánalmak részleteire nézve a „Prot. Egyh. és Isk. Lap“ 1881 évi folyamában gondos tapasztalatokból származó és igen hasznavehető utasításokat formulázott énekügyiünk huzgó veterán munkása, Ivánka Sámuel. Azon főpontokra pedig, melyekben vele egyet nem érthetek, a figyelmes s az ügy iránt érdeklődő olvasó, az eddig mondottak után reflectálni fog és belátása szerint ítélni.

Valamennyi formulázott és formulázható kívánalmak teljesítése módjában dönteni fog a zsoltárfordító (énekíró) — tehetsége; a fordító a maga tanulmányait, liturgiai és pastorális tapasztalatait, izlését, fordítói, költői ügyességeit. s. egy szóval tehetségét öntudatosan és modorosság nélkül, művészi őszinteséggel érvényesítvén, fordítása alakisikerét —

az **eredetiség** szépségével ruházza fel; e tulajdonság voltaképen az öntudatosan használt s önmagát józanul korlátozó művészi szabadság szépsége. Világos, hogy

1. Az „eredetiség“ itt formális, nem pedig materialis értelemben veendő; az utóbbi értelemben ellenmondásban állana a „fordítás“ fogalmával, s így szó sem lehet róla. Formális eredetiségről azonban minden sikerült műfordításnál lehet szó, s értjük alatta azon aesthetikai tökélyek összegét, melyekkel p. o. A-nak „XC. zsoltára“ különbözik B-étől, s viszont.

2 Ennél többet mondani róla nem is kell, s általánosságban nem is lehet; az eredetiséget, lényegénél fogva, a priori és abstracte szabályokba foglalni nem, csak concret esetekben, a posteriori, lehet elemezni. A művészi szabadságnak sem lehet más korlátja, mint — az utólagos felelősség. E felelősség érvényesül a közönség tetszésében és nem-tetszésében; annál, a ki e tetszését, nem-tetszését motiválni is tudja s akarja: a kritikában.

A zsolnárfordítás-kísérők művészi szabadságával szemben a felelősség elvét első sorban az énekügyi bizottságnak teljes kritikai apparatussal való eljárása fogja hivatalból érvényesíteni. E kritikának komoly és beható voltától fog függni új énekeskönyvünk irodalmi tökélyei mértékének teljessége is. E végre — ha szabad lesz következtetésemet concret óhajítás alakjába foglalnom — kívánatos volna, hogy minden egyes zsolnárfordítás-kísérlet, ha csak két-három személynek képében is, de legalább is egy exegetának, egy költői izlésű műfordítónak, egy szigorú nyelvésznek, egy liturgiánkat alaposan ismerő (egyházi) zenészek s egy, a köznéppel sokat érintkezett gyakorló lelkésznek külön-külön részletezett s pontosan összegezett együttes bírálatán menjen keresztül, s az elfogadott darabok valamennyiök észrevételeihez képest még egyszer kijavíttassanak, átsimíttassanak.

Évtizedekre, úgy lehet századokra szóló munkát végez a bizottság, mely hatni fog nemzedékek szellemére, műveletlenekre és műveltekre*); az irodalomtörténet tudomást vesz róla; s vajjon miről vehetne több okkal tudomást, mint erről? itéletet is fog mondani felőle, mint a hogy kimondta itéletét Szezenzi Molnár Albertről, ki, Toldy szerint, „mély hatást gyakorolt lyrai költészetünkre általában . . . Zsolnáraival, melyek tartalmaság és mély vallásos érzés kifejezésével jeleskednek, alak tekintetben pedig . . . és nyelvbéli előadásra nézve, időszakot alkottak.“

E művészi hagyomány fénye világítsa meg újító eljárásunknak is az útját!

Váró Ferencz.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1882 Május 6-ikán

— Az országos középiskolai tanáregyletnek Kolozsvárt, jul. 6—8-ikán tartandó közgyűlésében a következő tárgyakról tartatnak felolvasások: A fegyelem a középiskolában; a főváros és vidék érdekei; visszapillantás az ez évi középiskolai mozgalmakra; a latin és görög nyelv tanítása a gymnasium felsőbb osztályaiban; a filozófiai oktatás a gymnasiumokban; az ambitio nevelése; végre egy-egy didaktikai kérdés fejtegetése a számtan és a földrajz köréből.

— **Ünnepi szónok.** Folyó évi egyházkerületi közgyűlésünk alkalmára a főt. püspök úr ünnepi szónokul Ignác Károly, bánffy-hunyadi papot s egyházmegyei jegyzőt nevezte ki.

— **A tiszamelléki egyházkerület közgyűlését** apr. 25—27 napjain Miskolczon tartotta meg. B. Vay Miklós a gyűlést nagyszabású beszéddel nyitotta meg. A superintendentens évi jelentéséből kiemeljük, hogy 21,891 frt. adakozás történt s ezen kívül építkezésekre 38,825 frt. fordított. Ferenczy Lajos, a sárospataki iskolának egyházi növendéke, halála esetére a miskolczy leánynövelde javára **10.000 frtos alapítványt** tett s ezt kellőleg biztosította is. A sárospataki főiskolai énekkar és önképző társulat ötven éves ju-

*) Ki hinné el látatlanban, hogy elavult énekeskönyvünk egy Arany János szellemét is dajkálta? hogy e nagy költő nem egy tartalmi és nyelvi szépség kincsét bányászta belőle? Rövidség kedvéért itt csak egy feltűnő példára utalom a kétkedőt: olvassa el a CXXXVII. zsolnárt („Hogy a Babiloni vizeknél ültünk . . .“) Sz. Molnár fordításában; azután Aranynak „A dalnok bűje“ című szép elegiáját; látni fogja az alapeszme, a drámai forma művészi átkölcsonzését, sőt „az erős kösziklához paskolja“ kifejezés átvételét is.

bileuma költségeinek fedezésére a gyűlés folyama alatt b. Vay 100 frtot, a többi tagok. összesen 165 frtot adakoztak.

— **A tiszántúli ref. egyházkerület tavaszi közgyűlését** f. hó 3-án s a következő napokon tartotta meg. Révész püspök megható imája után, Csiky Lajos, theol. tanár letette az esküt. A lelkész képesítési bizottság jelentése szerint 2-ik vizsgát 26, 1-sőt 31 papjelölt tett. Tóth Sámuel jelentést olvasott fel a zsinat lefolyásáról s alkotásairól. A domestika érdekében az egyházmegyékhez gyűjtőivek küldettek ki. Szél Kálman, szalontai pap, bejelentette, hogy az 1881 ik évben a debreczeni főiskolában tanult 1-ső évi bölcsészek 500 frtos alapítványt tettek ösztöndíjra, a főiskolában a 7-ik osztályban tanuló szegény, de jó tanuló segélyezésére. A Baldácsi-féle bizottságba, a superintendentiák közgyűlésébe a jövő évre tagokul megválasztottak: gr. Degenfeld Imre, Révész Bálint, Horthy István és Kiss Áron. A hirhedett Turgonyi Lajos, az egyházmegye ellenében, túri papnak jelentetett ki. A gyűlés további folyamáról jövő számunkban.

— **Pályázások.** Ápril 30-áig, mint zárhatár időig, a következők jelentkeztek, mint pályázók: 1-ször. A Bethlen-főtanodánál a klasszika literaturai tan-székre dr. Boros Gábor, Fogarasi Albert, n.-enyedi s. tanár, Jánosi Gábor, s.-szt.-györgyi s. tanár, G. Mihály Ödön, zilahi s. tanár, Szilágyi Gyula, n.-szebeni állangymnasiumi tanár. 2-szor. Ugyanoda a magyar nyelv és irodalmi tanszékre dr. Ferenczy Alajos, zentai polg. iskolai tanár, Jánosi Gábor s. tanár, Váró Ferencz, sz.-udvarhelyi főreáltanodai tanár, Varga Bálint és dr. Veres Samu tanárjelölt. 3-szor. A kolozsvári főtanodánál a földrajz-történelmi tanszékre Lénárt József, m.-vásárhelyi s. tanár, Kis Ernő tanárjelölt és dr. Török István, kolozsvári s. tanár.

— **Az erdélyrészi lutheránusok consistoriuma** a napokban fejezte be tanácskozásait Nagy-Szebenben. A consistorium napirendjére került tárgyak természetesen a lutheránus egyház belügyeit érintik; általános érdeköknél fogva felsorolunk egy pár statisztikai adatot az egyház köréből. 1880-ban az erdélyrészi lutheránusok száma 208,509 lélek volt. Ez azonban nem mind német-szász nemzetiségű, hanem sok köztük a magyar is, a menyinyiben t. i. ebben a 208,509-ben benne vannak például a kolozsvári lutheránus magyarok, a hétfalusi csángók, a barczasági magyar falvak lutheránus hívei stb. Az erdélyrészi lutheránusoknak összes gymnasiumaiban, papnevelő intézeteiben és reáliskoláiban az 1880—81-ik tanév végével 1746 tanuló volt. Ezek mind tisztán német tannyelvű iskolákban nyertek oktatást. S a szász izgatók mégis árulkodnak Nemetsországban, hogy a magyar nemzet elnyomja, leigazza, nemzetiségétől meg-rabolja a németiséget. Ez a tény, hogy t. i. csak az erdélyrészi németnyelvű középiskolákban csaknem 2000 tanuló nyert tisztá német műveltséget, már egymagában elég fényes czáfolat a lelkismeretlen rágalomokra!

— **A kolozsvári önkéntes tűzoltó egyesület** alaptököje javára 1882 junius 10-én a „Lövvöldé“-ben zártkörű, táncz-czal egybekötött nyári estélyt rendez, melyre helyi olvasó közönségünk becses figyelmét s pártfogását felhívjuk.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

Háromszékre. A közgyűlési tudósítás tárgyhalmaz miatt a jövő számra maradt.

Váró Ferencznek. Sz.-Udvarhely. A kiadóhivatal elintézi.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Kálvinista rigorismus. (H—I.) — Az énekek éneke. (Bibliai tanulmány.) Írta: Benkő István. (Folytatás.) — A modern papoás hanyatlása. F—i L—s. (Vége.) — Vidéki élet. — Az áll. ig. tanács n. üléséből. r. t. — A világ folyása. Tárca: Luther élete. V. (B.) S. — Különfélék.

KÁLVINISTA RIGORISMUS.

(H—I) Mindnyájan tudjuk, hogy a magyar nevelés-oktatásügy 1868 óta mostanig oly történeti multat élt át, mely a tanúságos jelenségeknek gazdag forrását nyitja meg. A felgyuladt lelkesedés félrelökte az ósdiakat, megszegyenítette a kicsinyhitűeket; épített iskolákat; keblére ölelte a tanítókat s őket a nemzet legelső „napszámosai“ czimmel tisztelte meg; rendezte az oktatás- és tanügyet stb. stb. És ez a fellángolt lelkesedés egy szebb jövő reményével kecsegtette az élő nemzedéket; ép, erőteljes utódokat láttak lelki szemeink; biztosan hittük, hogy a beteges, nyavalygós, fenhéjázó, követelő szeleburdiság helyét vidám, egészséges világnézet foglalja el, mely rendületlenül és zúgolódás nélkül megáll az élet viharai és zivatarai között, melyet az élet örömei, áldásai nem tesznek hivalkodóvá, gőgössé, követelővé, hanem megtartja a bölcs mértéklátességet, szelidséget; hittük és reménylettük, hogy a mi utódainkat a nehéz küzdelmek, nélkülözések, mellőzések, szenvedések, tövis koszorúk nem fogják a kétségbeesés örvényébe lökni, hanem mindezekben diadalmaszkodva a jog, kötelesség, hasznos munkásság, lelkiismeretesség, a valódi derékség tudatából származó lelki béke stb. stb. megdicseklve kelnek életre. És mivel a társadalom, a szülők ezt várták, ezt reménylették és főként, mivel külföldről inportált, de az idő rövidsége miatt, a

magyar nemzet geniusának megfelelőleg át nem dolgozott, sőt azzal éppen összeférhetetlen nevelés-oktatási rendszerek hullámai csapkodtak fejeik körül, egészen tájékozatlanul passiv állást foglalnak az egész oktatás-nevelésügygyel szemben; erősen hittük, hogy a ki Pestalozzit, Diesterweget, Fröbelt vagy más iskolának vezérét nem bírja a kis ujjában, annak nincs egyéb tenni valója, mint az iskolának gyermekeiben uyers anyagot szolgáltatni s a modus vivendiről gondoskodni, vagy ha még ezen kívül is akar valami hasznos szolgálatot tenni a nevelés-oktatásügynek, feltétlenül hódoljon meg azon elvnek, mely a szülőket, a családot, az iskolás gyermekek által akarja qualificálni a világpolgárság magaslatára. Ha még ezekkel sem elégszik meg s activ szerepre vágyódik, nagy bölcsen bámulhatja azt a methodust, mely a túlságosan gondos édes anyát követve, mindent megrágvá tesz a csecsemő szájába s feledi, hogy a szopó gyermek egyetlen egészséges tápláléka az édes anyai tej, míg a nyákmirigyek nedveivel vegyült megrágotott étel valóságos méreg a gyermekgyönggyomrának; még gyönyörűséget is találhat azon művészfogásokban, melyeket elárulnak a kis tanoncok a számoló-gép kezelésében, csak ne kockáztasson ilyen forma naiv kérdést: „ha van két almád s én még adok kétet, hány almád lesz?“ mert könnyen megkapja az ártatlan „nem tudom“ feleletet.

Recriminatioknak nincsen helye. A mi elmúlt, jó, hogy hátunk mögött van. Hogy milyen életképes magvak lettek elhintve, — erről tanúskodik a jelen, de azért talán sérelem nélkül szólhatni nevelés-oktatásügyünk egyes kimagasló jelenségeiről, melyek a kálvinista rigorismust meg nem nyugtatják.

Kétseget nem szenved, hogy a báró Eötvös operatúrájának életelve a legtisztább, legteljesebb humanizmus. Ő nem mondotta ki munkálatában, de egész életével bizonyította be, hogy a felemelkedett humanizmus legszebb virágait, legtáplálóbbs gyümölcseit nem a világ piacán, hanem nagyon is szűk körben érvényesíti, annak egyedüli természetes talajja a családi élet. Félreértés kikerülése miatt bátor vagyok ide jegyezni, hogy én br. Eötvöstől a humanizmust úgy tanultam értelmezni, úgy értettem munkáiból, hogy ez a tiszta szív, világos fő, mély érzelem, helyes értelem, jellemzilárdság, akaraterő, — szóval az egész ember a maga teljességében lebegett első sorban szemem előtt, s mint ilyen szándékozott a létért való küzdelemben az élet harcászai s a kenyérért küzdők sorába bocsátani.

Intentioi — tudjuk — nem valósultak. Divatossá lett a világpolgárság népszerű hangoztatása, a nélkül, hogy a legnagyobb rész annak jelentőségét átértette, átértette volna. A családi élet zajtalan csendje, a kis körre szorított lelkiismeretes munkásság, a szülők gyermekeikért való áldozatkészsége, a gyermekek szülők iránti tisztelete, a megőszült, megfihéredett hajszálok megbecsülése stb. a világpolgárság eszméjének estek áldozatul. Ehhez járult az éhez, szükségét látó munkás osztálynak kenyért követelő kiáltása, az élvsóvár világfiaoknak pénz, élvezet, kényelem utáni rajongása — fel-feltünedeztek azon társadalmi bajok, melyek más országokat socializmus, kommunizmus, nihilizmus elnevezések alatt emésztenek. E társadalmi bajok orvoslására történnek ugyan momentan intézkedések — a női bazárok sok pénzt beszereznek a szegények számára, a négy fogatos hintókban eszközölt koldulások sok nyomort enyhítenek, de a helyett, hogy a bajt gyökeresen megszüntetnék, annak csak terjedését constatálják. De különben is ezen jótékonyági intézkedések a humanizmussal legkevésbé sem esnek össze; a kettő között legfőlegb oly viszony létezik, mint a gyümölcs és az ezt tápláló életerő között. Mint a kettőt nem lehet egynek és ugyanannak tekinteni: úgy a jótékonyág és humanizmus sem egy és ugyanaz. Pedig az életben a kettőt rendszeren egynek veszik, miből azon megbotránkozás következik, hogy ha valaki jótékony célra áldozik, legyen különben bármily disharmoniában önmagával avagy feslett életű — az már a humanizmus barátja — sőt tovább menve általános életelvvé teszi, „a cél megszentesi az eszközöket“—féle jezsuita morált érvényre emeli — ha szabad így szólani — a társadalmi „opus operatum“—ot... Teszek, hogy mások lássák, áldozok, hogy a világ dicsősíten, minden tettem, cselekedetem zsinórmértéke a világ részéről jövő dicsősítés, magasztalás, ezért kell a pénz, ezért a vagyon, ezért áldozom fel a jelennek a jövőt is — világpolgár akarok lenni.

Ez irány fejlesztésére kisebb-nagyobb mértékben befolyt az iskola és mindazon intézkedések, melyek ezzel kapcsolatosan a népnevelés fejlesztésére irányultak. Azt nem akarom feltenni, hogy kidolgozott rendszer szerint

törekedett volna a cél felé, de az tény, hogy a réghamos áramlatnak ellentállani, azt módosítani vagy azt egészséges mederben vezetni nem volt elég életképes. Ezt felismerte maga az iskola is, de az okokat ott kereste, a hol azok nem léteztek, vagy ha léteztek, koránt sem oly nagy mértékben, mint képzelte. Nemes szándékában, erejének tudatában tekinteten kívül hagyta a nevelésügygyel életszerves összefüggésben lévő különböző társadalmi, egyházi, családi tényezőket. Ezeknek egyik vagy másik életnyilatkozatát a nevelés- és oktatásügyre hátrányosoknak, sőt veszélyeseknek declárálva azok ellen szenvedélyes, néha igazságtalan, legtöbbször túlhajtott küzdelmet folytatott. Engedelmet kérek, nem akarom az igen tisztelt tanító urakat azzal vádolni, mintha öntudatos következetességgel oda törekedtek volna, hogy a létező társadalmi, egyházi, családi organismusból magukat kiszakítva egy oly kaszt szervezése valósúljon, melynek a szülők gyermekeikben csak nyars anyagot szolgáltatni s a modus vivendiről gondoskodni lettek volna kötelesek, de — bocsássanak meg — az irányt árúlta el, hogy egy rop-pant pondus iners-re volt szükség, mely a modern művész átalakító vésőjére várakozik, s így történt, hogy a nevelésügy termékenyítő talaj nélkül sinlődött. Ezen visszas helyzet is fel lön ismerve, s az 1881 évi országos tanítói képviselati közgyűlés kimondotta: hogy a népnevelés, mint kizárólag társadalmi kérdés, a törvényhozás támogatása mellett, csak is a társadalom minden közmívelődési tényezőinek közreműködésével oldható meg“ (VII. nyilvános ülés), „a népnevelés terén minden tényezőnek, kormánynak, egyházi és világi társadalomnak összhangzó működése vezet a cél felé.“ Vajha a kivitelben ez valósúlna!!!

De mielőtt ez ki lett mondva, a világpolgárság befolyása alatt felnőtt élő nemzedék foglalta el a munkatért, a mely azon elvnek hódol, hogy a létért való küzdelemben a harmonikus ember annyit ér, mint a pap bibliája jégverés idejében. A létért való küzdelemhez ásó, kapa, tő, ár, bárd stb. szükségeltetik, s az ember arra van utalva, hogy ezek kezelésében szerezzon készséget, ügyességet — szóval nem az egész ember, hanem a kenyérkereseti gép nevelése volt a cél, vagy legalább az lett az eredmény, s most ezen irány leküzdése nagyobb feladat, mint annak megteremtése volt. Mintha nekünk beszélne Paul Bert „az anyagi jóllét, sőt az oktatás fejlődése a polgárokat hajlandóbbakká teszi mindennemű élvezetekre és önző közöny felé hajtja. Másfelől az egyéni szabadság érzése, az általános szavazásképeség és a népfelsgből folyó jogok gyakorlása épen nem oly eszközök, melyek a fegyelmet növelik s a törvények iránti tiszteletet erősítik.“

Az 1881 évi országos tanítói képviselati közgyűlés után nevelés-oktatásügyünk új stadiumba lépni van hivatva. Hogy milyen eredményeket fog felmutatni, a jövő titka, de a kálvinista rigorizmus aggodalmait nem oszlatták el, sőt növelték a nagymélt. vall. és okt. ügyi minisz-

ter ő nmlságának e szavai: „a tanító képviseleti közgyűlés munkálatait annyival is inkább elfogadom, mivel az azokban felállított elveket és eljárási módokat a népoktatás terén saját rendeleteimmel már nagy részben életbelépttettem, vagy legalább a körülmények szerint életbeléptetni törekedtem.“ E tárgyra közelebbről, lehet, még visszatérek.

AZ ÉNEKEK ÉNEKE.

— Bibliai tanulmány. —

Irta:

Benkő István.

4. A könyv különböző magyarázási módjai.

(Folytatás.)

A fentebb említett okok alapján a költeményt nem lehet allegoriának tekinteni. Újabb időben, bár mindinkább kevesbül az allegorizálók száma, még mindig vannak, a kik oly dolgokat látnak benne, melyek a költeményben nincsenek, sőt még az író gondolkodásában sem fordulhattak meg. Lássuk főbb vonásokban azon főkokokat, melyeket fel szoktak hozni a költemény allegorikai értelmezése mellett, megtéve rájuk egyszersmind észrevételünket.

a) Legerősebb argumentum, hogy e könyv a kánonba felvételre, a mi csak úgy lehetett, hogy magok a zsidók spiritualis értományúnek tekintették; továbbá, hogy a legrégibb úgy zsidó, mint keresztény magyarázók allegorice értelmezték.

Hogy minő criteriumok, elvek szolgáltak irányadóul a zsidók között a kanonicitás megítélésére nézve, nem tudjuk. Mi vezette őket, hogy ezt vagy azt a könyvet a kánonba felvegyék, egy másikat pedig kihagyjanak, bizonytalan. E könyvnél, úgy látszik, nem a vallásos tartalom döntött, hanem azon hagyomány, hogy inspirált embertől, Salamontól eredett a címnek megfelelőleg. De mint láttuk, már a zsidók között nagy oppositio volt e könyvnek a kánonba vétele ellen. Lassanként azonban mind jobban túlsúlyra jutott az a nézet, hogy ezen könyv allegoriát rejt, s a legrégibb magyarázók követték aztán a hivatalos nézetet magyarázásaikban. Lehetetlen azonban itt némi ellenmondást nem látni. Ugyanis a kánonba fölveszik, mysticus jelentésűnek tekintik és mégis eltiltják a 30 év eléréséig olvasását. Miért tiltja el a zsidó azt a könyvet, mely mystikus módon tünteti fel a 'éleknek Istenhez való vágyódását?! E könyvet első sorban a Salamon neve vitte be a kánonba: a papság tartozását, háláját róttá le ezen ténynyel Salamon iránt, az allegorikai magyarázattal igyekeztek érdemesíteni arra a helyre, melyet a kánonban elfoglalt.

b) Az Úr és nép e között létező viszony a bibliában gyakran van feltüntetve a férj és feleség egyesülése alatt és ha egyebütt képlegesen vétetik, miért ne vételnék e könyvben is?

Hogy azonban ez egyebütt alkalmaztatik, ebből nem következik, hogy eo ipso itt is úgy kell lenni; de meg másfelől azon helyek nem bizonyítanak erre nézve semmit, mert a Jehova és népe közötti viszony feltüntetésére a férj és feleség kifejezés nem fordul elő Salamon ideje előtt. Némi ilyes kifejezés van Ámos V. 2. „Elesik, nem maradhat meg az Izraelnek szüze“; továbbá Ezsaiás LXI. 10. előfordul a vőlegény és menyasszony hasonlata. De mindezek csak igen kezdetleges feltüntetései e viszonynak s mint ilyenek, bizonyító erővel nem bírnak. E viszony Jehova és népe között tehát nem fordul elő e könyvig, itt pedig teljesen kifejlődött alakjában van, a mi nem képzelhető, hogy minden előkészület nélkül egyszerre teljesen megjelenjék. De továbbá a költeményben nincs is házasság, tehát házasságok közötti szeretet sincs, s így az Úr nem lehet a vőlegény, az egyház meg a menyasszony. Itt nem a házasságok közötti viszony s azoknak, mint ilyeneknek, egymás iránti szeretete van leírva. A 45 zsolt. analogiájára vonni e könyvet nem lehet, azzal nem bizonyíthatjuk, hogy ez is allegoria, nem pedig azért, mert maga az a zsoltár sem allegoria, hanem egy házassági ének, mely a királynak a tyrusi hercegnővel való házassága alkalmából készült; de ha az allegoria lenne is, ebből nem következne, hogy tehát az Énekek éneke is az, annyival is inkább, mert ebben semmi vonatkozás József-re, mint abban, (8 v.)

c) Az allegorikai értelmezés mellett felhozzák, hogy szokás volt a keleti népek között vallásos tanaikat, kegyes érzelmeiket szerelmi és borsalokban fejteni ki. Felhozzák Hafiznak, egy 14-ik évszázi persa költőnek dalait, a mohamedán Sufinak költészetét, Nisamisnak és másoknak szerelmi költeményeit, a híres hindu költő, Jayadeva (11 vagy 12 évszáz) Gíta-govinda idylli operáját stb. Ez említett szokás uralkodó volt a persák, turkok, arabok és hinduk között.

Ez argumentum ellen is több czáfolatot lehet felhozni, nevezetesen, hogy Hafiz költészetének nem tulajdonítanak mystikus jelentést magok a persa tudósok sem, mióta Suidius, egyike a legtudósabb magyarázóknak, szószerint értelmezte; azonban teljesen elégségesnek tartjuk a fennebbi argumentumra felelni dr. Noyes alább idézett szavaival: „De mindenek után — így szól — megmarad a nagy ellenvetés akármely oly következtetésre, mely a pantheisticomysticus költőkől van vonva, tartozzanak ezek Persiához vagy Indiához, vagy legyenek akár mohamedánok, akár hinduk, nevezetesen, hogy az ő termékeik olyan valláson és bölcséleten alapulnak, mely teljesen különböző a zsidótól. Az Énekek éneke egy különböző ország terméke és a Sufi költők énekei akármelyikétől el van választva csaknem kétezer évi időköz által. A zsidó vallásban semmi közös nincs azon pantheisticomysticismussal, melyen azon énekek alapulnak. Nincs semmi az ó-testamentumban azokhoz hasonló jellemű. Ha a héberek vallásos irodalmában azon mysticus szerelmi énekekhez valami hasonnemű termék létezett volna, kétségkívül találnánk valamit belőle a zsoltárok könyvében, mely tartalmaz énekszerzeményeket a Dávid előtti kortól

kezdve a zsidóknak a babyloni fogságból való visszatérte utáni késő korig. De a legbuzgóbb zsolárban, például a 42-ikben, semmi ilyenmő nem található. Sem a zsidó sectáknak nem tulajdonítatik semmi azon mysticus énekekhez hasonló, a mint leiratik Josephus és Philó által. Semmi ilyenmő váddal nem terhelhetők az essenusok. Szükségtelen mondani, hogy még megközelítő sajátságú sem található az új-testamentomban. Semmi hasonló nem fedezhető fel a Targumistának az Énekek énekéről irt paraphrasisában. Mindazon vallásos szerelmi énekek a Sufi valláson vagy inkább vallásos bölcseseten alapúlnak, mely akár Indiából eredt, mint Von Hammer véli, akár függetlenül keletkezett a mohamedánok között, Tholuck véleménye szerint, nincs összeköttetésben vagy hasonlatosságban a zsidóval. Annaira különbözik ez az utóbbtól, mint a sötétség a világo sságtól. Ennélfogva azon argumentum, mely a mahomedan álszentek mysticus énekeiből vonatott az Énekek éneke mysticus jellemének bizonyítására: alap nélküli.“

(Folytatása következik.)

A MODERN PAPOLÁS HANYATLÁSA.

(Vége.)

A papolás egyik főokának szerzőnk a kellő mivelttség hiányát mondja; vagy saját szavai szerint az agyvelő nem léte főhiány és még egyszer oly nagy erkölcsi kitűnősége mellett sem válik ostoba emberből sikeres pap.

Jóllehet a papolás nem az egyetlen s nem is a leglényegesebb kötelessége a lelki pásztornak, s az erkölcsi tulajdonságoknak e kötelességeknél nagy szerepök van: de a papolásra a kegyesség nem az egyedüli s nem is a legokvetlenebbül szükséges minőség. Voltak, vannak és lesznek is nagy és sikeres papok, kik kegyességökről nem nevezetesek, s valamint egy becsületes és érzékeny, bár világi emberből jobb püspök lenne, mint egy különben nagyon kegyes, de egyszerű és értelmetlen emberből, szintugy van a dolog a prédikátorral is. Innen látszik, hogy minő jelentékeny mulasztást követnek el a prot. egyház főpapnevelőintézetei, hogy papjelöltjeiket nem gyakorolják a rög tön z ö t t papolásban. Hiszen a mai legnagyobb polit. és más szónokok is bizonynyal készséggel bevallanák, hogy aratott sikereik előkészületekkel egyenes arányban állottak, s szellemök látszóan legszabadabb szárnyalása is gondos számitás eredménye volt. E pontban alig ha van tökéletes igaza szerzőnek. Hiszen a skót szabad egyház, valamint az angol dissenter collegek is gyakorolják növendékeiket a papolásban, s e tekintetben a mulasztás egyedül az anglikán egyházat illeti.

A papok rhetorikai mivelttsége után specialis theologiai mivelttségöket vizsgálja, melynek fogyatékosága még jelentékenyebb rossz, mert a laikus ember megvárja, hogy e részben csakugyan fölötte álljon a papja. Minden papnak, ha sikert akar aratni, többet kell tenni, mint a pusztá morális dolgokról papolni, mert az emberi nemet edlígél

nem preceptumok vezették, hanem dogmák. Így volt ez az apostoli korban s így van mai nap is. Az erkölcsiség papolása teljességgel nem haszontalan s nem is fölösleges; ámde csak függeléke a dogmatikai papolásnak, a mennyiben a dogma az, a mi a világ vallásos gondolatmenetében a nagy változások eszközlője. Hogy a pap időszerűtlennek vagy időszerűnek találja-e, hogy az új kijelentés vagy a Kálvini kiválasztás elméletét fejtegesse; vajjon hiba-e az örök kárhozat tanát hirdetni, vagy elég lesz helyette a leendő elkárhozásról általában szólnia — ezek s ezekhez hasonló vallásos tételekről bizonynyal minden pap gondolkodott, még mielőtt a lelkipásztori oktató és felelősséggel járó tisztet felvállalta. De aztán az ily fontos kérdésekről való meggyőződését hallgatóinak hirdetni kell akkor is, ha mindjárt nem lenne szájok izére, vagy ha azt anakronismusnak neveznék is.

Figyelmet érdemel e műnek az a része is, melyben szerző az irlandi püspöki egyházbéli papok alapos nevelését sürgeti, minthogy azok, mint testület, a közép mértéket sem ütik meg. A dublini középtehetségű graduáltak sehogy sem mérközhetnek Oxford és Cambridge graduáltjaival. Az egyház hanyatlásának azok az u. n. ártatlan emberek legbiztosabb okozói, mert a nézetbeli szélsőségek kerülése mindent a siralmas középszerűség színvonalára süllyeszt.

Végül azt a téves nézetet, mintha a szegény nép vigasztalására és építésére a szellem és mivelttség dolgában szegény pap elegendő volna, nagyon érdekesen czáfolja meg szerzőnk.

A papok tanúltságára is tanúltságos észrevételeket tesz. Nagy tévedés azt hinni, hogy még a keresztyénség legkorábbi éveiben is a világot egy sereg tudatlan halász ténitette meg. A csudákat félretéve oly férfiak, mint Pál és Apollós világi és szellemi értelemben egyiránt „kiválasztott edények“ voltak; ők filozofok és szónokok voltak, s midőn János evangelista a negyedik evangeliumot szerzé, bizony nem tudatlan halász volt.

„Mondhatja valaki, mire való szakmivelttség a néptömeg számára, a mely nem tud különbséget tenni a jó és rossz rhetorika közt s a mely csak a legegyszerűbb és legvilágosabb nyolvet érti meg? Igaz, hogy tudatlan nép nem bírja a jó és rossz szónoklat közti különbséget megmagyarázni: azt azonban tisztábban ki érzi, mint a társadalom jobbjai; őket legjobban és legerősebben meghatja egy igazi szónok; s szintén könnyen is megirtóznak a mihaszna prédikátortól. Valóban, sehol sem oly égető szükség és hízagpótló a szónoklat művésze, mint a pórnépénél. S ha igaz az, hogy neki csak egyszerű szónok kell, mert csak a világos beszédet érti meg, újból mondom, hogy a természetnek művészetel való legyőzése csak magasfokú tökélynek sikerül; s hogy a mesterkélttség, képmutatás, modorosság, túlzás, unalmasság elkerülése tudatlan műkedvelőnek nem adatott, hanem a legjobb és legtalpraesettebb művészeknek.“

Mahaffynak, az európai hírvő hellenistának s a dublini egyetem kitűnő tanárának e főbb vonásaiban bemutatott műve bírálata helyett ide igtatjuk egy jeles angol egyházi

tor, Gyarmathy Miklós, Parádi Kálmán, Bodor Antal titkár, Deák J. pénztárnok, Szabó Á. számvevő.

Az időközben elnökiileg ellátott ügyek előadatván és jóváhagyatván, az elnök bemutatja a marosvásárhelyi egyházközség jelentését, melyben tudatja, hogy a b. e. gr. Mikó Imrétől felvett s az illető által a domesticának ajándékozott 6000 frt. kölcsöntőket közbejött akadályok miatt sem képes egyházterületünk pénztárába befizetni: kéri engedtesék meg neki, hogy most lefizetessen 3000 frtot és a 6000 frt. tőke egy évi lejárt kamatját; a még fenmaradó 3000 frt. befizetésére nézve legalább 2 évi haladékat kér az illető törvényes kamat pontos fizetése kötelezettsége mellett. — Kérése megadatik.

A kamarai javadalmaknak a jogosultak között leendő kiosztásáról tervezet elkészítésére kinevett bizottság előterjesztésére elvileg kimondatott, hogy, 1) a jogosítottak, valamint a részesedési arányok a volt egyháztanács által 1699-ben egybeállított bemutatás alapján állapíttatnak meg; 2) minden deczima és quarta államilag kárpótoltatott, a részesedési arány megállapításánál az ilyenmő javadalmak tekintetbe nem vétetnek; 3) a rendes évi javadalmak, nem tekinthető időnkénti beneficziomok, továbbá a kisebb termény járulványok, u. m. bárány, lenese, méz, sajt stb., mint a melyet különben is nem adománylevéllel, hanem conventiokkal állapítottak meg, nem kárpótoltatnak; 4) a fehérvári két professori fizetésre tett javadalom a n.-enyedi kollegium javára kárpótoltatik; 5) a gyulafehérvári két papi állomás javára két adomány közül csak az egyik javadalom fordítatik a jelenlegi egy pap javára, a másik beneficziom a gy.-fehérvári egyházmegyében fekvő szegény egyházközségek felségélyezésére lesz fordítandó.

Ezen elvi határozat alapján megállapítandó kimutatás az egyházkerületi közgyűléshez terjesztetik azon ajánlattal, hogy előzetesen egy kiküldendő bizottság által az ügyiratokat vizsgáltsa meg a javaslattevő bizottság közbenjöttével, a kiosztási terv pedig a közgyűlés asztalára tétetik a tagok által megtekinthetés végett.

A kamarai javadalmak perintező bizottságának egyik tagja, Balogh György ügyvéd által beadott számlát a jogügyi bizottság és számvevő jelentésének tekintetbe vételével átvizsgálva kimondotta, hogy a per megnyerése esetében kikötött honorarium által úti napidijai is kielégítést nyernek, s így külön napidij nem utalványozható. A periratoknak a kiosztási terv elkészítése tekintetéből sürgős elintézése s az egyesség bírói kiadványozása végett tett utazás napidija azonban az ügyvédi útasítás értelmében folyósítatik. Az ily értelemben kiszámított kiadások összege az adott előlegről levonatván, a megállapított 18,000 frt jutalomdij 17,851 frt 49 kr. összegben kiutaltatott.

Az egyházközségek évi kiadásainak pontos időben kifizetése iránt szükséges lépésekről javaslatlételre kiküldött bizottság beadott véleményes jelentésének tárgyalása elhalasztatik, hogy a zsinati törvényekben kimondott felelősséggel a szabályzat összhangzába legyen hozható.

A jogügyi bizottság véleményes előterjesztése alapján a kolozsvári egyházközség volt pénztárnokával, Filep Sámuellel szemben a pénztárnoki liquidum összege megállapítottatott.
r. t.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

képviselőház a múlt héten a katonai határőrvidéknek Horvátországhoz csatolását iktatta törvénybe; most pedig az általános vámtarifát kezdi tárgyalni. Ezt ismét bosnyák vita követi, azon alkalmából, hogy a delegációk által a déli lázadásra megszavazott nagy összeg kerül a törvényhozás elé, tudomásúlvétel végett. Ez már a pénzügyi bizottságban is élénk vitát idézett elő. A határőrvidék utolsó maradványának Horvátországhoz való csatolásának törvényhozási elintézése sem történt meg vita nélkül. Fölvetették Fiume ügyét is, s a miniszterelnöknek többször kellett nyilatkozni. — Király és királyné felségeik jelenleg, egész udvarukkal, Budapesten időznek, hol a király csapatszempléket tekint meg s az államügyekkel foglalkozik, míg a királyné közintézeteket látogat meg s lovaglással tölti idejét. — Rudolf trónörököséről az a hír terjedt el, hogy ősztől kezdve Budapestre teszi át udvartartását. — Déli Dalmáciában a nyugalom még nem állt helyre, de a jelek után ítélve, az utolsó szikrák lobbannak föl. Déli-Dalmáciában a sorozásnak egy pár község ismét ellenszegült és fegyvert fogott. Krivoszciában még mindig portyázásokkal kell elűzni és távol tartani a lázadók apró csapatait. — Az állampénztári kimutatások a folyó év első negyedéről a kezelési mérlegben 5.4 milliónyi javulást tüntetnek fel a múlt első negyedéhez képest, a mennyiben 1.2 millióval nagyobb volt a bevétel és 4.2 millióval kisebb a kiadás. A bevételek összesen 67.2, a kiadások kerek számban 86 milliót tettek, úgy, hogy a kezelési defcizit az első negyedben 18.8 millióra megy. — A budapesti papnöveldeben elkövetett rablás tettesei kézrekerítették két volt papnöveldei szolgáló személyében, kik a Wertheim-pénzszekrényt szülőföldjükre, Veszprémbe, szállították, de ott elfogattak. A pénz és érték-papírok hiány nélkül megtaláltattak. — A brassói magyarság, a szászok magyarellenés áramlataival szemben, szervezkedett s e hó 7-én, népes gyűlésben, egyintéző bizottságot is alakított. Elhatározták, hogy a párt terjeszkedésének és munkálkodásának alapja az állameszme legyen; miért is nemcsak a magyar születésű, hanem minden igaz magyar honpolgár, — legyen az szász vagy román születésű — ezen pártnak tagja lehessen. A végrehajtó bizottság alapszabályokat készít és eszközöket fog ajánlani a magyar állameszme, az anyagi és szellemi érdekek, a nemzeti, ipari és kereskedelmi viszonyok fejlesztésére és javítására. Egy magyar lap megindítását is elkerülhetetlen szükségnek mondták ki. — A mariseli rablógyilkosok. A kolozsvári törvényszék előtt e hó 8-án kezdték tár-

gyalni a mariseli rablógyilkosok bűnügyét. A múlt évben történt, hogy 50—60 főből álló oláh csapat, mely különböző vidékekről gyűlt össze, megtámadta Mariselen a gazdag bíró házát, a bírót megölte s körülbelül 20,000 frtot raboltak el; ezután elszéledtek. A rablóseregéből huszonöt áll a bíróság előtt; az ítélet már ki is mondatott s a tettesekre 3 havi — 13 évi börtönbüntetés méretett, összesen 100 év és 9 hónap, míg a köztársadalmi 170 évet indítványozott. — Botrányos tárgyalás a horvát tartománygyűlésen. A zágrábi tartománygyűlésnek, éppen úgy, mint a magyar országgyűlésnek, a törvényekbe kellett íratni ama királyi leiratot és intézkedést, mely a katonai határőrvidék utolsó részének Horvátországhoz való csatolását tárgyalja. E tárgyalás alkalmával örületes jelenetek folytak le Zágrábban. Elneveztek bennünket rablóknak; azokat pedig, a kik Horvátországot Zágrábban kormányozzák, zsidóknak. Starcevic a kormány egyik tagjára rákiáltotta, hogy naponként 50 frtot kap, csak hogy megrontani segítsen a nemzetet s hogy az ilyen embert galléránál fogva kellene kidobni az ablakon. A dühös pártfelek biztatták egymást, hogy pofozkodjanak, „hadd repüljön le a feje.“ Mikor pedig már szóval nem bírták, kiöltötték a nyelvöket. Egyébiránt kijelentették, hogy ők semmit sem félnék Magyarországtól. — Miniszterek meggyilkolása Irországnban. Irországnban borzasztó dolgok történtek. Az angol kormány hirtelen engesztelékeny politikát követett. Elmozdította Irországn kormányzatától az eddigi férfiakat s egészen új embereket állított az ir ügyek élére. De ez nem elég, az ir politikai foglyok legnagyobb részét szabadon bocsátották. Az irek azonban evvel sem elégedtek meg s május 6-án este Irországn fővárosában, Dublinban, a Phoenix-park nevű nyilvános sétahelyen Cavendish Frederic lordot, az új államtitkárt és Burke Tamás másod-államtitkárt kegyetlenül fölkonozták. Vértócsa közepén, össze-vissza vagdalva és szúrva találták őket. A gyilkosok megmenekültek. Még nem is tudják, hogy kik voltak. Az ir liga egy kiáltványt bocsátott ki, melyben megvetését

fejezi ki a gyalázatos tett fölött, de azért kétségtelen, hogy bensőleg örül a történeteknek. Az elkeseredés Angliában általános, s Gladstone nagyon megingott a kormányon. — A kifütyölt császárné. Eugenia ex-császárné Lyonban volt s mikor május első napján távozni akart a vendéglőből, az összegyűlt csócselék gúnyos szavakkal, ordítással és püssze-géssel fogadta. A rendőrségnek kellett a botrány ellen közbelépni. A csócselék tüntetését a köztársasági körökben is megróvják. — Az Oroszországnból menekülő zsidók Galiczián vonulnak keresztül, többnyire Amerikába igyekezve. A menekültek száma 5000 körül van. A hatóságok minden intézkedés megtettek, hogy a menekültek segílyt találjanak. Bizottságok is alakultak, melyek gyűjtenek. — Merénylet Angolomban. A merényletek e korszakában a következő merényletet beszélük: Egy orosz tábornok kihallgatást kért a császárnál s miután ezt megkapta, belépett az elfogadó terembe, melyben a csár testőreitől körülveve időzött. Az első szavak után egymáshoz ütötte kézelő gombjait, — mire meglehetősen heves robbanás volt hallható. A robbanás ereje a csárt néhány lépésre tova hajtotta, — hanem azért sértetlen maradt. A merénylő azonban halva rogyott össze. — Az egyiptomi állapotok napról-napra bonyolultabbak. Az alkirály, Tevfik pasa, nagyon erélytelen embernek bizonyult be, úgy, hogy Konstantinápolyban már régen gondolnak rá, ha vajjon nem kellene-e mást ültetni Egyiptom székére, mielőtt oda fejlődnének a dolgok, hogy Angliás Franciaország magok vállalkoznának a rend helyreállítására. A letett alkirály, Izmail pasa is fondorkodik. A multkor katonai összeesküvést fedeztek föl Arabi bej hadügyminiszter ellen. A haditörvényszék 40 katonatisztet rangjok megfosztására és Szudánba való száműzésre ítélt. Az ítélet továbbá azt mondja, hogy mivel Izmail pasa, a volt alkirály, az Egyiptomtól kapott pénzt összeesküvésék tervezésére fordítja, terjesztessék a khedive elé az a kérdés, ne töröljék-e az Izmail pasa számára kivetett civilitást. A kormány intézkedett, hogy Izmail pasa Egyiptommal való minden érintkezésének elejét vegye.

A „PROTESTANS KÖZLÖNY“ FÁRCZÁJA.

LUTHER ÉLETE.

Köstlin, hallei tanár, a napokban adta ki a nagy reformátor terjedelmes és hiteles adatokkal kibővített élet- és jellemrajzát, mely e nemben határozottan a legjobb és legalaposabb mű mind e mai napig. Nemcsak a napfényre hozott s eddig jóformán ismeretlen adatok meglepő halmaza, hanem a részleteknek művészi egybefoglalása s Luthernek ez alapon vázolt kerekded és lélektanilag igaz rajza is kiváló rangra emelik e munkát a német irodalom újabb termékei közt. Az ugyane szerzőtől 1875-ben megjelent „Luther Márton élete és iratai“ című két kötetes munka, úgy szólván még csak a nyers anyagot képezi e könyvhez, melyben a szerző most már teljesen földolgozva nyújtja a művelt olvasó közönség elé azt, a mit eddig a történeti vizsgálat,

az újkor e nagy alakjára vonatkozólag földerithetett és elfogadhatóvá tehetett.

Mindenekelőtt megjegyzi Köstlin a Luther névre, hogy ez csak a reformátor wittenbergi szereplése óta jött forgalomba. Maga a név voltaképen nem családi, hanem személynév, s annyit jelent, mint Lothar (az, a ki a seregben híres). Atyja nevét még Ludher, Lüdder, sőt Leudhernek is találjuk följegyezve. Van a család hagyományai közt egy czimer is, mely egy pajzsban ábrázolt két rózsát tüntet elő. Jellemző körülmény, hogy a család ma élő ivadékai is átörökölték ama markáns vonásokat, melyeket a nagy előd arczképei után ismerünk. Luther neveltetése egyébiránt jóindulattal párosult szigorú műve volt, azé a szigorú, mely szülőinek, ez egyszerűen józan és istenfélő emberek, erkölcsi meggyőződéséből folyt. Innen az az erkölcsi komolyság,

mely utóbb is fővonasát képezte lelkületének, innen a lelkiismeret az az érzékenysége, mely Isten előtt minden bűnt kétfősen érez. Sőt maga is e neveletésnek hajlandó tulajdonítani élte azt a nevezetes fordulópontját, hogy a kolostorba szükve barátta lett.

Mielőtt azonban ide jutott volna, még egy egészen másnemű fegyelemmel kellett megismerkednie. Ez az iskolai oktatás akkori rendszere volt. A tanítók megannyi zsarnokai és hóhérai voltak a kezükre bízott növendékeknek, kiket ütéssel, szidással, megfélemlítéssel kényszerítettek az olvasáson és íráson kívül a latin nyelv első elemeire is. Luther maga egy délelőtti tizenöt pácztát kapott leczkéje nem tudása miatt. Tizenégy éves koráig volt kénytelen idejét ez iskolában tölteni, mielőtt Magdeburgba mehetett volna, hol életének nyomai egyszerre homályban vesznek el s csak az egykorúak lényegtelen föllejegzéseire utalják az életirót.

Igy beszéli el Ratzeberger, kit mint orvost érdekelni látszik az eset, hogy Magdeburgban Luthert egykor erős láb érte utol, a miért megtiltották neki a vizivást. Ennek daczára egy pénteken, midőn lakótársai eltávoztak hazulról, erős szomjuságtól gyötörtetve négykézláb csúszott a konyháig, ahol egy edény vizet nagy élvezettel kiivott s alig tért vissza szobájába, mély álomba merült s ébredésével láza is eltűnt. Magdeburgból Eisenachba vezette a nyomor próbálgatása, hol szegény diákok módjára, gyakran keresett karácsonyi és ünnepi éneklésekkel néhány fillért. E napokról később maga is bizonyos humorral emlékezik meg, különösen egy esetről, midőn egy paraszt-udvar előtt többedmagával kántálgatva egy parasztot láttak a házból kijőni, ki durva hangon rivalt reájok: „Hol vagytok fiúk?” Két hurkát tartott kezében, hogy az éneklőknek adja. De ezek a mogorva megszólítás hallatára úgy szétszaladtak, hogy a jószívű gazda csak nagy nebezen tudta visszacsalogatni őket. Itt időzése alatt ismerkedett meg a gazdag patriciusi családból származó Cotta asszonnyal is, ki lelki fejlődésére nem kevés befolyással volt. A nő szép éneke és imádságai miatt érezett hajlandóságot az ifjú iránt s hogy helyzetén könnyítsen, asztalához vette s ez által arra is alkalmat nyitott Luthernek, hogy megtanuljon magasabb körökben mozogni.

Nem kísérhetjük nyomról-nyomra Köstlin érdekes előadását, melyben a gyermek Luther első benyomásait teszi vizsgálat tárgyává. Csak azon figyelemreméltó helyet emeljük ki, melyben az egyének és az írónak a népszellemez való viszonyulásáról találó éllel szól. Nem volt e századnak egy írója sem, mondja Köstlin, ki a nép gondolkozásmódjából, sajátos szólamaiból, közmondásaiból annyit merített volna, mint ő. S a népnyelvnek ez az életteljes frázéologiája különös zamatot kölcsönöz irmodorának, még legelvontabb tárgyainál is. De éppen ez bizonyítja másfelől, hogy élénk és folytonos érintkezésben kellett állania a köznéppel, melynek köréből emelkedett ki maga is.

Új aera nyilik meg Luther előtt Erfurtba érkezésével, mely egyetemlátogatási céljával állott kapcsolatban. Az erfurti egyetem ekkor állott hírének és dicsőségének tetőpontján, mind elhomályosítva a többiekét maga mellett, oly tanerők birtokában, mint a bölcsészetről Trutvetter és Arnoldi Bertalan. Mint mindenütt, itt is a nominalista irány volt akkoriban az uralkodó, mindazonáltal jótékonyan ellensúlyozva a humanismus és classicismus szelleme által. Tehetséges ifjak egyesültek szoros szövetségre egymással, s e szövetségénél nem hiányzott a bor és a poétai kalandosság megpecsételő s összetartó elemek sem. Oly férfiak voltak tagjai e körnek, mint Hutten Ulrich barátja, a később

crotus Rubianussá lett, Jäger János s. Németország ifjú humanistáinak legkitünőbbike, a fényes és szeretetreméltó talentum, Hess Eoban. Sajátságos, hogy Luther úgyszólván szándékosan visszavonult e körtől, legalább az erfurti humanisták hátrahagyott számos levelei és költeményei sehol sem tesznek említést róla. Pedig nemcsak mint tanult filozof, de mint zenész is jogczimmal birt volna rá, hogy köztük éljen. Sajnálják is, hogy bölcselmi tanulmányai anynyira lekötötték, hogy a művészetektől és társas élvezetektől vissza kellett tartania magát. De a leendő reformátor már ekkor sejtette nagy hivatását, mely minden tehetségének egy irányba koncentrállására sarkalta.

(Vége következik.) V. (B.) S

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1882 Május 14-ikén.

— A főt, püspök úr és számos meghívott vendég a ma reggeli vonattal utazott Nagy-Almásra, a szép új templom fölavatási ünnepére.

— Br. Vay Miklós ő nagyméltóságának, a magyar prot. egyház fáradhatatlan buzgalma és tevékenységű bajnokának, múlt hó 29 én volt nyolczvanadik születési napja, mely alkalomból a sárospataki főiskola tanari kara meleghangú táviratban üdvözölte ő nagyméltóságát, kifejezést adván iránta érzett mély tiszteletének és rendíthetetlen bizalmának. Mondanunk sem kell, hogy a magyar prot. egyháznak minden egyes tagja szíve mélyéből csatlakozott a sárospataki főiskola üdvözlétéhez, mert az a nap nemcsak ő nagyméltóságának, hanem az egész magyar prot. egyháznak örömnapja volt.

— Kolozsvári főtanodánk Erdélyi Sámuel pénztárnok és gazdasági felügyelő halálával megürült ez állomásokat különválasztotta pénztárnokká Bodor Antal, ig. tan. titkárt, gazd. felügyelővé pedig Demeter Károlyt választotta meg.

— A sárospataki főiskola tanári testülete és tanuló ifjúsága szép és valóban lélekemelő ünnepélyt tartott folyó hó elsején, megkoszorúván három elhunyt tanár fehér márvány-szobrát. Az emlékünnepelelőtt 9 órakor kezdődött a főiskola imatermében, ahol Maklári Pap Miklós, gymn. igazgató, mondott szép emlékbeszédet és énekkar énekelte egy darabot; azután a tanári kar és tanuló ifjúság, nagyszámú közönség kíséretében, kivonult a temetőbe, ahol Finkei Pál, Molnár István és Finkei József sírjánál megállapodva egy-egy gyászalt énekelte és ódát szavalta az ifjúság. A szobrok létesítése és az ünnepély rendezése körül a legnagyobb elismerés a főiskola kitűnő tanárát, Szinyei Gerzont illeti.

— Figyelmeztetés. A n.enyedi ev. ref. Bethlen-főiskolában a folyó iskolai év végén tartandó közzvizsgálatok alkalmával az első gymn. osztályban a Jablonczai-féle alapból egy alapítványi hely fog betöltetni. Ezen alapítvány elnyerésére csakis alsófehérmegyei nemesi rendből (equestris ordo) származott tanulók jogosítvák. Ennélfogva azon t. cz. szülők, kiknek a nevezett főiskola I. gymn. osztályában tanuló fiaik vannak, fölhívatnak, hogy fiaiknak alsófehérmegyei nemesi származását igazoló okmányait f. évi június 20-áig a főiskolai igazgatósághoz küldjék be. — N.-Egyed, május 12. 1882. Székely Ferencz, tanvezetőtanár.

— Hibaigazítás. Lapunk múlt számának „Különfélék” című rovatában a nagy-enyedi Bethlen-főiskolánál a magyar nyelv és irodalom tanszékére jelentkezett pályázók közt tévedésből dr. Ferenczi Alajost zentai polgári iskolai tanárnak írtuk, holott a zentai községi gymnasiumban a philosophia rendes tanára. Kérjük e helyreigazítást szives tudomásúl venni.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények ezimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Jerikó ostroma, (Befejező czikk.) Szász Domokos. — A divortium kérdése a francia nemzetgyűlésben. — Baló Sándor, elnök, a kolozsvári ref. iskolaszék f. hó 17-én tartott tisztújító gyűlését megnyitó beszéde. — Külföld. — A világ folyása. — Tárca: Luther élete. V. (B.) S. (Vége.) — Különfélek. — Körözüvények.

JERIKÓ OSTROMA.

Kolozsvár, 1882 máj. 18.

VII.

(Befejező czikk.)

Előző pár cikkemben feles számú adatokkal igazoltam azon előre bocsátott állításomat, hogy a protestáns egyházban mindenütt, hol consolidált állapotok jöttek létre, a gyülekezetek választási joga, kisebb-nagyobb mértékben, korlátozva van s a Béki S. barátom által védelmezett korlátlan szabadság csak két helyt létezik: az álmok birodalmában s pár évtized óta Magyarország egy pár kálvinista egyházkerületében.

Ismétlem, itt is csak egy pár évtized óta. És pedig ellenére azon alaptörvényeknek, egyházi kanonoknak, melyeket a XVI-ik s XVII-ik századokban, a magyar ref. egyház létrejötte s szervezkedése korában, az alkotmányozó zsinatok bölcsessége megállapított, s melyeken, mint szegeletköveken, épült föl — daczolva az idők viharai-
val — a magyar Sion erős vára. A Gelei-féle kanonok a papválasztásra nézve a felső hatóságnak nemcsak ellenőrző, hanem döntő befolyást biztosítanak. A XXII-ik kanon határozottan kimondja, hogy a felsőbb hatóság engedélye nélkül egy gyülekezet se vihet, illetőleg nem választhat

magának papot s annak megítélését, hogy kik érdemesek arra, hogy egy megüresült papi állomást elfoglalhassanak, az esperesre s „előkelő“ társaira bizta. E kanonban tehát egyfelől a kandidatio s másfelől a papi egyének klassifikatiojának elve van kifejezve, mert különbséget tesz a kevésbé vagy inkább érdemes papok között s megválaszthatóknak csak azokat jelöli ki, kiket erre a felső hatóság méltóknak tart. A XVIII. kanon még tovább megy s a felső hatóságnak még azt a hatalmat is megadja, hogy a kitünő ajándékokkal ékes lelkészeket addigi egyházközségekükből, a gyülekezetnek megkérdezése nélkül, áthelyeztetik oly egyházközségbe, melynek érdeke kiválóbb tehetségű s képzettségű papok szolgálatát igényli. A midőn tehát a debreczeni zsinat a kandidatio és klassifikatio elvét törvénybe iktatta s a 7-ik és 8-ik §§-ban kifejezésre juttatta, három százados múlt által sanctionált álláspontra helyezkedett s nem tett egyebet, mint szabatosabban körülrta s érvényre emelte újra azt, a mit a reformatori korszak törvényhozási bölcsessége, a gyülekezetek jól fel-fogott érdeke, a papi karnak tekintélye, előhaladásának biztosítása s a felsőbbség iránti köteles tisztelet szempontjából ezelőtt már századokkal helyesnek, szükségesnek, a jó rendnek megfelelőnek s mindenekfelett a protestáns egyház fölvirágzását s megszilárdulását előmozdítóknak ítélte.

Csak a közelmúltban csaptak át a szabadossági veleitások a politikai élet küzdohomokjáról az egyházi élet körébe is, nem csekély romlására a magyar protestáns egyház hajdan féltékenyen őrzött s fentartott hírnevének, tág tért nyitva az egyház kebelében is a politikai pártusáknak, a Krisztus szolgálatában érdemeket szerzettek háttérbe szorításának, az üres fejű léha szájhősök felül-

kerelkedésnek. Nagyon sok helyt odáig jutott a dolog, hogy a nép nagy tömege leendő papjában nem a kellő képzettségre, egyházas jellemre, vallásos lelkületre, egyszerűen nem arra a belső hivatásra fekteti a fősúlyt, mely a XIV-ik kanon szép szavai szerint „az Istentől jön a szentlélek által, ki az ő szivét és akaratját a szent szolgálat elvállalására hathatósan bajtja“, hanem azt kéri, hogy melyik politikai párthoz tartozik? S ha az övéhez tartozónak vallja magát, legyen különben bármily haszontalan szolgálja az Úrnak, vállaira emeli; ha nem, elfordul tőle s sárral dobálja. A közelmúlt idők papválasztási története számtalan ily esetet mutat föl. Fel is sorolhatnák akárhányat, de exempla sunt odiosa.

Béki barátom a papválasztási törvénynek 8-ik §-a ellen intézi a legkiméletlenebb támadást, a mely szerinte sérti a gyülekezetek s lelkészek önértetét, a gyűlöletnek termékeny magvát rejti magában, ellenkezik az egyetemes papság elvével s megszorítja a lelkészi kar jogait, a gondviselés egyes kiválóbban kegyeltjeivel szemben.

Ha ezt a támadást egy oly paptársam intézné, kinek az előmenetelre csak azon esetben lehet kilátása, ha továbbra is az eddigi szabadosság uralkodnék, nem csodálkoznám, de hogy éppen ő — papi karunk legjobbjainak egyike — foglal el ily álláspontot, azt valóban megfoghatatlannak tartom.

Mit is mond ki az a cikkely? Egyfelől azt, hogy a jövedelem aránya szerint négy osztályba sorozandók az egyházak. Hát micsoda merénylet van ez által elkövetve az egyetemes papság elve, a papi kar jogai s több effélék ellen? Hiszen ezt az osztályozást tényleg az élet már végrehajtotta s minden esperesi hivatalnál megtalálható a kimutatás a papi javadalmak mennyiségéről s abból nyilvánvaló, hogy a debreczeni vagy halasi papi javadalom teljességgel nem vonható egy mérték alá azon — fájdalom — feles számú papi javadalmakkal, melyeknek értéke alig halad meg egy pár száz forintot. Mi — erdélyiek — úgy tapasztaltuk, hogy a mióta a papi fizetések s azoknak aránya szerint az egyházközségek klasszifikálva vannak, a kisebb gyülekezetek azon igyekeznek, hogy javítsák a papi fizetéseket, hogy egy osztálylyal fölebb emelkedhessenek s ez által kilátásuk lehessen arra, hogy nyerhessenek maguknak képzettebb, derekabb papot. A klasszifikáció tehát célravesetőnek bizonyult; a gyülekezetek több kötelességet teljesítenek, hogy több jogot élvezhessenek.

Az incriminált cikkely második tételre rendel, hogy a lelkészek és segédlelkészeknek minősítvénye, a 7-ik §-ben körülírt elv szem előtt tartásával, megállapítandó. És micsoda elv van kimondva a 7-ik §-ban? Az, hogy a rendes lelkészeknek pályájukon szerzett érdemeik, az egyházak gondozásában elért kitünő siker és huzamosabb időn át hiven teljesített szolgálata méltanyulásban részesüljön, sőt a papjelölteknek is tudományos képzettségük és szolgálati idejük figyelembe vétessék. Kérdem Béki barátomtól, hát nem igazságos, nem helyes, nem méltá-

nyos-e ez? Hát nem valódi keresztyén elve az, hogy az érdem, a fáradságos munka által szerzett képzettség, a kötelességek teljesítésében tanúsított hűség számára a jutalom, az előrehaladás, az emelkedés, az élet anyagi gondjaitól való szabadulás útja megnyitassék és biztosíttassék? Hát az egész világon csak a magyar kálvinista egyház legyen az a kivételes hely, hol az osztó igazság követeléseire nincs semmi tekintet, hol ugyanannyit ér a léha kalász, mint az aransárga búzaszem, hol ugyanazon jogot élvezhesse a tudatlan, mint a tudós, a lelkiismeretlen, mint a hű, az a ki még alig rázta le lábáról az iskola porát, mint az, a ki érdemekben megöszült? A kandidáló bizottság nemes feladata éppen abban fog állani, hogy az osztó igazság őre legyen s esetről-esetre, midőn egy-egy állomás ürességbe jön, a 7-ik §-ra tekintettel, a jelentkezők pályázati képességét megállapítsa s azokat, kiket az illető állomásra alkalmasaknak talál, a kijelöltek sorába vegye föl. A kandidáló bizottságnak, melyben az érdekelt egyházközség képviselői is részt vesznek s az egyházközség óhajlásának kifejezést adnak, bizonynyal lesz annyi tapintata s bölcsesége, hogy csak azon esetben állja útját az egyházközség által netalán előre kiszemelt egyén kijelölésének s választás alá bocsátásának, ha az illető teljességgel nélkülözi azon kellékeket, melyek a kérdésben forgó papi állomás betöltésére minősítenék. Hogy a kandidáló bizottság is néha tévedhet, sőt tán még hatalmával is visszaélhet, nem tagadom, mert hiszen annak tagjai is gyarló emberek, de hát hol található oly emberi intézmény, mely a tévedést s visszaélést absolute kizárná? Különböztetve ezt az intézményt is, mint általában minden emberi alkotást, a gyakorlati élet fogja kipróbálni s részemről arra kérem mindazokat, kik a törvény ellen sikra szállottak, várják be türelemmel annak ítéletét. Én arról vagyok meggyőződve, hogy ez ítélet kedvező lesz s az eredményt azt fogja bizonyítani, hogy a zsinat, midőn e törvényt megalkotta s a választási jog gyakorlatát a kandidatio s klasszifikáció elveire fektette mind a gyülekezetek, mind a jóra való papok érdekében bölcs dolgot cselekedett.

A csatározás után béke velünk!

Szász Domokos.

A DIVORTIUM KÉRDÉSE

a francia nemzetgyűlésben.

(D. F. L.) A múlt évben értesítettük ezen lap tisztelt olvasóit Naquet-nak a francia nemzetgyűléshez beadott, a divortium helyreállítására vonatkozó indítványáról és ismertettük annak tartalmát. Minden jel oda mutatott, hogy azon indítvány el fog fogadtatni és ezen reményünknek kifejezést is adtunk. Az azonban akkor nem ment teljesedésbe, mert a kamara mandatumra rövid idő múlva lejárván, sok képviselő nem volt tisztában küldöinek ezen kérdést illető nézetével, ennél fogva óvakodott er-

re vonatkozó szavazatával újabb megválasztását kockáztatni, másfelől az akkori miniszterium sem pártolta az indítványt, minnek következtében az megbukott.

Az újabb nemzetgyűlési cyclus kezdetén Naquet indítványát ismét benyújtotta. Az egy bizottsághoz utasított véleménye előterjesztése végett, mely annak elfogadását hozta ajánlatba.

A nemzetgyűlés f. hó 7-én vette az ügyet tárgyalás alá, melynek előadója, Marcère, ex-belügyminiszter volt. A tárgyalás eredménye az lett, hogy az indítvány 334 szavazattal 124 ellenében elfogadtatott.

Úgy látszik, hogy a kérdés meg volt érve, mert rövid, úgyszólván bágyadt vita után, oldatott meg, még az indítványozó, ezen ügy kezdeményezője és buzgó apostola, sem látta szükségesnek mellette sikra szállani; hallgatott a katolikus jobboldal hivatott szoszólója, Treppel, az orleansi püspök is.

Az előadó beszédjéből közöljük kivonatilag a következőket: Ma arról van szó, hogy az állam secularisatiójának elve helyreálltassék és a házasság iránti törvényhozás összhangzásba hozassék a francia forradalom lényeges elveivel. A divortium indítványozói különben nem valami dühös forradalmárok. Azok sorában böles és kitünő államférfiakat találunk. De ezen intézmény ellenzői a társadalmi rend álláspontjára helyezik magukat és azt akarják elhíttetni, hogy az a család felbontásához vezet. Ezen állításnak volna jogosultsága, ha az volna célba véve, hogy az 1792-iki törvény léptettségébe, mely a házasságot oly természetű polgári szerződésnek tekintette, mint bármely mást és ekként gyakorlatba hozni a szabad szövetségést. Ha azt mondjuk, hogy a házasság természetjogi, nem vontuk kétségbe annak felbonthatatlanságát, ez is és a házasság is természetjogi. Lehet-e mondani, hogy ezen felbonthatatlanság nem szenvedhet kivételt magasabbrendű tekintetek esetében? Ha ez állana, akkor meg kellene szüntetni a separatiót, mely mindazon hátrányos következményeket és visszasságokat maga után vonja, melyeket a divortiumnak tulajdonitnak. Nem kell összehasonlítani a végelválás állapotát a családi élet szövetségének és jó egyetértésének eszményi állapotával, hanem az ágy- és asztaltól való elválással. Attól tartanak, hogy a divortium felbátorítója lesz az egyenetlenségnek és a házastársak között viszályt fog előidézni a végre, hogy a házassági szövetséget felbontsák. Egy tudós statisztikus, Bertillon, tanulmánya eredményeképen azt hozta napfényre, hogy a divortiumnak nem rendszerint újabb házasságkötési vágy a rúgója és tetteleg nem fordul elő több elváltak házassága, mint özvegyeké. Az asszonyokat tüntetik fel a végelválás áldozatául. Azt mondják, könnyű a férjnek feleségétől megszabadulnia, a kit nem szeret, és ezen asszony, a ki fiatal korán már túl van, nehezen fog férjhez mehetni. Azonban a statistika bizonyítja, hogy az elvált asszonyok könnyebben kapnak férjet, mint a leányok. Azt is felhozzák, hogy a közvélemény nem sürgeti a divortiumot. De különbséget kell tenni. Igaz ugyan,

hogy a divortium nem közzükség, sőt lehet mondani, hogy kevés család van, mely kénytelen ezen legvégső eszközhöz folyamodni, de ezen ügyben a valóságos közvélemény közegei: a sajtó, a gondolkodók (penseurs) és a moralisták, ezek pedig a divortium kimondása mellett vannak. A jog és igazság követeli tehát ezen reformot, mert mindazon ellenvetés, melyet a divortium ellen lehet tenni, ugyanazon mértékben tehető a separatio ellen is.

A tárgyalásnak még egy más nevezetes mozzanata az volt, hogy a kisebbség egyik tagja, Jolibois, indítványa folytán a code civilnek a bizottság által megváltoztatott azon rendelkezése, hogy házasságtörés miatt kimondott divortium esetében a vétkes házasság nem léphet házassági frigyre büntetésével, figyelembe vétetvén, az indítványozó azon indokolása folytán, mert különben azon botrány állandósíttatnék, melyet elenyésztetni éppen a végelválásnak volna feladata és egy más képviselő azon maliciozus megjegyzése után, hogy hasonnemű megszorítás ellenkeznék azon czéllal, melyet el akarnak érni, mert nem egy fog, igen valószínűleg, visszarettenni azon kénytelenségtől, mely szót általános hahota követett — az indítvány elfogadtatott és az említett törvényszakasz megszüntetése határozatott el.

A divortium helyreállítása által a francia nemzetgyűlés, mint a legkatolikusabb nép képvisellete, igazságot szolgáltatott az észszerűségnek és a valódi erkölcsiségnek, valamint azon vallásfelekezeteknek, melyek mindig arról voltak meggyőződve, hogy a divortium előforduló kivételes esetekben üdvös hatást gyakorol.

Az említett határozatot még a senatusnak kell elfogadnia és a köztársaság elnökének szentesítenie, hogy törvénynyé váljék, a mi hogy be fog következni, anná kevésbbé lehet kétséges, mert a senatus többsége is republikánusokból áll és nem szokta magát az alsóházzal ellenkezésbe helyezni.

A KOLOZSVÁRI REF. ISKOLASZÉK

f. hó 17-én tartott tisztújító gyűlését

Baló Sándor, elnök a következő beszéddel nyitotta meg.

Tisztelt iskolaszék!

Népiskoláinknak az egyházkerületi „Tanterv, utasítás és rendszabályok“ alapján történt szervezése óta jelentékeny idő telt el: lefolyt az első 3 éves cyclus. Egy ily határponthoz érve természetes, hogy mi, kik törvényes megbízatást nyertünk volt arra, hogy egyházközségünk népiszkolai ügyének őrállói legyünk, jelzett megbízatásunk lejártaival legalább futólagos pillantást vetünk a kezünkre bízott ügy életfolyására, hogy a történetekből merített tapasztalás némi tanúságul szolgáljon a jövőre. Nem a rendszeres iskolai értesítők igényével lép fel hát ez a néhány szóban kifejezett visszapillantás; mert hiszen, míg annak főadata: teljes világitásban mutatni föl a tárgyat, összes alkatré-

szeinek felsorolása és minden életmozzanatának számbavétele és kellő mérlegelése által, addig e rövid visszapillantás csupán a kicsiny, gyérvilágú mécses szerény szolgálatait akarja teljesíteni a lefolyt és már elkezdődött cyclus határpontján.

Az elfoglalt kiindulási ponthoz képest, népiskolai életünk első cyclusából a következő főbb mozzanatokat emelem ki

1. A mi iskolaszékünk munkásságát illeti, ez összesen 19 ülést tartott és pedig 1878—79-ben 10-et, 79—80-ban 4-et, 80—81-ben 5-öt. Hogy a 2-ik és 3-ik évben oly kevés gyűlés tartatott, ezt olykor a tárgyhiány okozta, de többször az, hogy a megjelent tagok csekély száma miatt gyűlést tartani nem is lehetett; a tagok gyűlésekről való oly gyakori elmaradásának oka pedig abban rejlett — a mint azt némely tagok előttem nem is titkolták — hogy a külmagyarutczai iskolánál évek folytán tartott bajok és kellemetlenségek lebonyolításának és elenyésztésének hosszadalmas processusa a tagok jó nagy részénél iskolai ügyünk iránt közönyt, hidegséget, sőt elidegenedést szült. Másfelől meg az iskolaszék gyér látogatását az is okozhatta, hogy az elnökválasztás a lelkeszi karnak éppen azon tagjára esett, ki társai között talán legkevesébbé dicsekedhetik azon tulajdonokkal, melyek birtokában a tagoknak megjelenését a külső tekintély nyomatékával is prémálhatta volna. E körülményt tanúságképpen kiváló figyelmébe ajánlom az új iskolaszéknek, ha az elnöki széket továbbra is választás útján akarná betölteni, figyelmébe ajánlom annyival inkább, minthogy még most is s még ezután jó darabig a kezdet nehézségeivel kell küzdenünk, a mely küzdelem a lehető legerősebb intéző kezét igényli.

Iskolaszékünk azonban, ha nem is tartott számos gyűlést, — dicsekedés nélkül elmondhatni — sok jó munkát végzett; nevezetesen éppen az iskolaszék kezdeményezésére és úgyszólván szakadatlan sürgetésére az említett külmagyarutczai iskolai baj az egyházi bíróság által megszüntetett; a gyermekek iskolába járásának régi rendetlensége tetemesen alább szállott; az iskolák népessége szaporodott; a szükséges taneszközök, iskolai butorok megszerestettek; némely iskolai épületek tetemesen javítottak, mint ez az alábbiakból is ki fog tűnni.

2. Népiskolánk állapotában sok javulás történt, tekintve azok belső életét, valamint külső körülményeit.

a) Iskolánk belső életét illetőleg, az iskolai látogatások következtében, a tapasztalt és részben szakismerő látogatók bölcs tanácsainak, utasításainak fölhasználásával a rend, csinosság, tisztaság szelleme jelentékeny gyarapodást nyert, az iskolamulasztások száma kevesbedett, a létszám, mint az alább jegyzett számok tanúsítják, örvedetesen emelkedett, bár ez időszak alatt lépett valóban életbe az iskolai tandíjfizetés. Ugyanis a belső leányiskolában 1878—79-ben volt a létszám, illetőleg beiratkozott: 49, 79—80-ban 66, 80—81-ben 67 növendék. A hidelvei iskolában, és pedig a Dézsi vezetése alatti első osztályban ugyan a 3-ik évben kevesebb volt a létszám, mint az első

évben, ennek azonban az az oka, hogy a 3-ik évi létszámot, mely 79-et tett, magasabbra nevedekni czélszerűnek nem tartottuk, máskülönbén akár másfél annyira is felnevelte volna azt a számos jelentkező; a Benedek József vezetése alatti felsőbb osztályokban volt a létszám, 1878—79-ben 101, 79—80-ban 97, 80—81-ben 103; a Szentgyörgyi és Barabás vezetése alatti külmagyarutczai iskolában 1878—79-ben 115, 79—89-ban 107, 80—81-ben 118.

Mindamellett azonban, hogy folyton növekedett iskolánk növendékeinek a száma, úgy hogy a lefolyt cyclus 3-ik évében 367-re ment fel, mégis a hivatalos városi összeírásban látható kimutatás szerint azon szomorú tényt konstatalhatni, hogy a városunkban lévő 760 mindennapi tanköteles (7—12 éves) ref. gyermek közül csak 427 jár iskolába. E nagy bajon segíteni leendő az új iskolaszék nehéz, de szép földadata. Mi módon? Annak fejtegetésébe, tárgyalásába e rövid visszapillantás nem bocsátkozhatik — csak annyit legyen szabad megjegyezmem, hogy e bajon csak mélyreható, radicalis intézkedések segíthetnek, és hogy részemről is szándékozom ide vonatkozólag szerény észrevételeimet és javaslataimat megtenni.

b) A mi iskolánk külső életét illeti, ide vonatkozólag is iskolaszékünk sürgetésére sok haladás történt. Például, hogy csak a legfőbbeket említsem fel, az 1880-ik év nyarán a külmagyarutczai isk. első osztályában merőben új padok készitettek, a felsőbb osztályok tanterme czélszerűen átalakitattott, tavaly a belső leányiskola tantermeiben is nevezetes átalakítás történt, mely javítások a többi iskolák számára megszerzett taneszközökre és iskolai butorokra fordított összegekkel az egyháznak néhány száz forintnyi költséget okoztak.

Az elmondottak folytán említett hiányok és ennél fogva szükségelt teendők mellett jelezni kívánom még, hogy az új iskolaszéknek intézkednie kell minél hamarabb az iránt is, hogy a szamosfalvi iskola is felügyelésének és intézkedéseinek hatáskörébe vonassék be; hogy a nálunk szokásos iskolai inspekció, miután arról az utasításokban szó sincsen, szerveztessék, rendszabályaink keretébe beillesztessék, hatásköre pontosan körülírassék; hogy iskoláinknál a tantárgyak sorába a gyümölcsfa-tenyésztés és nevesítés, szóval a kertészet azon ágában, melynek tanítását az utasítás és rendszabályok elrendelik, rendszeres oktatásban részesüljenek a növendékek; és hogy a női munkatanítást is szakértő iskolalátogatók, illetőleg látogató nők ellenőrző figyelme kísérje.

T. iskolaszék! Kevés örvedetes mellett sok szomorút látat velünk visszapillantásunk. De miként a keserű itallal telt pohár legkeserűbb cseppjeit a pohár fenekén találhatni fel, akként visszapillantásunk végén lelkünk egy fájdalmas eseten, egy szomorú veszteségnek történetén állapodik meg, ama nagy veszteségen, mely beennünket egyik derék taglársunk, Jancsó Lajos, középiskolai tanár, halálában ért. E rövid szempillantás nem lehet az a tér, melyen az ő érdemei kellően méltányoltathatnának, az én

gyenge kezem nem bír a szükségelt művészi ügyességgel, hogy méltó koszorút tudjon fűzni az ő sirhalmára. Azért ez alkalomból és az én részemről legyen elég őszinte fájdalom kifejezésével áldozni a tanúgy oly hű, buzgó és gyenge testben oly erős munkása emlékének.

T. iskolaszék! Mi, az iskolaszék hivatalnokai, t. i. én, mint annak elnöke, az alelnök és jegyző urak, miután hivatalunkat az iskolaszék megtisztelő bizalmából annak választása folytán nyertük: a 3 éves cyclus lejártával tisztünkről ugyanazon iskolaszék előtt ezennel lemondunk, megköszönvén a bennünk helyezett bizalmat és a tagok részéről tapasztalt szives és kegyes támogatást.

A szervezkedő gyűlés eredményét illetőleg megjegezzük, hogy annak elnökévé újból Baló Sándor, alelnökévé Szász Béla választattak meg, a jegyzői hely betöltésére nézve pedig határozatba ment, hogy a tanítók közül választandó iskolaszéki tag fogja a jegyzői tisztet vinni.

KÜLFÖLD.

Olaszország. A pápa és a zsidóüldözések. XIII. Leo pápa a zsidóüldözések tárgyában encyklikát bocsátott ki mindazon római kath. püspökökhez, a kik vagy az üldözöttek országában laknak vagy pedig a kivándorlásoknál segítségkérhetnek. Az encyklika főszólitja a püspököket, hogy a testvéri szeretetet kössék a hitek szívére s különösen gondoskodjanak arról, hogy egy katolikus se legyen részt a zsidóüldözésekben.

A pápa betegeskedéséről érkeznek hírek Rómából. Kezdetben azt hitték, hogy jelentéktelen gyöngékedés, de április 23-ika óta állapota aggasztóbbá fordult. A Vatikánba való zárkózás nagyon káros hatású egészségre és igen lehangolja a szent atyát. Mindig szokva volt a mozgáshoz és ebből kifolyólag jó étvágygyal bírt, de most semmi étvágya sincs és mindig fáradságról panaszkodik. Noha eddig igen korán kelt fel, most 9—10 óra előtt nem hagyja el az ágyat. Sok kihallgatást bizonytalan időre el kellett halasztania. Orvosai légválttatást és egy magasabb helyen levő lakást ajánlanak neki. A pápa kérdezte orvosát: „Okvetlen szükséges ez?” Az orvos igenlő feleletére azt válaszolta: „Majd meglátjuk megengedik-e ezt kötelességeink.” Több befolyásos bibernok a pápát a Vatikán elhagyására akarja rábírni.

Amerika. A rabszolgaság elonyészése Braziliában. Ezelőtt tíz évvel azta törvényt hozták Braziliában, hogy a rabszolgaság a brazilai birodalomban lassanként megszüntettesék. Minden olyan rabszolga gyermeknek, ki 1872. szeptember 28-a után született, a törvény szabadságot biztosított. Ezenkívül évenként, köz-költségből, számos rabszolga szabadított fel. Ezen törvény életbelépése óta, az eltelt évtized alatt, a rabszolgák száma elhalálózás folytán 171 ezerrel apadt; 250 rabszolga gyermek szabadnak született és ezek közül mintegy szá-

zan szüleiknek ura által neveltettek, kiváló módon; mások nevelését az állam vállalta magára. Kiváltatott 9122 rabszolga, több mint 8 millió forint értékben. — E mellett mintegy 50 ezer magán szabadonbocsátás történt, mely áldozat legkevesebb 4 millió forintot képvisel. Alig van menyegző, keresztelő, vagy valami családi ünnep, midőn egy vagy több rabszolga szabadon ne bocsátatnék. Minthogy a fogynak a dolog természete szerint, évről-évre emelkednie kell, bizony feltehető, hogy egy évtized múlva a rabszolgaság Braziliában végképpen meg fog szűnni.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

A királyi udvar e hó 16-ikán Bécsbe utazott. A király e hó 12-ikén adott második kihallgatást, melyen száznál többen jelentek meg audienziára. Délután udvari ebéd volt. — Országgyűlés. A monarchia általános vámtarifáját a képviselőház változatlanul megszavazta e hó 11-ikén, 68 szótöbbséggel. A vita elég érdekes volt s egyik feltűnő mozzanatát az képezte, hogy gróf Apponyi Albert, a mérsékelt ellenzék egyik vezére, a javaslat mellett tartott beszédet, míg a párt, melyhez tartozik, a javaslat ellen szólt és szavazott. A kormánypártból György Endre beszélt a javaslat ellen. Következett ezután a bosnyák vita, vagyis a delegációk által megszavazott újabb hadügyi kiadások előterjesztése. A pénzügyi bizottság függetlenségi párti tagjai: Eötvös Károly és Helfy Ignác külön véleményt adtak be, melyben azt fejtegetvén, hogy a delegáció az összeg megszavazásánál átlépte illetékessége határát, az előterjesztés visszautasítását, vagyis a költségek megtagadását kívánják. A viták a f. hó 15-iki ülésben nagy mozgalmassággal indultak meg s azt sejtik, hogy ezen ülészek még kevés idejéből sokat elfoglalnak. A vita kezdetén tüzes felszólalások történtek a miatt, hogy a kormánypárt részéről nem jelentkeztek védők a törvényjavaslat mellett. E felszólalásokat ama hírekkel lehet összekapcsolni, melyek szerint a kormánypárt klubjában az újabb nagy költségek és általában a bosnyák politika ellen általános aggodalom nyilvánul. — A képviselőház május 16-iki ülésén izgalmas jelenet folyt le. Németh Albert beszélt, ki annak feltüntetésére, hogyan alakul a többség, mely a bosnyák költségeket megszavazza, adatokat sorolt föl. Egyik egy hőmezővásárhelyi vitás földkérdés, a másik egy esztergomi kőbánya, a harmadik az elhunyt Molnár dohány-ügye s a negyedik Nagy György nem rég történt kinevezése. Németh Albert tanúkra, okmányokra s a Molnár György esetében magára gróf Szapáry Gyulára hivatkozott. Állításából semmit vissza nem vonni ünnepélyes fogadást tett, kijelenté, hogy a felelősséget viseli a házban és a házon kívül, s végül határozati javaslatot terjesztett be, melyben a felhozott esetekre parlamenti vizsgálatot kér; minden pártból két tagot a ház elnökének elnökele alatt. — A ház nagyon izgatott volt — Tisza Kálmán miniszterelnök

Németh vádjai közül a két elsőt visszautasította, a két utóbbira nézve kijelenté, hogy nem az ő hatásköréből való. Nyilatkozott gróf Szapáry Gyula is, és kijelenté, hogy abban, a miben Németh ő rá hivatkozott, van olyan, a mi igaz, de van nem igaz is. Elvállalja a felelősséget, és igéri, hogy az adatok megszerzése után bővebben fog nyilatkozni. Ez izgatott jelenet után elnök 5 perczre felfüggeszté az ülést, s azután folytatták a bosnyák vitát. — Hercegovinából, Dalmácia déli részéből és Krivoszciából mindennap érkezik hivatalos jelentés Jovanovics és Dahlen altábornagyoktól és mindenik folytonos csetepaték-ról ad tudósítást, sőt elégszer nagyszámú felkelő csapatokról is kapunk még friss híreket. A már sokat híresztelt „utolsó fellobbanása“ a lázadásnak még mindig tart tehát. — Egy kiállítás leégése. Berlinben e hó 16-ikán egészségügyi nemzetközi kiállításnak kellett volna megnyílni. A kiállítás tárgyai: orvosi kórházi műszerek, fürdők, kórházak berendezése, betegszállító kocsik, vagonok, kórházak tervrajza, vízvezetékek, csatornázások térképei stb., szóval olyanok, melyek vagy az egészség fentartására vagy a betegség alatt szükségesek. A rendezés nagyban folyt, mikor e hó 12-ikén este a kiállítási épület étterme közelében, egy munkás szobában tűz ütött ki, s daczára a legnagyobb erőfeszítéseknek, a kiállításnak harmadrésze leégett. A tűz még a vasuti síneken levő kocsik egy részét is elpusztította. A magyar állami vasutak betegszállító, gyógyszer-tári kocsijait szerencsésen megmentették. A magyar kiállítási osztály is sokat szenvedett. A kiállított tárgyak mind biztosítva voltak; az elégettek biztosítási összege 3 millió márka körül van, de azok egy része többé elő nem állítható, s ekkép a kár több tekintetben pótolhatatlan. A kiállítási bizottság mindjárt a tűz után a trónörökös elnöke alatt tanácskozott s elhatározta, hogy a kiállítást újra szervezik. — A május 6-iki dublini gyilkosság következtében Írországra három évre ostrom-állapot van kihirdetve, melyet az angol parlament gyorsan megszavazott s melyet az angol közvélemény helyesel. Az

első benyomások elmultával a Gladstone kormánya elleni ingerültség is enyhült. A kormány 10,000 font sterlinget (százezer ezüst forint) tűzött ki a gyilkosok elfogásáért, ezer fontot pedig oly közlésekért, melyek az elfogást lehetővé teszik. Az Amerikában lakó irek bizottsága is ötszáz fontot gyűjtött e célra. Londonból a leggyakorlottabb titkos rendőröket küldték Írországra. A mit eddig megtudtak, mindössze annyi, hogy a gyilkosok kocsin voltak; ketten hajtották végre a merényletet, de egy másik szekér is követte őket, melyen négyen ültek s meglehet olyanok — így sejtí a rendőrség — a kik megmutatták a kiszemelt áldozatokat s eshetőleg segítségül mentek volna. A kocsik a gyilkosság után gyorsan visszahajtottak a városba. — Ki ölte meg Napoleon herceget? Egy amerikai lap irta először azt a szenzációs hirt, hogy IV. Napoleon herceget Afrikában nem a zuluk ölték meg, hanem egy francia kommurard, ki e tettét halálos ágyán be is vallotta. Lissagaray kommunárd erre egy párisi lapban kijelenti, hogy ő is hallott ilyet, nevezetesen, hogy a francia herceget a Londonban tartzkodó francia menekültek megbízottjai gyilkolták meg. Mind e feltűnő leleplezésekre Bassano herceg, a Napoleon-ház legbizalmasabb embere, egész határozottan kimondja, hogy nem igaz. Ő kisérte Eugenia császárnét a zulu földre, mikor meglátogatta a helyet, hol fia elesett, a hol igen részletes és pontos körülményeket lehetett megtudni a császári herceg haláláról s a hol több zulu elismerte, hogy ők ölték meg a herceget. — A menekülő zsidók Galicziában. Az Oroszországból kiutasított és menekülő zsidók folytonos nagy tömegekben húzódnak Galicziába, hol hatóságilag ki van jelölve a vonal, melyen átútarhatnak, miután nagyobb része Amerikába vándorol. Brody város a központ, hol összegyűlnek, honnan ezután tovább mennek. Napenként átlag 200 érkezik; ezek ellátása oly sokba kerül, hogy már a magánadakozás ki van meritve. Oroszország alattvalóiról idegen hatóságoknak kell gondoskodni.

A „PROTESTANS KÖZLÖNY“ FÁRCZÁJA.

LUTHER ÉLETE.

(Vége.)

Mi indította Luthert ama nagy elhatározására, hogy kolostorba lépjen? Mi idézte elő e jelentőségteljes fordulópontot életében? E kérdésekre Köstlin óvatosan válaszol. Meglehet, hogy testi kórállapotok is sokban hozzájárultak, hogy lelkében ily változást idézzenek elő. Baccalaureatus korában egy betegség, mely ágyhoz szegozte, halálfélelmekeket költött fel benne. Ugyanakkor erősen hatott kedélyére egy más esemény, mely alkalommal életveszélyek közt forgott. Midőn ugyanis egy husvétban szülőihez akart utazni

s már egy órányira járt Erfurttól, oldalfegyvere, melyet diák szokás szerint magával hordott, megsérté czombjának egyik fő-üterét. Mig barátja orvosért szaladt s magára hagyta őt, hátán feküve befogá sebé, de lába földagadt. Halálgyötrelemek között kiáltott fel: „Mária segíts!“ Következő éjjel lába felszakadván, újabb veszélyben forgott s ismételtén Isten anyját hívta segélyül.

Még egy körülmény járult ahhoz, hogy elhatározásában megszilárdítsa. 1505 junius végén látogatást tett az övéinél Mansfeldben. Visszatérőben már közeledett Erfurthoz, midőn borzasztó zivatar tört ki feje fölött. Egy hatalmas villám csapott le egyszerre, s ő földre rogyva föl-

kiáltott: „Szent Anna segíts meg, s szerzetes leszek!“ Később le akarták beszélni e lépésről, de ő sokkal komolyabb erkölcsi meggyőződéssel bírt, mintsem fogadását megszeghette volna. Összehívta tehát barátait s búcsút vett tőlük. Az a legenda azonban, hogy a villám barátját sújtotta volna agyon, tévedésen alapúl. Csak annyi igaz belőle, hogy egy ismeretlen barátjának váratlan halála sem volt befolyás nélkül arra, hogy kedélyét elsötétítse.

Luther jellemfejlődése főbb mozzanatainak szemmel kísérésében nem hagyhatjuk figyelmen kívül házasságát. Katholikus részről nem egyszer vetették szemére, hogy igen világiasan él, barátjaival sörözik, gitáron játszik stb. Elvitázhatatlan tény azonban, hogy élete a legnehezebb munkásság, nélkülözések és izgalmak között folyt le. Tény az, hogy egy álló esztendőn keresztül sonki sem vetette föl ágyát s hogy egészen poros lett, miután munkájában kimerülve csak öltözetében dőlt le rá.

Csak 1525 tavaszán kezdi elhatározását megfogantani. Az egyedüllét töprengései sötét fátyolt borítottak lelkére. Érezte, hogy vigasztalóra, közlékeny barátra van szüksége. Ekkor fordult tekintete Bora Katalin felé, ki szegény, de nemes szülőktől származva már mint gyermek kolostorba lett adva. Tizenhat éves korában már fölszentelték, de nehéznék érezte a fátyolt, semmi hajlandósággal nem viseltette a zárdái élet iránt, s így esett, hogy a husvét előtti éjjel a torgaui tanácsos, Koppe közbenjárása mellett kilenczedmagával meg hagyta szöktetni magát. Luther e tényben solidaritást vállalt, a mennyiben nyilvánosan mentegette kilépését, sőt segélyadományokat is gyűjtött számokra.

Katalin 26 éves volt, mikor Luther szíve hozzá fordult. Kezdetben inkább tartozkodónak mutatkozott iránta, mivel büszkének vélte. Szép semmiesetre sem volt, legalább Kranach Lukács arcképeiből ítélve, de igazi német női természet, ép, erőteljes, nyílt és házias. Lutherre épen e gyakorlati tulajdonságai tettek benyomást. Erősen kezdett a házasság intézménye mellett buzgólkodni, mint azt ez időből származó magánlevelei elárulják. Összekelésökről azonban csak annyit tudunk, hogy az június 13-dikán történt meg, néhány meghitt barát, mint Bugenhagen, Krauach Lukács és neje, Apel jogtanár stb. jelenlétében. Másnap barátainak szerény lakomát adott, melyen Kranach emelt poharat, boldog házasságára. Csak tizennégy nap mulva ülte meg nagyobb ünnepélyességgel menyegzőjét, s erre már távol élő ismerőseit s szülőit is meghívta.

Luther e lépése nagy visszatetszést szült bizonyos körökben. Roszakaratú mende-mondák kezdtek terjedni indokai felől. Úgy találták, hogy a nagy ember lealacsonyította magát. Maga Melanchton is gyöngösesre magyarázta s azért elhidegült tőle. Ez volt oka annak is, hogy Luther nem hívta őt meg menyegzőjére. Ő azonban nem csalatkozott hajlamában, minek legökesebb bizonyosága tizenkét év mulva irt végrendelete, melyben ünnepélyesen tanúságot tesz arról, hogy „neje őt, mint hű és istenfélő hitestárs mindig szerette és megbecsülte.“

Ma is megvan még az a gyűrű, melyet Luther mennyasszonyától kapott, — utólagosan. A keresztre feszített Megváltó képét tünteti ez elő a kinzó eszközökkel s e felirattal: „D. Martino Luthero, Catharina v. Boren 1525 jun. 13.“ Azonkívül a braunschweigi hercegi muzeumban egy kettős gyűrűt is őriznek, valószínűleg valamelyik barát ajándékát, két egymásba font karikával, egyiken egy gyémánttal, másikon rubinkövel, M. L. D. és C. v. B. föliratokkal. Egyiken még e jelmondat kezdete áll: „Was. Got. Zusammen. Fiegt“, a másikon annak befejezése: „Sol. Kein. Mensch. Scheiden.“

Néhány szót még haláláról, mely buzgó és tevékeny munkásság közepette érte utól. Életének nagy izgalmi, a szellemi küzdelmek és erőfeszítések már rég hatással voltak szervezetre. Egy, halálának évében irt levele még azt is föltenni engedi, hogy utóbbi időben szemei megromlottak. Nem egyszer keserűen panaszkodik testi bajairól, melyek az öregséggel együtt járnak. Egyszersmind homályos sejtelmek is gyötrik. Midőn egyszer éjfél tájt az óra leesett szobájában a falról, féltréfásan, félkomolyan jegyző meg: „Ne ijedjete meg, ez azt jelenti, hogy nemsokára meghalok.“

Kevéssel ezután Eislebenbe ment. Épen mikor a városba be akart volna lépni, a szédület és ájulás fogta el, szíve összeszorult és lélegzete elállott. Ő maga ezt hülésnek tulajdonította, mint ezt nejehez irt levelében bevallja, Neje különben nagyon aggodott érte s főképp az ő rábeszéléseinek köszönhető, hogy Luther Eislebenben meglehetősen ügyelt egészségére. Este korán feködt, miután előbb az ablaknál imádkozott. Kőbántalmi is kissé újabb hagyták.

A tartományi urral való tárgyalások, melyek Eislebenben tartattak, február közepe táján már befejezést nyertek. Luther pisztrangokat küldött haza, mint Albrecht grófnőnek ajándékát s ez alkalommal közelebbi hazatérését is bejelentette. Mindazonáltal 17-én már oly rosszul érezte magát, hogy nem vehetett részt az utolsó tanácskozásokban s barátjai előtt azt a gondolatot is kifejezte, hogy valószínűleg Eislebenben, a hol született, fog meghalni is. E napon vacsora előtt nyomást érzett mellén s azért meleg rongyokkal dörzsöltette. Ez kissé felüditette, s a közös vacsoránál már visszatért jó kedélye.

A mint azonban szobájába visszavonult, újra elfogták fájdalmai. Csak új dörzsölések s valami magától Albrecht grófnőtől eredő gyógyszer szerzett ismét csekély enyhületet. Kilencz órakor lefeküdt bőr nyugágyára s másfél órára elszenderült. Fölébredve latinúl e szavakra fakadt: „Megváltóm, a te kezeidbe ajánlom lelkemet! s azzal a mellékszóba vánszorgott, hol ágya állott. Éjjeli egy óráig újra csendesesen elaludt. Ekkor megrendelte famulusának, hogy szobáját fűtse be, néhány perczig fájdalmairól panaszkodva föl s alá járt és aztán újra ledőlt. Az egész éjet mellette töltötte két fia, Márton és Pál, továbbá Jónás és Coelius barátja. Később meglátogatták még a gróf bizalmas embere, Aurifaber, a városi jegyző és neje s végül Schwarzberg gróf is nejével. A borongatás és dörzsölés azonban már mitsem használt. Hideg izzadság kezdett kiútni testén. Caelius három kanál orvosságot adott be neki, de mind-

hiába. Luther bibliai idézeteket ismételt s nem felelt a hozzá intézett kérdésekre. Elhallgatott és lezárta szemeit. Csak mikor Jónás és Coelius füléhez hajolva kérdezték: „Reverende pater, hű marad-e Krisztushoz és tanaihoz?” — akkor felelt utoljára egy erőteljes „igen”-nel. Erre jobb oldalára fordult s elszenderült. Mintegy negyed óráig feküdt így, lábai lassanként megmerevültek, még egyszer mélyen föllélegzett, s azzal vége volt. Február 18-án történt, egy csütörtök napon, éjféltutáni két és három óra közt.

Testét fehér lepelbe borították s gyorsan összetakolt czinkoporsóba fektették. Ezeren meg ezeren siettek megnézni, egész temetéséig, mely 20-án ment nagy ünnepélyességgel végbe. Elöl ötven fegyveres lovag lépdelt, köztük a grófnak is két fia. A kíséretben jelen volt az összes iskolai ifjúság, hivatali kar s az ott tartózkodó főnemesség, kik a város kapujáig kísérték a menetet, honnan az tovább folytassa útját Wittenbergába.

Luther halálának híre az egész evangélikus egyházat mély fájdalomba borította. Siratták, mint egy Ilyés prófétát, ki a bálványimádást megbuktatta. Melanchthon sirja felett tartott gyászbeszédében igaz meggyőződéssel kiáltott fel: „O da van Izrael szekere és kocsisa!”

V. (B.) S.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1882 Május 20-ikán.

-- **Értesítés.** Alólírott rendező bizottság köztudomásra hozza, hogy közeledő egyházkerületi közgyűlésünk tagjainak elszállásolásáról a lehetőségig gondoskodva lesz. Mindazok, kik a gondoskodást igénybe venni óhajtják, fölkéretnek, hogy sziveskedjenek a szándékukról f. hó 26-ig a „Protestáns Közlöny” szerkesztőséget értesíteni. Azontúli jelentkezések nem vehetők figyelembe. Kolozsvártt, 1882 május 19-én. Az elszállásolást rendező bizottság.

— **Személyi hírek.** B. Kemény Gábor főgondnok ő nagyméltósága f. hó 29-én erkezik városunkba, kerületi közgyűlésünk elnöki tisztét végzendő. — Veres Sándor pitesti papot a zsidói egyházközség f. hó 14-én rendes lelkészül választotta meg.

— **Templomszentelés.** Nagy-almási egyházközségünknek Horváth Gyula építész által meglepő műízléssel épített diszes új temploma, mint lapunkban jelezve volt, f. hó 14-én ünnepélyesen felszenteltetett. A környékből több falu népe, ünnepi diszben, serleglett össze s a megjelent uri vendégek száma is meghaladta a százat. A főt. püspök urat, az érkező vendégek hosszú sorától kísérve, Barcsai Domokosnak, a buzgó fiatal főurnak, diszes négyes fogata repitette be a papi lak udvarára, honnan a szívélyes idevezlet után bevonult az új templomba a nagy közönség. A fölzengő ének után imát s meglepő szépen kidolgozott s nagyhatású alkalmi beszédet Dézsi Gyula, gyalui ref. pap, tartott, bizonyágát adván annak, hogy egyházkerületünk jelesebb szónokainak egyike. Utána a főt. püspök úr mondotta el az ihlet elragadó hangján, ékesen szólásának teljes erejével a fölszentelő imádságot. Következtek ezután az esketési, keresztelési s urvacsora osztási szertartások. Megható látványt nyújtott három tisztes agg pár, kik aranymenyegzőjüket ünnepelték. A szép alkalmi beszédet Ignác Károly b.-hunyadi paptársunk intézte hozzájuk. Két ifjú

párt Timár Lajos, mérai pap, esketett meg. A keresztelést Valler József, mákói pap végezte s urvacsoraosztási jeles agendát Szakács István, esperes tartott. Urvacsorát vettek legalább 5—6 százan, a helyi s vidéki nép vallásos buzgóságának szép bizonyosságául. A lélekiemelő ünnepélyt Dod László helybeli derék és buzgó lelkipásztornak imája s a gyülekezet éneke zárta be. Az istenitisztolet két óra felét véget érvt, a vendégek lombsátorban tartott bankettre gyűltek össze, hol a köszöntések sorát a püspök úr kezdette meg, a királyi családot éitetve. A püspök úr Bod Lászlót köszöntötte föl, a nagy-almási derék gyülekezetért és papjáért Szász Béla, Lészai Ferencz főgondnokért Szakács István, érette Jenei Viktor stb. mondottak lelkesült áldomásokat. A bankett után az ifjúság tánczra perdült s a szép ünnep minden zaja csak a késő éjben csöndesült el.

— **A Gusztáv-Adolf-egylet** idei 36-ik nagy gyűlését folyó év szept. 12, 13, 14-ik napjain tartja meg az egylet szülővárosában, Lipcsében, melyre az egyesület minden tagját és barátját tisztelettel meghívja.

— **Gyászhir.** Laky András, a felső-zempléni ref. egyházmegye derék esperese f. hó 7-én szívszélhűdés következtében kimúlt. A boldogult egyike volt az egyház legbuzgóbb és legtevékenyebb szolgálóinak. Temetése f. hó 9-én ment végbe számos ismerőse és tisztelője részvétele mellett; Fejes István s.-a.-újhelyi lelkész mondott a templomban gyászbeszédet, a sirnál meg Erdélyi Sándor, m.-jesztrebi lelkész beszélt.

FŐTISZT. NAGY PÉTER PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Köröztetnek.

523—1882. A sepsi egyházmegyében a kálnok-krispataki lelkészi állomás. Fízetése: minden gazdtól 3 kal. ósz., 3 kal. tavasz-gabona (az összes kepe menyuyisége: az anyaegyházközségben 94 kal. ósz., 94 kal. tavasz; a l. egyhk.-ben 27 kal. ósz., 27 kal. tavasz-gabonára tehető); 33 tere tűzifa; a községi erdőben szabad fáizás-legeltetési jog; 8 hold 405 □ öl szántó, 764 □ öl kaszáló és a templom-kerítés terményének haszonélvezete; 24 frt. 16. kr. cameraticum beneficium; stola és oszpora rendes gyakorlat szerint; megválasztandó szállásról a nyugalmazott t. lelkész afa. életében az egyhk. gondoskodik. Az összes fizetés 600 o. é. frt. pénzértékben van megállapítva, mely összegnek a megválasztott a 80 éves agg lelkész életében fele részét kapja. Pályázati határrnap: június 15-ike. Folyamodványok t. Csiszer Gábor esperes aához Egerpatakra (u. p. Nagy-Borosnyó) küldendők.

447—1882. A görögényi egyházmegyében a disznajói kántor-organista állomás. Fízetése: minden egész bérízetétől 1 véka törökbuza, 1 véka zab, 1 szekér fa — az egyházközség erdejéből — és 7 kr. garaspénz; (van 186 egész 22 bérízet) 6 h. 118 □ öl kaszáló, melynek termését — 16 szekérnyi széna, 8 szekérnyi sarjú — élelmezés mellett, az egyházközségi tagok kaszálják le és gyűjtik fel; az egyhk. tagok mivelnek továbbá, élelmezés mellett, egy darab törökbuza-földet; tandij czimen az egyhk. pénztárából 80 frt.; temetésért: 20 kr. Pályázati határrnap: június 15-ike. Folyamodványok nt. Bonkó János esperes aához M.-Péterlakára (u. p. Sz.-Régen) küldendők. —

559—1882. A nagyenyedi egyházmegyében a gombási IV. oszt. lelkészi állomás. Fízetése: a) A mígs. Zeyk József úr udvarától mint patrocínium: 140 frt. 13 l. véka búza, 13 l. véka rozs; 2 hl. must; 2 köb-öl kemény tűzifa, melyet az egyhk. tagjai vágnak le s szállítanak haza. b) A közhallgatók-tól: 77 (16 kupás) véka gabona; 38½ veder must; 38½ napszám; 2 h. 850 □ ölszántónak megmívelése; 1 h. 784 □ öl kaszálónak le- és betakarítása; canonica portio: 6 h. 1366 □ öl I.-II. osztályú szántó; 1 h. 784 □ öl I. oszt. kaszáló és 103 □ öl I. oszt. szőlő. Az összes jövedelem 356 frt. 24 kr. középértékben van megállapítva. A megválasztott köteles ezen fizetésért mind a papi — mind a tanítói köteleességet teljesíteni, az egyházmegyei özv.-árva intézeti szabályoknak eleget tenni. Pályázati határrnap: június 15-ike. Folyamodványok t. Hegedűs Lajos esperes aához Gerendre (u. p. Gyéres) küldendők.

Kolozsvárt, 1882, május 8.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Közgyűlés előtt. (L—t). — Az énekek éneke. (Bibliai tanulmány.) Irta: Benkő István. (Folyt.) — Az áll. ig. tanács r. üléséből. r. t. — Vidéki élet. Marosi egyházmegyéből. (m—i.) — Nyílt levél a Pesti Napló szerkesztőjéhez. — Nyílt levél. T. Pánczél Károly fogarasi ref. lelkész urhoz. Kálmán Farkas. — A világ folyása. — Tárca: A CI-ik ének. Kálmán Farkas. — Külföldiek.

KÖZGYŰLÉS ELŐTT.

Kolozsvár, máj. 25.

(L—t.) Talán egy közgyűlésünk sem vala még, melyet, legalább a sajtó terén, oly kevés előkészület előzött volna meg, mint épen a mostani, melyet e hó utolsó napján vagyunk megkezdendők. Máskor egész sora az érdekesebb és kevésbé érdekes tárgyaknak tarkította az érdeklődő közlönyök hasábjait, vita-kérdések merültek föl, s nem egyszer egész a szenvedélyességig fokozódott a harc a pro és contra emberei között, — most meg, mintha nem is igen tudnánk róla, hogy ma-holnap negyedfél százezer ember törvényhozó testülete ül össze tanácskozássra, hogy egy évről számot kérjen és egy évre irányt határozzon.

S pedig alig vala év, mely a magyar reformátusok életében mélyebbre vágó hatást jelölt volna a most lefolytnál, s így alig következhetik másik, mely a múlt alkotásainak tetté érlelődését illetőleg tartalmasabb lehetne, mint a most előttünk álló.

Hiszen 1881 októberének 31-ike volt az a nap, melyen az öt magyar reformált egyházkerü-

let egyetemes zsinatja megnyilott s alkotta huszonöt napi tartama alatt az egyházalkotmány fejezeteit s ezek sorában a papválasztási törvényeket és az országos egyházi közalap szabályzatát, aztán a köznevelési és közoktatási szervezetet, meg az egyházi törvénykezés szervezetét — és a legközelebbi jövőnek a föladata, hogy a régi Erdély beleilleszkedésével immár teljessé vált magyar reformált egyház ez alkotásait a jegyzőkönyvből átvigye a valódi életbe s így alkalmat nyújtson rá, hogy minket is gyümölcseinkről ismerhesse nek meg.

De avval, hogy e magasabb egység kötelékéhez lépve az egyetemesség szempontjából erdélyi egyházkerületünk csak részszé vált, sem jellegeit el nem veszíté egyéni önállóságának — a protestantismus nem öl, hanem szül öntevő személyeket, — sem elhivatását megszüntnek nem tekintheti a mindig fokozódó élettevékenységre.

Ime, maga a zsinat mily messzi vágó tevékenység útját nyitá meg az egyes egyházkerületeknek, a conventnek adott sok ágú megbízásokban s e végett a convent megalkotásában; a közalap megteremtésében s a Felsőégi szentesítés után a közoktatási szervezet keresztülvitelében — mert a papválasztási új szabályok fonatosításában királyhágóntüli testvéreink előtt még hosszacska út áll

Itt van továbbá a véglebonyolodáshoz rohamos léptekkel közeledő Baldácsi-alapítvány kezelő testületének végleges megalkotása, a még főnlévő

terhek letörlesztésének, a tisztázandó jövedelmek kezelésének, fölosztásának és az alapítványi célokra való fordításának kérdései szintén nevezetes elvi megállapodásokat tevén szükségessé, e megállapodások irányától és jellegétől maga az alapítvány célzatának sikere is nagyban függvény.

Itt van a kamarai javadalmaknak kiosztási tervezete, mely két évszázon át elkobozva tartott jogokat legalább részben kiegyenliteni van hivatva s mely huszonkilencz oly alapítványost juttat e folyó éven kezdve rendes évjáradékhoz, ki vagy mely 1698-tól fogva kénytelen volt irott jogával megelégedni, de a jogelvonás következtében ez idő óta kamarai járandóság czimén semmit nem élvezett, a mihez képest az eddig is, bár csekély mértékben, élvezők száma 34-ről 63-ra emelkedik, s az eddigi évjáradékok összege — e 29 alapítványos jogának restitválása*) mellett — mintegy két és kéttizedszerte fog növekedni.

Itt van az esperesi kezelés alatti pénzek biztosításának kérdése, itt volna az egyházmegyei özvegy-árvai alapok kezelésének központi ellenőrzése s itt az a tény, hogy az egyházkerületi képviselők mandatumának cyklusa letelvén, az új szervezet életbeléptének második quinquenniuma fokozott mértékben hívja föl a visszatekintést s utal a szerzett tapasztalatok mérlegelésére s a nyert okulások kivonására.

Csak a leginkább kimagasló kérdéseket nézve is tehát tárgy volna elég a megfontolásra és megbeszélésre, s mégis, be kell vallanunk, bizonyos petyhüdség következett be az egyházi közélet iránti érdeklődésben, s szinte szinte azt kell mondanunk, hogy a hol az éles vitakérdések, sőt személyi gyűlölködések végüket érik, ott elérkezünk az érdektelenség operenciás tengerének partjához is, a hol, köztudomásúlág a semmibe lógathatja le az ember a lábát.

A protestantismus, igaz, az ellentétes nézetek veteményes kertje, a mely fogalmánál fogva hiv föl a különböző sajátosságú egyéniségek határozott kidomborítására, a mi bizony vitákkal, küzdelmekkel, sőt összeütközésekkel jár. Azért mi elvből nem féltünk soha az ellentétek kifejlődésétől, akár kiélesítésétől, — bár nem tartjuk lehetetlennek ily szelsőségek határain innen sem a közös célokra való élénk összműködést, melyet

*) Ennek következtében belépnek a jogélvezők sorába, a többek közt: a kézdivásárhelyi egyház a nagy-enyedi főtanoda (évi másfélezer forinttal), az alvinczi, zalathnai, abrudbányai, görgényi, gyulafehérvári, radnothi, medgyesi, egeresi papok, a dévai pap és tanító s visszapótoltatik az a jogtalan levonás, melyből a mi rovásunkra a dézsaknai, kolozsi és bözöd-újfalusi r. kath. plébánusok javadalmaztattak stb.

ne zavarjon meg az individualismus sokszorbántó, sokszor igazságtalanságra csábító kihegyeződése.

De ha mai fejlettségi fokunk stadiumán már másként nem lehet, minthogy az élénk vagy akár éles küzdelmek és a satnyulásra vezető érdekeltség hia közül kell választanunk: mi határozottan az elsőre szavazunk, még ha magunknak kellene is a torna porondján legyőzötteknek lennünk.

A. harczi összeütközések erő-szikrákat csalnak elő, s az egyszer megszületett erő el nem vész soha

AZ ÉNEKEK ÉNEKE.

— Bibliai tanulmány. —

Irta:

Benkő István.

4. A könyv különböző magyarázási módjai.

(Folytatás.)

d) A kifejezések, melyeket az író ad Sulámit szájába, ha szó szerint vétetnek, ellenkeznek úgy a női természettel és szerénységgel, mint a keleti szokásokkal; míg ha allegorice vétetnek, szépek; ha csak mint rendes szerelmi költeményt tekintjük, minden illem sértve van; tehát az allegorici magyarázat helyes.

Ez ének egy keleti szerelmi költemény, s a benne lévő kifejezések nem hogy ellenkeznek, hanem épen megfelelnek a keleti szokásoknak és az író, ki oly szépen írja le a természetet, oly művészién ír: bizonyára ismerte a szokásokat is, ismerte a nők természetét, az udvarlási kifejezéseket s mindezeket hűn tükrözteti vissza. Nem lehet a nyugati illemszabályok szerint nézni e költeményt. Egészen keleti, nyelvezete költői, képei, festései a képzeletben gazdag keleti elme szüleményei. A kifejezések kétségkívül inkább illenek Sulámit szájába vagy akárki máséba, mint akár a Jehova akár Krisztus vagy az egyház szájába. Allegorice véve úgy a helyzet, mint a kifejezések megalázók az allegorizált személyekre.

e) A költeményben lévő különböző helyek, jellemzések mutatják, hogy nem lehet szó szerint venni, p. o. II. 14, 16 Sulámit a kősziklák hasadékiban stb. IV. 8 stb.

E nehézségek mindjárt eltűnnek, mihelyt a költeménynek helyes, szó szerinti értelmét vesszük; míg allegorice véve találkozzunk épen az absurd helyek és jellemzések sokaságával. Aztán a szó szerinti értelmezés nem azt teszi, hogy a mi költői kép, azt is szó szerint kell venni, hanem csak azt, hogy ne keressünk a kákán is csomót. A költői képek, hasonlatok természetes, hogy itt is, mint más költeményben nem vehetők szó szerint, mint költői szépségek. P. o. „Én, Sárónak rózsája vagyok és gyöngyvirág“ — arra senki sem gondol, hogy e hasonlatot szó szerint vegye stb.

Ezek a főbb argumentumok, melyeket a költemény allegorikai magyarázása mellett fel szoktak hozni. A fennebbieken ki van mutatva ezeknek alaptalansága és tarthatatlansága. Mint keleti terméket, e költeményt a keleti módok szerint kell megítélni, s ezek tekintetbe vétele után csak az elfogult vizsgáló láthat benne olyakat, a mik bizonyára legkevésbé sem voltak céljában a könyv szerzőjének.

2. A typicus értelmezés szerint megmarad szó szerinti jelentmény vagy magyarázat, de annak szellemi (spiritualis) értelmet tulajdonítanak, azaz a szó szerinti jelentés úgy tekintetik, mint spiritualis igazság typusa. E magyarázat szerint a kérdés alatti könyv egy valódi történeti eseményt ad elő, még pedig leírja Salomonnak Faraó leányával vagy valakivel mással történt házasságát, ezen házasság aztán typice feltünteteti Krisztusnak szeretetét és egyesülését az egyházzal vagy a pogányokkal. Ily typicus módon értelmezik: Lowth, Delitzsh az előbbi Faraó leányát, az utóbbi egy shunemi izraelita falusi leányt tartván Salomon menyasszonyának. Ily módon magyarázzák meg: Zöckler Otto (1870), Naegelsbach, Bossuet, Ligfoot I. és mások többen. E typicus magyarázat „egyesíteni igyekszik a historiai tényt egy mélyebb szellemi értelemmel a typusnak összekötő láncza által”; eszerint e magyarázat sem nem tisztán allegorikai, sem nem tisztán literalis, hanem a kettő közötti.

Ez úgynevezett typical magyarázati mód azonban sokban összeesik az allegoriaival; hol végződik az egyik és hol kezdődik a másik, vagyis a határvonal nincs pontosan megvonva az allegoria és typus között. Továbbá a költeményből a házasságot nem lehet kimutatni, nincs róla említés, az inkább háttérben látszik, mint egy ideális kép; másfelől a menyasszony, a mennyiben így nevezhetjük, juhász, a vőlegény pedig juhász, és így Salomonnak házassága nem teszi a költemény tárgyát. Ez oknál is fennebb az allegorikai magyarázat ellen felhozott ellenvetéseknél fogva, minthogy részben ez is az allegorikai körébe esik (Krisztus és egyháza), e typical mód sem kielégítő.

3. A harmadik magyarázási mód a literalis vagy szó szerinti. E szerint e költemény leírja a minden emberben létező leghatalmasabb hajlamot vagyis a földi, világi szerelmet. Tehát a leírás, mint valódi nem jelent többet, mint a mit mond.

Azok között, kik ily értelemben magyarázzák e könyvet, szintén van némi eltérés, de a mi egészen lényegtelen. Ily literalis értelemben magyarázták: Mopsuestiai Theodor († 429), a ki azt állította, hogy a menyasszony egy egyiptomi hercegnő volt, kivel Salomon eljegyeztetett. Munkáit az ötödik egyetemes zsinat Justinian császár idejében (553) átkokkal sújtotta és e miatt commentárja elveszett.

A reformatio idejében Castellió Sebestyén (1544) ismét literalis értelemben magyarázta. Szerinte e költemény: „colloquium Salomonis cum amica quadam Sulamitha” és követelte a kánonból való kihagyását. E miatt, némelyek állítása szerint, Kálvin föllépésére Genfből száműzetett;

Kálvin egyik életirója, Henry szerint azonban, bár Kálvin nem osztotta Castellió nézetében, mindamellett személyes jóindulattal volt iránta és mikor Castellió önszántából távozott el Genfből, Kálvin szívélyes levelekkel látta őt el barátaihoz. Majd Hugó Grotius (1664), Simon Richard (1685), Wiston egy 1723-ban megjelent essay-jében azt mondja, hogy az Énekek éneke „elejétől végig a bolondságnak, hiúságnak és feslettségnek jeleit hordja magán” és állítja, hogy „Salamon írta, mikor vétkes, bolondos, fajtalan és bálványimádó volt”, sürgeti egyszersmind a kánonból való kihagyását. Továbbá Clericus János (1733), Semler J. Salamon (1757), Mihaelis J. D. (1758—1768) állítja, hogy ez tisztán világi szerelmi ének; Lessing J. Th. (1777), Herder (1778), e két utóbbi szerint a kérdéses könyv szerelmi énekeknek, énektörédeknek gyűjteménye; Eichorn J. G. (1780), De Wette (1817), Hlenker J. F. (1780), Döderlein J. Chr. (1784) és több más egyezik a Herder nézetével; Noyes R. George (1846) szerint szintén szerelmi énekek gyűjteménye, melyet val mely zsidó költő írt Salomon ideje körül, minden kifejezett erkölcsi és vallásos cél nélkül.

Az alább felsoroltak nézete szerint az Énekek éneke egy szerelmi dráma, két vagy több személylyel. Jákobi J. C. (1771) szerint a házassági hűség dicsőéneke nem szorosan drámai, de megtartja a dialog alakot; Hezel (1777), Ammon (1795) szerint melodrama; Steudlin, Umbreit K. Fr. (1839); továbbá Ewald (1826), kinek commentárja korszakalkotó e költemény magyarázatában. Szerinte u. i. „E költemény leírja a szűz, erényes, őszinte szeretetet, melyet sem fény el nem vakít, sem hizelgés el nem csábít.” Köstler (1839), Hirtel (1840), majd Böttcher (1850), ki azt mondja, hogy az Énekek éneke „egy népszinműnek melodramai szövege, mely Izrael királyságban keletkezett Kr. e. 950 körül, Salomon királyi háza és az ő háremtartása ellen irányult, mely a családi életet fenyegette; előadatott a hindu, chinai és a régi olasz drámák módja szerint játszva, rövid, nyomós beszédekben. Rocke G. M. (1851), Hitzig F. (1855), Friedrich (1855), Vaihinger (1858), Weissbach (1858), Chr. D. Ginsburg (1857), Renan E. (1860) stb. stb.

De legyen elég ennyi azok közül, kik e könyvet literalis értelemben, s így szerintünk is helyes módon magyarázták. A szó szerinti magyarázat szerint az egésznek helyes értelmét lehet adni, úgy egészében, mint részleteiben, míg az allegorikai mód számtalan legyőzhetlen akadályba ütközik képzelgéseivel; a typical mód, mely szerint e darab ideális feltüntetése a Krisztus és egyháza között lévő szeretetnek a házasság viszonyában, magából a könyvből nem igazolható, de meg fel sem lehet tenni, hogy egy oly őskori írónak még csak szándékában is lehetett az, hogy ily módon tüntesse fel egy távol jövőben születendő Krisztusnak és egyházának kölcsönös szeretetét; ennél fogva csak a literalis magyarázat az egyedüli helyes, s ezért, mint fennebbi tárgyalásunkból látható, mi ehhez csatlakoztunk.

(Folytatása következik.)

AZ ÁLL. IG. TANÁCS R. ÜLÉSÉBŐL.

Kolozsvár, 1882 máj. 18.

Jelen voltak főtiszt. Nagy Péter püspök, mint elnök; dr. Kolozsvári Sándor, dr. Szász Béla, dr. Jenei Viktor, Parádi Kálmán, Bodor Antal, Szabó Ádám.

A tanügyi előadó előterjesztése alapján felirat intéztek a kultuszminiszter urhoz, melyben a verese gyházi ref. iskola visszaállítását jelentetvén, a tervbe vett, de Kékesen épülő állami iskola javára tett ígéret alól feloldozás kéreltik. A nemzetiségi tekintetben veszélyeztetett pontokon leendő állami iskolák szervezése ügyében megindított tanácskozás elhalasztatik s illetve egy, az érdeklött egyházmegyék espereséből álló és a közgyűlés folyama alatt tartandó értekezlethez tétetik át érdemleges javaslattétel végett.

A moldva-oláhországi missio ügyében azzal a kérésrel járúl az ig. tanács az egyházkerületi közgyűléshez, hogy — felfejtven az ott legközelebb történt zavargásokat és ezek elenyésztése érdekében a magyar kultuszminiszteriumhoz intézett kéréseit — jelentse ki a conventnek, hogy kénytelen lesz lemondani e missio viteléről, ha — mint eddig sajnos tapasztalta — külhatósági támogatásra nem számíthat. Láng Károly missionarius kezéhez 100 frt. utalványoztatik, hogy a bebörtönzéssel fenyegetett egyik buzgó curatorát a galaczi egyháznak igaz ügyében támogathassa.

Néhai Biró László utódaira szállott tartozások után bevett kamatok pénztárra utaltatnak.

Folytatólagos ülés máj. 22-én.

Jelen voltak, mint fennebb és br. Bánffy Albert, Gyarmathy Miklós.

Tárgyalás alá vétetvén az ig. tan. évi működését tárgyzó titkári előterjesztés, csekély módosítással, megálapítottatik és kinyomatása elrendeltetik.

A közgyűlési tárgysorozat megállapítása közben tett indítvány alapján elhatároztatik felkérni a ker. közgyűlést, hogy jövőre — lejárván ez évvel a kollegiumokat vizsgáló biztosok megbízása — egyetlen egy bizottság által vizsgálta meg az összes kollegiumokat 3 év lefolyása alatt.

Benyújtván az egyházmegyei özv. árvai pénzek kezelésére, továbbá a Baldácsy-bizottság szervezésére és a kaczói papi állomás szervezésére vonatkozó véleményes javaslatok egész terjedelmökben elfogadtatnak és a ker. közgyűlés elébe terjesztésök elhatároztatik.

Folytatólagos ülés máj. 23-án.

Veress Sándor, pitesti pap díjlevele a közgyűlés jóváhagyása fentartásával helybenhagyatik.

A sz.-szolnoki egyházmegyei közgyűlés ajánló felterjesztése alapján helybenhagyatik és megerősítettetik a szilágykereszturi egyházközség építési tervrajza (pincze és gabonás) és költségvetése.

A kollegiumok 1880—81 tanévi zártudósításai fölterjesztetvén, jóváhagyó tudomásúl vétetnek.

Az egyházmegyei és püspöki vizsgálat alatt álló egy-

házközségi népiskolákról benyújtott kimutatások egy része hiányos; néhány egyházmegye és egyházközség épen semmi kimutatást nem küldött. A mulasztók megintése iránt a közgyűléshez jelentés tétetik.

A szász-lónai egyházközség több tagja panaszt adott be a nevezett egyházközségben történt gondnokválasztás ellen. Minthogy a felterjesztett jegyzőkönyvek és az illető egyházmegyei közgyűlés határozata az esperes helyes és törvényszerű eljárására vallanak, felfolyamodók el- és rendretasítottatnak.

A tanárjelölő bizottságba kinevezetnek az ig. tanács részéről: a nagy-enyedi classica-philologiai és magyar nyelvirodalmi tanszékekre nézve Lészai Ferencz és dr. Kolozsvári Sándor; a kolozsvári történelem-földrajzi tanszékekre nézve dr. Szász Béla és dr. Kolozsvári Sándor.

r. t.

VIDÉKI ÉLET.

Marosi egyházmegyéből.

Egyházmegyei közgyűlés.

Egyházmegyénk tavaszi közgyűlésének nem hiában kedvezett az idő, mert csakugyan népes volt. Igaz, hogy ebédelni többen voltunk, mint tanácskozni, de ez nem dönti meg azt, hogy a gyűlési tagok száma eléggé megfelelt a tractus mekkoraságának, annyival inkább, mert voltak olyanok is, kik csak a tanácskozásban vettek részt, de a közebédre nem jöttek el. De hogy elején kezdjem a dolgot, legyen megemlítve az is, hogy a gyűlés ünnepi szónoka Molnár Lajos, harasztkereki lelkész volt, ki rokonszenvesen adta elé jól betanult beszédét.

Temploból kijöve következett a gyűlés elnöki megnyitása, szokás szerint, a tractus körében mozgó beszéddel. Hálás tekintet emeltünk ég felé annak hallattára, hogy a múlt gyűlés óta a „sírfa” nem szaporodtak nagyot, a mennyiben a fraternitás tagjai közül csak egyedül Molnár Dániel, kölpényi agg lelkészt fedte el a „hant”. Új papot nyert a nyárad-szent annai és bedei egyház, pályázás alatt áll a kölpényi papi állomás. Továbbá jelenté elnök, hogy a kanonika-visitatio békét, egyetértést talált az egyes egyházakban.

Várva-vártuk, hogy az elnöki megnyitóban mikor fog következni a debreczeni zsinat nagy horderejű s minket, erdélyieket különösen érdeklő, vagyis nekünk különösen kedvező vivmányainak kellő méltatása; nagyon vártuk, de ép oly nagyon meg is jártuk vele, mert míg apró, helyi érdekű dolgokkal hosszasan foglalkozott a megnyitó, addig a zsinat mellett csak elsuhant. S mi úgy jártunk, mint az, a kinek egy monumentális épületet csak kívülről mutatnak meg, míg az apró kunyhók minden zege-zugán keresztül hurcolják. E mellőzés miatt az asztalra kitett zsinati jegyzőkönyvek szintugy elszégyelték magukat, mint amaz egy szál zsinoros kabát, quasi tóga, mely újdona új, zsinati szabásban ott diszelgett egyik kollega hátán.

A megnyitó után érzékeny jelenet következett, amelyben Pap Elek, közigazgatási jegyző hivataláról agg kora miatt véglegesen lemondván, meleg szavakban búcsuzott el a tólától, melyvel huszonöt évig szolgálta a közügyet. S a mint reszkető kezét, a zöld asztal körül búcsura nyújtogatta, egy-egy könyecsepp kísérte az istenhozádókat mondó kézszorítást

Aztán választás került napirendre, törvénykezési jegyzővé Rákosi Lajos, közigazgatási jegyzővé Musnai Pál, igazgatóvá pedig id. Erdélyi Sámuel választatván meg. Ugyanekkor bontotta fel elnök a mezőszéki csoportbeli tizenegy presbyterium nagy pecsétű leveleit, melyek mindenike egyházköri képviselőre rejtett egy-egy szavazatot, s a levelek nagyobb részében Ravasz János, kövesdi lelkész neve lévén írva, a mandatum övé lett. Megjegyzendő, hogy eddigi usus szerint egyházmegyénk a nyolcz mandatumot világi és egyházi személyek között egyenlőleg osztotta meg, s a most betöltött helyre éppen világi egyén következett volna, azonban a választók többségének bizalma egyházi egyénben összpontosult. Interpellálták is rögtön az elnököt, hogy vajjon e választás által a paritás nincsen-e megsértve? Mire egy kis szóváltás keletkezett, de ennek éle korántsem a paritás — a mi különben sincs törvénybe írva — ellen irányult, mert észbe sem jut senkinek a világi elem előtt elzárni a tért, sőt inkább óhajtjuk, hogy minél szélesebb mező legyen a királyi papság előtt is a tettekre kész akarat érvényesítésére. De igazat szólva, olyanok is bírnak mandatumot, kik még eddig nem igen keresték meg, hogy merre felé nyílik a gyűlésterem ajtaja.

Szóllósi Sámuel, képviselő a szent-simoni tanító fizetésére évenként kiszolgáltatandólag 50 frtot ajánlt volt fel még a múlt évben, de minthogy a tanítói állomás jelenleg üresülésben van, s így nincs kinek kiadni most az 50 frtot, azon ajánlatot teszi, hogy azt az egyházmegyei tanács ossza ki négy egyenlő részletben négy szegénysorsú, de szorgalmas tanító között. Továbbá a szegényebb tanítók segélyezésére adakozás kezdeményezését indítványozván, e célra felajánl 5 frtot, mit a gyűlés köszönettel fogadott.

A rigmányi leány-egyház 350 frt készpénzben és 6 öl tűzfában szándékozik megváltani a papi képét s ennek megerősítés alá leendő felterjesztését kéri. Az erdő-szentgyörgyi elaggott lelkész, ki már 54 év óta emeli a gyönyörűséges igát, félfizetéssel való nyugalomba helyezése iránt folyamodik. A gyűlés mindkettőt pártoló figyelembe veszi.

Az egyházmegyei tanács jegyzőkönyvének megvizsgálására fölkért biztos jelentéséből kitűnt, hogy az egyházmegyei tanács nagyszámú ügydarabokat intézett el, a mi elismerést érdemel; azonban javasolja, hogy a jegyzőkönyv jövőben minden egyes ülésről elnök és jegyző által irassék alá, mert a szóban forgó jegyzőkönyv egész évi üléseiről nélkülözi a kellő aláírásokat. Ezt a gyűlés helyesléssel fogadta, mert az aláírást nemcsak a formszerűség, hanem a hitelesség is megkívánja.

Végül Vályi Pál, esperes az elnöki székéből a követ-

kező indítványt terjeszti elő és ajánlja elfogadásra: Minekutána tanodánk rendes tanárai, tekintet nélkül a számra, mind tagjai a kerületi közgyűlésnek, terjesztessék indítvány az igazgató tanácshoz, az egyházköri közgyűlés elébe terjesztés végett, az iránt, hogy jövőben a tanodák tanárai ne mind, hanem csak meghatározott számú képviselőik által vehessenek részt a kerületi közgyűlésben. A 10—15 számra leolvadt gyűlés többsége ez indítványt elfogadta. A hadüzenet hát megvan. Reszess Bizanczium!

(m—i.)

NYILT LEVÉL

a „Pesti Napló“ szerkesztőjéhez.*)

T. sz. úr! A „Pesti Napló“ tegnapi (május 14) számának „Különfélék“ rovatában reánk vonatkozólag közreadott „nem szép ügy“ a következő vala:

Az erdélyi egyházköriületnek volt egy 200 esztendőös gravamene, mely abban állott, hogy a 17-ik évszáz végétől fogva maig az államkincstár nem ismerte el és tetteleg nem fizette a nemzeti fejedelmek által tett alapítványok nagy részét; a mit pedig fizetett, azt az ezelőtt 180 esztendővel megállapított értékben fizette. Az ügy elkorhadt, bemohosodott. A ref. főconsistorium 1867-ben felelevenítette régi sérelmét, megkísértve annak orvoslását minden adminisztracionale forumon. De Lónyay ügy, mint Kerkápoly, valamint később Tisza Kálmán (bármily erős kálvinisták is másköriben) nem találták kérelmeinket teljesíthetőeknek, per útjára utasítottak. Az egyhker. 1878-ban elhatározta, hogy perelni fog s ez iránt utasítást adott az ig. tanácsnak.

Az ig. tanács meggondolva, hogy mibe kerülhet egy 200 év előtt már elkobzott jognak per útján való érvényesíthetése: jónak látta akként intézkedni, hogy a lehető legkevesebbet kocz káztasson. A per munkadíját úgy állapította meg, hogy nyeres esetén a tiszta nyereség tőkájének két évi 6% kamatját, esetleg az évszáradék két évi többletét fogja jutalmul adni; ellenben vesztés esetére nem ad semmit. Miután ezt elvileg elhatározta, felajánlotta a kijelölt munkát nekünk hármunknak és B. Gy. ügyvédnek nem, miként állittatik: megválasztva magunkat egy szavazattöbbséggel, hanem hét rajtunk kívül lévő igazg. tanácsosnak egyhangú megegyezésével — bizonynyal azért éppen nekünk, miután megelőzőleg is a mi munkánk alapján történtek a felfolyamodások ez ügyben a kormányhoz. Az egyhker. közgyűlés az ig. tanácsnak ez intézkedését szintén egyhangúlag jóváhagyta.

És itt következik a mi bűnünk.

Mi a ránk bizott munkát elvállaltuk. Felkutattuk az ország különböző levéltárait, összeszedtük a még ol nem enyészett adatokat és okiratokat s ezek alapján összeállítva

*) E nyilt levelet a Pesti Napló f. h. 19-iki számából vettük át. Szerk.

a keresetlevelet, beadtuk azt a budapesti kir. törvényszékhez. Az ügy múlt évi márczius havában lón perközi békével kiegyenlítve, mely szerint a ref. egyház évenként 10,641 frt. 75 kr. tiszta nyereséményhez jutott. E transactiont az egykerületi közgyűlés 1881 június havában egyhangúlag elfogadta*), örvendetes tudomásúl vette s a perintező bizottságnak meleg köszönetet szavazva utasította az ig. tanácsot, hogy miután mi hárman a négyünket illető 21,283 frt. 50 krból a perre tett költségek levonását is felajánlottuk, a nyeresémény-többletnek országgyűlési folyósítása után fizessen ki a négytagú bizottságnak 18,000 frt. honorariumot, hogy az érdekelt javadalmások már ez éven kezdve élvezetében léphessenek a járadék többletének. E honorarium kifizetettét ezelőtt három nappal f. hó 12-én, melyből az ügyvéd illetékét 4927 frt. 11 krbn érintetlenül kiadva, fenmaradt nekünk fejenként 4308 frt. 12³/₄ kr.

Hogyan fogjuk hasznosítani ez összeget, az külön lapra tartozó kérdés.

Itt csak kettőt jegyzünk meg. Először azt, hogy szegény emberek vagyunk, a kik világeletünkben munkával kerestük kenyerünket; a munkát nem szégyeltük s ma se szégyeljük, legkevésbé az oly munkát, melyért egy népes és nagy erkölcsi testület — mint munkaadó és honoráló — köszönetet mond. Másodszor azt, hogy szerény, de becsületes nevünket eddig még árny nem érinté, s nem látjuk át, hogy a fennebbi való tények után miként érdemelheti meg mostani eljárásunk a „nem szép“ jelzőt.

A képviselőház f. é. február 15-iki ülésében — melőzzük, hogy minő indokokból — támadás intéztetett ellenünk. Erre az erd. ref. egyházkerület ig. tanácsa hivatalos nyilatkozatot adott a való tényállásról, melyet a Pesti Napló is közölt márcz. 4-iki 63 számában.

Most ugyanez a hivatalos nyilatkozat állott a kérvényi bizottság jelentésével a ház előtt. Hogy adatait a támadók részint figyelmen kívül hagyták, részint félremagyarázták: az, miután motívumaikat ismerjük, nem lepott meg, de hogy a Pesti Napló is hasonló mérleggel mérlegeljen ügyet és embereket, az annál feltűnőbb vala, mert Önnek t. szerk. úr, bőv tapasztalatai lehettek, hogy a politikai ellenszenv nálunk sokkal nagyobb és kitűnőbb férfiakat is sokszor a legképtelenebb vádakkal illetett, s megszoktuk, hogy ily forrásból származó „lerántások“ ellen a legerélyesebb tiltakozásokat éppen a „Pesti Napló“-ban találjuk.

Engedje reméllenünk, hogy a „Calumniare audacter“ jövőre sem lesz a Pesti Napló-nak választott elve, legkevésbé oly egyénekkal szemben, kiknek egyetlen vagyonuk a becsületes név és a nyilvános munkatér, melyen csekély erejükkel a szellem munkásai sorában igyekeznek maguknak egy szerényke helyet biztosítani. Bizalommal fordulunk azért lovagiasságához és igazságérzetéhez, hogy ügyünket a valóság világításánál becses figyelmére méltatni s lapja

*) Ugyanez ülésen történt mindhármunknak zsinati képviselővé való megválasztása, 131 beadott szavazatból 124, 124, illetőleg 104 szóval.

tiszteletreméltó közönsége előtt máj. 14-én kimondott ítéletét rectificálni sziveskedjék.

Maradtunk Kolozsvártt, 1882 máj. 15.

Dr. Kolozsvári Sándor.

Dr. Jenei Viktor.

Szász Béla.

NYILT LEVEL. *)

T. Pánczél Károly fogarasi ref. lelkész úrhoz.

Kedves atyám! E t. lapok 9. számában olvasván becses sorait a Rákóczy-Gelei-féle Graduálról, van szerencsém tudatni, hogy a fogarasi ref. egyház birtokában lévő példány az irott tudósításból ítélve, — valódi eredeti és már a 10-ik ismert példány. —

Azóta, hogy a t. lapok ez évi I. számában irtam (s azóta, hogy a debreczeni Graduálokkal vesződtem) — az ott említett hét példányon kívül még három jött napvilágra: a hajdu-bösszörményi (ez nálam volt), a hajdu-nánási (ez most van nálam) és a fogarasi.

Erre vonatkozólag két kérésem volna, egyik: kegyeskedjék kedves atyám! a könyvet figyelemmel végig lapozni s bárhol, bárminemű kézirati jegyzést talál benne, (a lapszám megjelölésével) legyen szives kiírni s nekem megküldeni, — másik: birja rá az egyházat, hogy adják be vagy a n-enedi Alma-mater, vagy az erdélyi muzeum könyvtárába. — Az ilyen könyveknek a közkönyvtárakban van igazi helyük és valódi értékük!

Együttal legyen szabad az erdély-részi atyafiakat bizalommal újlag kérnem, hogy ha bárminemű régi énekes könyvet tudnak valahol, arról engem vagy e t. lapok vagy levelező-lap útján értesíteni sziveskedjenek. —

Gyűd, u p. Sıklós. (Baranya m.) 1882 máj. 23.

atyafíúi szeretettel:

Kálmán Farkas.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

Országgyűlés. A delegációk által a lázadási költségekre megszavazott 21,7 milliónak törvénybe iktatása fölött oly nagy vita indult meg, hogy remény sincs az ünnepek előtt a befejezéshez. Az ellenzék mind a két árnyalata egyetért abban, hogy e költségek egy része — az t. i., amely a kaszárnyák és utak építésére van fölvéve — nem a delegációk illetékessége alá tartozik, hogy az országgyűlés ép ebből az okból ne szavazza meg a 21.700,000 frtot. A vita az 1867-iki kiegyezési (közös ügyes) törvény és az 1880-iki törvény magyarázatára szorítkozik, mely az okkupált tartományok közigazgatásának szabályozására ho-

*) Tárgyhalmaz miatt késett.

Szerk.

zatott. Nagy körben mozognak a viták. Jókai az egész keleti háború történetére kiterjeszkedett, hogy feltüntesse, mily veszélyes vidék Bosznia és Hercegovina és hogy ott nagyon erélyes kézre van szükség, ha úgy nem akarunk járni, mint Törökország, mely a hercegovinai nyugtalanságokat nem igyekezett azonnal elfojtani. Helfy Ignác az okkupációról történt nyilatkozatokat mondta el, hogy kimutassa, hogy a kormány nem volt őszinte, tagadta az okkupáció bekövetkezését, mikor a nemzet már tudta, hogy készülöben van. A mérsékelt ellenzék részéről Szilágyi Dezső terjesztett be határozati javaslatot, még pedig kettőt. Az egyik megtagadja a kívánt összegek megszárazását, minthogy azok egy része középítkezésekre fordittatik. A másik kérésint kívánja a kormányt, hogy törvényes befolyását az okkupációs politikából való kibonyolódásra használja föl. Tisza miniszterelnök is nagy beszédben válaszolt Szilágyi támadására, de arra a kérdésre, hogy mi történik Boszniával, nem adott határozott választ. Idézte a francia tudományos akadémia nagyszótárából, hogy mit jelent ez a szó: okkupáció. (Mert a berlini szerződés szövege francia.) A szó állandó benlakást jelent, a mire több hang felkiáltott: anektálás, végleges elfoglalás. Másnap gr. Apponyi Albert a magyar akadémia nagyszótárából olvasta föl, hogy mit jelent ez a szó „megszállás”. Többi közt azt is jelenti, hogy „jó vagy rossz szellem lép meg valakit.” A május 21-iki ülésben zajos jelenetek fordultak elő. Polonyi Géza egy, az alkotmány ellen működő ligáról beszélt, melynek élén Albrecht főherceg áll, ki „Tisza Kálmánnal együtt a nemzet rossz szelleme.” Az elnök ezért rendreutasítja szónokot. Majd Szalay Imre szól „az uralkodóház politikájáról”, szintén elnöki közbeszólást vonva magára; ezután Szalay a miniszterelnökről beszélt, ki — ugymond — akármilyen büntetést szenvedne is politikájáért, akár úgy járna, mint az ir miniszter, akár fölakasztának, az már nem használna a nemzetnek. Nagyon örülne, ha a minisztert akár a Számum, akár a dögvész lesodorná arról a polczról. Természetesen, hogy e szavakat az elnök szintén nem hagyhatta rendreutasítás nélkül, sőt később Szalay Imre is szükségesnek látta megmagyarázni szavait, hogy azok nem a miniszterelnök személyére, hanem rendszerére értendők. Ez ülésben a kormánypárt részéről Éber Nándor és Hegedüs Sándor beszéltek pártjuk tetszésnyilatkozatai mellett, a mérsékelt ellenzék részéről pedig Vester Imre. — A dublini gyilkosság. A dublini gyilkosság elkövetőinek semmi nyoma. Az egész angol rendőrség rendkívüli mozgékonytágot fejt ki, pénz fölött is rendelkezik, de a tettesek nemcsak hogy kézre nem kerülnek, de kilétüket sem lehet tudni. A gyilkosság utáni napokon az ir kikötőkből, vagy Angliából Amerikába elindult hajókat az amerikai partoknál átkutatták, minden utazót szigorúan megvizsgálták. Ennek siucs eredménye. A ki gyanusnak tűnt föl, arról is csakhamar kiderült, hogy nem azok közé tartozik, a kiket keresnek. Irországban is többeket elfogtak, de már szabadon bocsátották. Az angol közvélemény nagy ingerültsége daczára is, heves vitákat várnak a

parlamentben az ostromállapot szigorúbbá tételéről szóló törvényjavaslat tárgyalásakor és bizonyosnak tekintik, hogy azon változtatások történnek. Az ir párt folyvást hangoztatja, hogy Irországban erőszakosan a rendet helyre nem állíthatják. — A közös pénzügyminiszteri állás betöltéséről folyvást a legkülönbözőbb hírek keringenek. Ujabban emlegetik b. Orczy Béla minisztert, kinok helyét gr. Károlyi Tibor foglalná el; emlegetik b. Majthényit, sőt gr. Széchenyit is, ki az occupationnak elejétől fogva híve. Mindezekből látszik, hogy mily csekély a valókozási kedv a bosnyák ügyek vezetésével összekötött miniszteri állásra. — Legújabb határozottabban Kállai Bénit emlegetik közös pénzügyminiszteri jelöltül. — Szerb püspökök választása. Kárlócsán e hó 20-ikán választotta meg a szerb szinodus az újvidéki és temesvári görögkeleti püspököt. Az újvidéki püspöki székre Petrovicsot, a temesvárira Brankovicsot választották. Mind a kettő a magyar párt jelöltje volt. Barátai a magyar állameszmének, a nélkül, hogy a politikai harcokban részt vennének. Az omladista párt nagy erélyt fejtett ki a választás körül, de miként az eredmény tanúsítja, kudarcot vallott. Jelöltjei Kuvaracz georgeti és Mitrofan pakraczi arkhimandriták voltak, az omladina kipróbált hívei. — A czipar koronázásának határideje még most sincs véglegesen megállapítva, mindamellét az udvar részéről alkuban állanak már minden nagyobb vendéglő tulajdonosával, hogy a vendégek részére lakásokat béreljenek. A vértés testőrök a koronázásra Moszkvába mennek. Hirlik az is, hogy Varsóból a gárda-csapatok szintén Moszkvába mennek s többet nem is térnek vissza Varsóba. — A zsidó menekültek Galicziában. Napról-napra több menekült érkezik Oroszországból Galicziába, s már nagyon mutatkozik a kényszerűség, hogy ily tömeg segélyezése, tovaszállítása monarkhiánkra jelentékeny kiadásokat fog róni. — A dohánymonopolium és Németország. A német parlament a dohánymonopolium behozásáról szóló törvényjavaslatot egy bizottsághoz utasította, hogy újra dolgozza át. A bizottság nagy többséggel elvetette a kormány javaslatát, melynek csak három védője akadt. — A Gotthárd vasút megnyitása. E hó 21-én méltó ünnepét ült az emberi elme: Közép-Európa közlekedése óriás akadályának elhárítását. A Gotthárd-hegy alagutja nyílt meg, melynek átfurása tíz évbe került, s mely a leghosszabb alagut, majd 15,000 méter s a hozzá vezető utak fent a magas hegyeken szintén sokszor bujnak alagut alá vagy merész áthidalásokon visznek el a völgyek fölött, mert a Gotthárd alagut 1152 méter magasságban fekszik a tenger fölött. A vén hegy lábainál az olasz és svájci lakosság nagy ünnepélylyel ülte meg a napot. Az olasz miniszterek és előkelőségek külön vonattal indultak Milanóból át Luzernbe. Az egész menet mindenütt lobogó díszben tarkállott. Az ünnepélyességek központja e hó 22-én Luzern volt. — A Ring-színház pörében e hó 16-ikán hirdették ki ez ítéletet. Jauner igazgató az élet biztonsága elleni kibágás és pedig hanyag felügyelet és az olajvilágítás nem használata miatt vétkes-

nek nyilvánított és négy havi fogságra íteltetett el. Nitsche és Gehringer az élet biztonsága elleni kihágás, és pedig az előbbi a veszélyhozó gázajtó kinyitása, a utóbbi a vízvezeték hanyag kezelése miatt vétkesnek nyilvánítottak és Gehringer négy havi szigorú fogságra, Nitsche nyolcz havi szigorú fogságra íteltetett el. Az elítéltek tartoznak 5587 frtot kárpótlás gyanánt fizetni. A többi vádlottak, többi közt Landsteiner readőr tanácsos is, fölmentettek. Az elmarasztaltak

kártérítésre köteleztetnek: Acker József részére mentés költségek czimén 787 frt. erejéig, Ranninger József részére fájdalomdíj fejében 1000 frt. erejéig, Kriechbaum részére fájdalomdíj czimén 1000 forintig, Rothkopf Erzsébet részére fájdalomdíj fejében 1000 frt. erejéig és eltorzítása miatt 1000 frtig, Rothkopf József részére fájdalomdíj fejében 500 frtig, Schaurech Stefánia részére fájdalomdíj fejében 500 frt. és eltorzítás miatt 300 frt. erejéig. A többi panaszos követelésével a polgári perútra utasított.

A „PROTESTANS KÖZLÖNY” FÁRCZÁJA.

A CI-ik ÉNEK.

E t. lapok 7-ik számában id. Kiss Áron, esperes úr korszerű átírásban közli a fent kitett számú éneket. Először is legyen szabad szives örömet kifejeznem az érdemes veterán író odaadó munkálkodása iránt, ki engem megértett s teljesen felfogta a kor kívánalmát, hogy a megújítandó énekes szövege legyen magyar méretű vers és ne sánta jámbus! Mielőtt azonban az átírás némi taglalásába bocsátkoznánk, lássuk az ódon ének történetét:

Az erdélyi énekesben mostanság e szövegen jön elő: „Szivünk vigszággal ma betölt.” Ez ének — bár a rendes Cautionalék-ban nem találtatik is — folyvást énekeltetett hazánkban már több mint 200 év óta s énekeltetik ma is. Nálunk, a baranyai énekes nép között, igen sok eccl.-ában nem is volna karácsony a karácsony, melyen énekeltetése elmaradna. Valami jó kántor ember elkezd, sőt vannak helyek, a hol nem is meri minden kántor elkezdni, hanem csak az, kinek már mintegy privilegiuma van rá s az egész gyülekezet megbató buzgósággal énekl. Sőt annyira kedves és szent ez az ének némely helyen, hogy káplán koromban a vidéken egy öreg embert temetvén, megkértek, hogy a parentatzióban emliteném fel, hogy a meghalt 45 évig énekelte az éneket minden karácsonyban, s temetés után a kántor emberek formális volxolást tartottak, hogy ki lépjen ezután az öreg helyébe!

Eredete évét biztosan meg nem állapíthatom még eddig, a legrégebb német gyűjteményekben meg van már, magyarul én 1646-ból láttam először az új-épi írott énekesben (ismertetését Czelder „Figyelőjé”-ben közltem). A magyar szöveg a németnek nem fordítása, hanem átdolgozása. Átvették a francziák is s ma is énekl, legújabb szerkezetű énekesünkben (Páris és Strassbourg 1862, ismertetését a „Prot. egyh. és isk. Lap” 1880 é. f. 11 sz. közlöttem) is ott van 78 sz. a.

A német szövegre nézve használtam a „Stimmen aus dem Reiche Gottes” czimű 1838. stuttgarti négy hangú énekest, melynek birtokomban lévő példánya egykor boldog emlékezetű Mária-Dorothea Nádor-asszony tulajdona volt, most is benne vannak még a kegyes fejedelemnö kéziratai és jegyzetei. A német szöveg így van: (az első vers)

Wie schön leucht't uns der Morgenstern,
Voll Gnad' und Wahrheit von dem Herrn
Aus Juda aufgegangen!
Oedler Hirt, du David-sohn!
Mein König auf dem Himmelsthron,
Du hast mein Herz umfangen!
Lieblich,
Freundlich,
Schön und prächtig,
Stark und mächtig,
Reich von Gnaden,
Hoch und wundervoll erhaben!

A franczia poétának könnyű volt hasonló vers-alakba önteni, a minthogy gyönyörű is a franczia szöveg, még talán szebb, mint az eredeti német:

Brillante étoile du matin,
Amène nous un jour serein,
Un jour de paix, de grâce;
Comme un aurore, dans coeur
Darde ta divine splendeur,
Et ta douce efficace;
Seigneur,
Auteur,
De ma vie,
Je te prie:
Viens, éclaire
Tous mes pas par ta lumière.

Hanem a magyar poéta előtt nagyon szokatlan volt ez a forma s a két tagú apró sorokat egy hosszú sorba foglalta össze, oly ügyesen azonban, hogy az eredeti rimcsengés teljesen vissza van adva a magyarban is. Ez a két-tagú apró sor feltalálható ugyan a magyar költészetben is (mint Ballagi lapja 9 sz. kimutatám), de nem volt általán használatos, ezért csinálta a magyar poéta az 5 sort egy sorra, mely aztán 16 tagú sort adott ki, mely versforma a XVI. és XVII. század költészetében igen gyakori és használatos, ezt az alakot tartotta meg id. Kiss Áron úr is és nagyon helyesen.

A magyar szövegen még egy gyönyörű jellemvonást észlelhetünk, s ez a biblikusság. Míg a német és franczia szöveg csak a vallásos érzet kifejezése, addig a magyar

Folytatás a mellékleten.

Melléklet a „Protestáns Közlöny“ 22 számához.

mindjárt a bibliára emlékezik az „újtestamentom papjával, s a régi próféta látására emlékeztet (IV. Móz. 24, 14. Bálám látása) s ezt a biblikusságot mindvégig megtartja, habár az akkori idők modorában nagyon pongyolán is.

Szóljunk már a dallamról is. Hogy dallama ez énekek kezdetétől fogva a most használt dallam volt, az kétségtelen. A német és francia énekesben lévő dallam egyezik, a különbség csak az, hogy a németben a beosztás $\frac{3}{4}$, a francziában pedig $\frac{2}{2}$. (Itt mellesleg megmondom, nehogy valaki a francia szöveget úgy találja énekelni, a mint francziául — szabály szerint — olvasni kell. Francziában egészen másként kell olvasni s másképen énekelni a szöveget, habár az olvasás szabályai szerint némely hangzó kivetendő vagy némelyek összevonandók is egy hanggá, az éneklésnél ki kell mondani a hangzókat úgy, a mint a hangjegy alá írvák.)

Az erdélyi énekesben a dallam a 15 lapon CI. sz. a. jön elő. Beosztására nézve el van rontva, $\frac{3}{4}$ -be van ugyan osztva, de úgy látszik, az illető beosztó semmi tekintettel se volt a dallam menetére, hanem osztotta vagy önkarakterül, vagy a gyarló rhytmusú szöveg szerint, vagy véletlenségből, mert semmi felvett vagy követett szabályt nem bírok a beosztásban fölfedezni. Úgy látszik, a choral méret megtartása mellett némi magyaros színezetet akart neki adni, mert a felütést (Vorschlag) elhagyta (hóltott e dallamnak okvetlen felütésen kell kezdődni), változtatást is csinált a dallamon e soroknál: „Istenfőlk számára — Csillag villog“. Ha azonban e dallamot e beosztás szerint akarjuk ütemezni, valami nagyon furcsa komikus zenemű áll elő, mely távolról sem ének-dallam.

A német és francziában a felvett hangnem E s dur, mely okvetlen igényli a Grave jelzést, az erdélyi beosztó comparativusba tette ezt s felvette hangnemül a csengőbongó, rikitó E durt, mely az ének komoly méltóságát — a jelzett beosztás mellett — egészen levonja, eltörli.

Igaz, hogy én nagyon haragszom az erdélyi német énekekre, melyek korántsem a mi népünk lelkeinek szüleményei, de ha már ez is vérünkbe vált s némely vidékeken, mint mondám, kiválóan kedves karácsoni ének, ám vegyük be — vagy át — e dallamot az új énekesbe, hanem előbb nagyon vesződnünk kell vele, azért, hogy mostani komikus alakjából kivetkőztessék s valódi hyunnikus folyama visszaadassék. A többi szavakkal könnyen boldogulhatunk, hanem az apró sorokkal, melyek összesítve 16 tag hosszú egy sort adnak ki, minőt ma már nem énekelhetünk, meggyül a bajunk: ezt okvetlen több felé kell vágnunk, de hogyan? a dallam oly folyékony hogy bátran beillik 16 tagú sornak; kétfelé nem vágthatjuk, mert a nyolczadik hanggal nem lehet sor véget csinálnunk, talán háromfelé kellene vágni? Minthogy azonban e t. lapok szerkesztősége nem értesített, ha vajjon kóta betűkkel rendelkezik-e? (* kénytelen vagyok a hosszabb módot

választani s szöveg szerint kísérteni meg az elvágást; régi szöveg szerint:

Csillag villog,

Ragyog már lám, melyet Bálám

Láta régen.

Kis Áron szerint:

Csillag villog,

Már fent ragyog, mint a látnok

Látta régen.

Még így is nagyon szembeszökő összetartozandóság van ugyan a sorok között, de a 16 szótag egy sorban legalább kieszik kerülve.

Azt mondhatná valaki, hogy a sorok rimelése így meg van csonkítva! Nem. A sorok nincsenek önmagukban, s a „Látta régen“ megkapja a maga párját az utolsó sorban.

A mi már az átírást illeti, azt — a mindjárt jelzendő igazítások megtételével — teljesen sikerültnek kell mondanom. A régi slendrián textus valóban megifjúdott evangéliumi alakban jelenik meg.

Méret: a nyolcznál: 4+4, a hártnál: 4+3, a tizenhátnál: 4+4+4+4,

Igazítandók: a harmadik vers 16-os sora, a sok e vocalis miatt:

az 5 ik vers 3-ik sora: Jászolba ju—tott bölcső;

a 6-ik vers utolsó sora: Hozzám jobb ven—dég nem szállott;

a 7-ik vers 5 sora: egy szótaggal több, mint kéne, kegyeskedjék az érdeemes átíró ezeket kiigazítani.

A dallam szerzőjéről is meg kell emlékeznünk. Ez bizonyos Beethoven nevű régi zenész, a mint a francia gyűjtemény megnevezi, tehát nem az a van Beethoven Lajos, ki az újabkori harmoniának atyja volt,

Mint fennebb írásm, az éneket 1646-ból láttam először magyarul, az új-népi irott énekesben, nyomtatott gyűjteményekben még nem láttam, s ha valaki egy ilyenel megörvendeztetne, felette nagy hálaára lennék kötelezve.

Végre bocsánatot kell kérnem a t. szerkesztőségtől (hosszadalmasságomért*), hogy t. i. egy énekről oly sokat össze-vissza írtam, de hát azt hallottam, hogy a Királyhágóntúl lakó atyafiaknak ez igen kedves énekük, hadd tudják meg legalább történetét. A t. olvasó elnézéséért is esedeznem kell, néhol talán érdes kifejezéseim miatt, hiába! a nevem is érdes, magam is ilyen vagyok, a pennám is rá-rácsusszan. Béke velünk!

Kálmán Farkas.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, máj. 27.

— Az állandó igazgató tanács az egyházkerületi közgyűlés tárgysorozatára vonatkozólag a következő javaslatot terjeszti elő: 1. Elnöki megnyitó beszéd. 2. Az állandó igazgató tanács által, az egyházkerületi közgyű-

*) Kolozsvártt nem kapható.

Sóerk.

*) Sét inkább máskor is szívesen vesszük.

Szerk.

lés igazolt tagjairól egybeállított névsor felolvasása. 3. Az újonnan választott tisztviselők felesketése. 4. Egyházkerületi képviselők igazolása. 5. Segédjegyzők kinevezése. 6. Bizottságok kinevezése. 7. Tanári választásra kijelölt bizottságba négy tag választása. 8. Igazgató tanács előterjesztése, a Kamarai járandóságok kiosztására vonatkozólag. 9. Választások: a) az egyetemes conventbe három évre fele részben egyházi, fele részben világi hat képviselő; b) a Baldácsy-alapítvány kezelő bizottságába két tag; c) a n.-enyedi kollegiumhoz két tanár, és pedig a classica-philologiai és magyar nyelv s irodalmi tanszékre; d) a kolozsvári kollegiumhoz egy tanár a történelem-földrajzi tanszékre; e) a szilágy-szolnoki és szobeni egyházmegyék részére és a nagy-enyedi főtanodához főgondnokok, a küllői egyházmegyéhez algondnok, a zilahi kollegium előjáróságához két gondnok; f) igazgató tanács ügykezelése megvizsgálására 3 tag; g) egyházkerületi számadások felülvizsgálására 3 tag. 10. Tárgysorozat megállapítása. 11. Püspökafiának évi működését tárgyzó jelentése. 12. Az állandó ig. tanács évi működését tárgyzó jelentése. 13. Tanügyi előadó jelentése. 14. Az ig. tanács javaslata a n.-enyedi kollegium classica-philologiai és magyar nyelv s irodalmi tanszék rendszerezése tárgyában. 15. Az igazgató tanács előterjesztései: a) a Baldácsy-alapítvány kezelésére vonatkozólag; b) az esperesek kezelése alatt álló pénzek ellenőrzését tárgyzó javaslata; c) az egyházmegzei papi özvegy-árvai számadások felülvizsgálatát tárgyzó véleményes jelentés; d) a papi dislocatio ügyére vonatkozólag; e) tanári és tanítói esküminta tervezetéről. 16. Kovács Gyula erdész számadásai felülvizsgálatát tárgyzó bizottsági jelentés. 17. A kibocsátando ifjú lelkészek számbavétele. 18. Az ifjú lelkészek ünnepélyes felszentelése. 19. Bizottságok jelentései: a) az igazgató tanács ügykezeléséről; b) egyházkerületi számadások felülvizsgálatáról; c) az 1883-ik évi költségvetésről; d) az egyházkerületi pénztárvizsgálóról; e) indítványokról, kérvényekről és sérelmi ügyekről. 20. Egyházkerületi képviselők választásának elrendelése.

— Nagy-Enyeden a református főiskola e hó 20-án tartá nagynevű alapítója: Bathen Gábor erdélyi fejedelem emlékünnepe, a földszített templomban. A város s a környék közönsége nagy számmal volt képviselve s különösen sok hölgy jelent meg. Az emelvény körül, melyet a szónokok számára készítették, Zeyk Károly főispán, Gáspár János tanfelügyelő, Sándor Elek polgármester s az egyházi előjárók ültek. Az ifjúság az összes tanári kar vezetése alatt jelent meg. Tíz órakor megzendült a theologiai dalkar éneke, utána Balázs József ifjúsági elnök ünnepi ódját olvasá fel, majd ismét a dalkör énekelt s ennek végeztével Bartha D. emelkedett szellemű beszédet mondott. Befejezésül Nagy Sándor másodéves bölcsészethallgató is olvasott fel ódát, a főiskola zenekara pedig játszott. Este a város háza nagytermében bált rendezett az ifjúság. A négyeseket közel ötven pár tánczolta s a vigalom reggel ért véget.

— A belsősomogyi egyházmegyében folyó hó 3-ikán Csurgón értekezet tartatott, melynek tárgya a csurgói hat osztályú gymnasiumnak teljes gymnaziummá emelése volt. Az előmunkálatok szerint 24—30 ezer frt. tőke előállítása szükséges. Fáradságtalan esperese, Körmeny

Sándor elnöklete alatt részt vett a belsősomogyi ref. egyházmegye minden kitünősége, továbbá a vidék intelligentiája felekezeti különbség nélkül. Megjelent Somsich Pál is, a kerület országos képviselője. Nagy lelkesedés közt mondatott ki a gymnasium kiegészítésének sürgős volta. Ez elvi megjegyzést tettek követték. Az esperes ezer frtot, Somsich Pál szintén ezret ajánlott föl; Nagy Sándor, Mátrai és Neuhaus urak 3400 frtot gyűjtöttek. Az első napon a kívánt tőkének fele már biztosítottnak volt vehető. E nemes példaadás nem szorúl dicséretre.

— Gyászhir. Jónás Elek, türei ev. ref. lelkész, életének 72-ik, boldog házassága és papi hivataloskodása 40-dik esztendejében rövid szenvedés után folyó hó 21-kén reggeli 5¹/₂ órakor atyai honába költözött. A kötelességtől erősen áthatott zajtalan, de buzgó munkálkodásból a halál angyala mint egy szelid álom által vitte át az örök életre. Legyen áldott emlékezte!

— Előfizetési felhívást bocsátott ki Gödöllői József kémesi ref. lelkész huszonhat bibliai magyarázatra. 1. A felfogásban főttörekvése szerzőnek, hogy inkább a bibliát nézze és lássa, mint a korszellem által ostromállapotba helyezett confessioikat. Igyekezik keresni a tudományos vizsgálódás mai ösvényein a Jézus vallásának magasztos, örök igazságait, meggyőződése lévén, hogy az igazság, a mi létre tudta hozni az anyaszentegyházat és a mi vértanúkat teremtett, nem is ártana annak az egyháznak még akkor sem, ha az a maga ősi eredeti fényében volna felmutatható. Ő tehát e hitében a bibliai vizsgálódásnak újabb eredményeit nem mellőzte, sőt inkább felhasználta. 2. Tárgyalásmódja abban áll, hogy az evangéliumnak főbb pontjait veszi fel annyi versben, a mennyi egy kimagasló gondolat körül csoportosul. E tárgyalásokat kezdi Jézus születésének ígéretével s innen követi a dolgoknak az evangéliomból összeállítható sorozatát mint egy időrendben. 3. Álláspontja a magyarázatokban mindenekfelett keresztyéni, azaz bibliai akar lenni. 4. Az anyagot, mint a magyarázatok világitó szeret legfőképen az egész bibliának megértésére tartozó ismeretekből vagyis a zsidó régiségstanból s a keleti ősi népek szokásaiból vette. A hol a tér mintegy önként kínálkozott, mint a bevezetésekben, ezek anyaga sokszor egy kis történeti lehozatal az ó-szövetségi időkből, vagy leírása némely alkalmas régiségtni dolgoknak. Forrásai az egész munkálatban tekintélyes exegesisek. A mű címe ez: „Bibliai magyarázatok az evangelisták irataiból.“ Mivel ezek szorosban bibliai tárgyak, mind a 26 darab egyképen s mindenki által használható lesz. Az egész munka ára 1 frt. 60 kr. Előfizetés helyett elég lesz csak a névalájegyzés utánvételes kötelezettséggel, mely aláírások megrendelés végett küldendő a reform. lelkészi hivatalhoz Kémesen (u. p. Siklós, Baranyamegyében.) Alánljuk olvasóink figyelmébe!

— A pozsonyi evangélikus theologiai akadémiánál szervezett 6 rendes és 2 magántanári állomások közül 3 rendes és 2 magántanári állomásra az akadémiái nagy bizottság pályázatot hirdetett. A rendes tanárok javadalma 1200 frt. és 300 frt. lakkér, a magántanároké 600 frt. Pályázati határnap jun. 30-ika s a folyamodványok Geduly Lajos superintendenshez küldendő Pozsonyba.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

K. K.-nak. Zsidó hecczeket idézni egyházi téren nem tartjuk illő dolognak.